

Gağdas Siyasal Teoriler

ENC

İDEOLOJİ NEDİR?

—> İdeoloji kavramı 18. yüzyılın sonlarında üretilmiş bir kavramdır. 19 ve 20. yy, İdeolojiler Çağı, bu dönem, geniş kitleleri harekete geçiren, birçok siyasal rejimi yıkarak yeni rejimler kuran çok sayıda ideolojinin üretildiği bir dönemdir. Ancak, ideolojiler çağının kendisini önceki dönemlerden ayıran çok önemli bir özelliği vardır. Bu, kitle katılımının ortaya çıkmasıdır. Toplumsal, siyasal ilişkilere ilişkin görüşler; artık küçük filozof gruplarınm, düşünürlerin uğraş alanı olmaktan çıkmış, geniş kitleleri harekete geçiren, toplumları radikal değişimlere zorlayan devrimci hareketler halini almıştır. Bu nedenle ideolojiler, ilişkili olmakla birlikte, felsefeden, kültürden, dinden ve mitolojiden farklıdır. İdeolojiler, bambaşka bir toplumsal ve siyasal dokunun ürünleridir. Bu doku, insan ilişkilerinin, toplumsal katmanlaşmanın farklılaştığı ve karmaşıklaştığı, durağanlıktan kurtulup hareket kazandığı bir dokudur.

—> İnsanlar anlayamadığı ve kontrol edemediği doğa olaylarından korktukları için anlaşılır hale getirebilmek adına mitleri yaratmış ve kontrol gücünü insanüstü ruhani varlıklara atfetmişlerdir. Toplumsal kurallara uyumun bozulması, otoriteye itaatsizlik, tanrıların çeşitli doğa olayları ile dışa vurdukları kızgınlıklarının bir kaynağı olarak gösterilerek siyasal otoriteye itaat sağlanmaya çalışılmıştır. Çoğu dinsel nitelikli bu mitler, dinsel güç ile dünyevi siyasal güç arasında bir bağ, bir ilişki kurarak, siyasal otoriteye koşulsuz rızanın (meşruiyetin) zeminini oluşturmaya çalışmıştır. Sadece mitler değil, çok tanrılı veya tek tanrılı dinler de, esas itibarıyla hem doğayı ve yaradılışı açıklamaya, hem de toplumiçi ve toplum-siyasal iktidar ilişkilerini düzenlemeye çalışan yazılı ve/veya sözlü kurallar, inançlar, ritüeller bütünü olarak işlev görmüş ve görmektedir. Toplumsal ve siyasal gerçekliğin açıklanmasında, dinin ve metafiziğin yüzyıllarca egemen olması, büyük ölçüde toplumların durağan yapıları ile açıklanabilir. Durağanlık bir bakıma toplumsal ve siyasal istikrarın güvencesi olmuş, değişime, farklılığa şüphe ile bakılmıştır. Doğal, toplumsal, siyasal vb. olgulara yönelik geleneksel inanç ve açıklamalardan farklı açıklamalar, çoğu kez sapkın olarak görülerek şiddetle cezalandırılmıştır.

—> Toprağa dayalı ekonominin yerini paraya dayalı sisteme bırakmasıyla yeni meslekler, sınıflar ve toplumsal hareketlilik ortaya çıkmıştır. Bu durum, insanın toplumdaki yerini, değerini ve siyasal ilişkilerini sorgulamasına yol açmıştır. Geleneksel ve dinsel değerler toplumsal değişimleri açıklamakta yetersiz kalınca, insan aklını ve bireyi merkeze alan yeni bir düşünce yapısı doğmuştur. Aydınlanma Felsefesi'yle birlikte bireyin aklıyla doğayı ve toplumu açıklayabileceği inancı güçlenmiş, bilimin ve bireyin zaferi olarak nitelendirilen bu süreç, doğa bilimlerinde ve sanatta büyük ilerlemelere, ardından sosyal bilimlerin gelişimine zemin hazırlamıştır. Artık, siyasal iktidar ile yönetilen ilişkisini dinsel temellere veya geleneklere dayandırmak mümkün değildir, çünkü bunun “akıl” ile açıklanabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, “İdeoloji” kavramının, Fransız İhtilali’nden hemen sonra, 1796 yılında üretilen bir kavram olması, bir rastlantı değildir.

—> **Antoine Destutt de Tracy** : 18. yüzyıl Aydınlanma döneminin akılcı filozoflarından olan Antoine Destutt de Tracy, üretmiş olduğu “ideoloji” kavramı ile “düşüncelerin bilimi”ni kastetmiştir. Nasıl ki, zooloji ve biyoloji türlerin bilimi ise, ideoloji de insan aklının bilimidir. Tracy’nin ideoloji kavramının, aynı zamanda hangi düşüncenin doğru, hangisinin yanlış olduğunu bulmaya yarayan, daha eğitilmiş bir toplum yaratma projesine sahip, insanların geleceğini kuran bir özelliği de vardır. Bu anlamda ideoloji, hem insan düşüncesini, düşünce yasalarını ve düşüncenin kaynaklarını inceleyen bir bilim dalıdır hem de toplumun geleceğine yönelik bir projedir. **De Tracy’ye göre, ideoloji bütün bilimlerin üstündedir, çünkü bütün bilimler düşünceler ve düşünceler arası ilişkilerin ürünüdür. Dolayısıyla ideoloji, bütün bilimlerin kaynağını açıklayabilir.**

—> İdeoloji, her şeyden önce, bir dünya görüşüdür. İçinde yaşadığımız dünyanın nasıl bir dünya olduğunu bize anlatmaya çalışır. Toplumsal gerçeklik, insanlar için oldukça karmaşıktır ve insanın kendi başına bu gerçekliği anlayabilmesi, açıklayabilmesi, sebepler ile sonuçlar arasında ilişki kurabilmesi ve seçenekler karşısında rotasını belirleyebilmesi zordur. İdeoloji, kendini ele vermeyen, açıklamayan toplumsal gerçekliği anlaşılabilir hale getirme, deşifre etme işlevini görür, sosyo-politik seçenekler karşısında yol göstererek bireyin tercih yapmasını kolaylaştırır. İdeolojiler, insanların ve topluluklarının eline tutuşturulmuş yol haritalarıdır. Bu haritalar, toplumsal ve siyasal gerçekliğin ne tür ilişkiler ve kurumlar üzerine kurulduğunu, bunların doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu, izlenmesi gereken “en iyi yol” un ne olduğunu anlatır. **Dolayısıyla, ideoloji bir inançlar, normlar, değerler bütünüdür ve aynı zamanda olması gerekeni, “ideal” sosyo-politik düzen modeli içerir.**

—> **Mitler ve İdeoloji** : Hem mitler hem de ideolojiler, toplumun siyasal otoriteler tarafından manipüle edilmesinde kullanılan araçlar olmuşlardır. Ancak, ideoloji mitlerden bazı farklılıklar da göstermektedir. İdeoloji, sadece grupları değil, bireyleri de derinden etkileyen, bireysel kimliğin kazanılmasına yardımcı olan, hatta bireyleri diğerlerinden “ayıran” bir özelliğe sahiptir. Yine, her ideolojinin insan doğası, tarih süreci ve sosyo-politik yapı üzerine söyleyecekleri vardır. İdeolojiyi oluşturan düşünce ve inanç öbekleri arasında çoğu kez mantıksal tutarlılık bulunması da, ideolojiyi mitlerden ayıran bir başka özelliktir. Zaten, ideolojiyi insanlar için çekici kılan da, insan, toplum, siyaset, tarih vb. konularında söylediklerinin birbirini destekleyen, tutarlı düşüncelerden oluşmasıdır. Böylece, toplumun yaşamış olduğu sosyo-politik gerçekler bir iç mantığa kavuşturulur. İdeoloji taraftarı, ideolojisinin tutarlı, bu nedenle de doğru olduğunu düşünerek rahatlar.

—> **İdeoloji ve Bilim** : İdeolojiler bireye bir kimlik kazandırır, onu belirli bir sosyo-politik düzene yönlendiren inanç sistemleridir. Ancak bu tutarlılık, ideolojilere bilimsel bir nitelik kazandırmaz çünkü ideoloji gözlem ve deney yerine inanç ve normatif değerlere dayanır. Bilim toplumsal gerçekliği gözlem ve sistemli bilgiyle açıklarken, ideoloji olması gereken bir düzeni önerir. Yine de ideolojilerin sosyal bilimlerdeki etkisi tamamen yok sayılamaz; bilim insanlarının da kişisel değerlerinden tamamen bağımsız olması mümkün değildir. Son olarak, ideolojinin mit, kültür ve bilimden farklarını anlamının onun tarihsel gelişimini incelemekle mümkün olduğu belirtilmektedir.

—> **İdeoloji ve Kültür** : İdeolojilerin siyasal kültür ile de yakın bir ilişkisi vardır. Özellikle Marx'ın, toplumdaki tüm zihinsel ürünleri ve faaliyetleri içine alan ideoloji tanımı, neredeyse kültür ile ideolojiyi aynılaştırmıştır. Ancak ideoloji, siyasal kültürün önemli bir ögesi olmakla birlikte, ondan ayrı ve farklıdır. Kültür, toplumun yüzyıllar boyunca oluşturduğu değerler, davranışlar, tutumlar ve sembollerin birikimidir; kendiliğinden, plansız ve bazen çelişkili unsurlardan oluşur. Buna karşılık ideoloji, belirli bir mantıksal tutarlılığa sahip, geçmişi ve bugünü açıklamaya, geleceğe yönelik bir düzen modeli sunmaya çalışan bilinçli düşünceler bütünüdür. İdeolojiler insanı ve toplumu belirli bir amaca yönlendirmeyi, onları harekete geçirmeyi hedefler. Siyasal kültür ise toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlar; bireylere toplum içindeki rollerini, hak ve sorumluluklarını öğretir. Ancak ideolojinin bireye kazandırdığı kimlik, kültürün sağladığı kimlikten farklıdır; kültür bireyi topluma entegre ederken, ideoloji bireye belirli bir rol ve misyon yükler.

- **Siyasal düşünce olarak ideoloji** : siyasal düşünce olarak ideoloji, “izm”lerle ilgilidir. Liberalizm, Marksizm, Faşizm gibi birey doğası, tarihsel süreç ve sosyo-politik yapı konularında belirli bir inançlar dizisi ve açıklama modeline sahip ve toplumun geleceğine yönelik projeleri bulunan büyük ideolojik akımların incelenmesi, bu gruba girmektedir.
- **İnançlar ve normlar olarak ideoloji** : Toplumu oluşturan bireylerin topluma ve siyasete ilişkin, çoğu kez de tutarlı olmayan ortak inanç ve normlarını içermektedir. Bu, daha çok, siyasal kültür alanına girmektedir ve burada kültür ile ideolojiyi karıştırma riski oldukça yüksektir.
- **Dil, semboller ve mitler olarak ideoloji** : Her toplumun kendine özgü ortak dil ve sembollerini, paylaştıkları mitleri inceleyen, özellikle siyasal iktidarın meşruiyet ve manipölasyon aracı olarak üst-dil ile ilgilenen bir alandır.
- **Seçkin gücü olarak ideoloji** : Seçkin gücü olarak ideoloji, toplumsallaşma araçları vasıtasıyla inançların, normların, sembollerin gelecek kuşaklara aktarılacak siyasal sistemin ayakta kalmasını sağlayan, rejimin meşruiyetini sağlayan bir araç olarak ele alınmaktadır.

Marksist Yaklaşım : Bir Mistifikasyon Olarak İdeoloji

—> İlk defa de Tracy tarafından “düşünceler bilimi” olarak kullanılan ideoloji; karmaşık dünyayı anlaşılır kılmak içindir. Zamanla tarafsızlık, dogmatiklik, aşırılık, bilimsellikten uzaklık gibi olumsuzluk içeren bir anlam kazanmıştır. Kavramın anlam değişiminin ilk sorumluları, dönemin Fransız tutucuları olmakla beraber, ideoloji kavramına asıl büyük darbeyi vuran Kari Marx olmuştur. **İdeoloji ile toplum arasında ilişki kuran ve böylece kavramın sosyal bilimlerde yaygın biçimde kullanılmasını sağlayan kişi Marx'ta ideoloji, iki farklı anlamda kullanılmıştır.** Bunlardan ilki, **toplumsal gerçeğin insan bilincinde yansımalarıdır.** Bu durumda ideoloji, din, felsefe, siyaset gibi bir üstyapı unsurudur. İdeolojinin bu tanımı, bize liberalizm, faşizm gibi büyük “izm”lerin oluşumunu açıklar. Ancak, Marx'ta ideolojinin ikinci anlamı (ki, Marx'ın yazılarının çoğunda ideoloji bu ikinci anlamında kullanılmaktadır), **“mistifikasyon”dur; yani toplumsal gerçeğin çarpıtılmasıdır.** Bu nedenle, Marx'ta ideolojiler ile toplumsal sınıflar birbiri ile ilişkilidir; ideolojiler sınıfsal bir analiz ile anlaşılabilir.

—> Marx'ın “mistifikasyon” ile kastettiği, her sınıfın kendi kafasındaki hayali dünyadır. Her sosyal sınıf, kendi varlığını sürdürebilmek için, varoluşunu meşrulaştıran bir düşünsel sistem üretmektedir. Bu düşünsel sistem, dünyaya buğulu gözlükler arkasından bakan, bu nedenle de hayali ve çarpıtılmış bir dünyayı (örgütlenme ve ilişkiler biçimini) tarif eden bir sistemdir. Marx'ta ideoloji, toplumsal gerçeğin sosyal sınıflar tarafından çarpıtılmasıdır ve bu nedenle de gerçek ile ilgisi yoktur. Marx ve Engels'in *Alman İdeolojisi* adlı yapıtlarında, “ters dönmüş imge” metaforu kullanılarak, ideolojinin maddi gerçekliğin tersi ya da karşıtı olduğu anlatılmaktadır. Örneğin, maddi koşullar, işçi sınıfının çıkarlarının ne olduğunu açıkça gösterir, ancak ideoloji bu çıkarları tersine çevirir. Böylece insanlar, kendi çıkarlarını gerçekte olduklarının karşıtı gibi görürler. Burada ünlü “yanlış bilinç” kavramı ortaya çıkıyor. Sahte bilinç, siyasal bilincin olması gereken şeyin ayna-imgesidir. Diğer bir ifadeyle, ezilen sınıflar kendi gerçek sınıfsal çıkarlarının bilincine varamamakta, hâkim sınıfların kendi ideolojilerini kullanarak oluşturdukları, gerçek durumun tam tersini gösteren bir sahte bilinç edinmektedirler.

—> Peki, sınıflar neden maddi koşullarını görememekte, sınıfsal çıkarlarının farkına varamamaktadır? Marx'ın bu soruya getirdiği çeşitli yanıtlar vardır. Bir kere, “yanlış bilinç” bireysel veya sınıfsal bir hata değildir; bir hatanın sonucudur ama bu sistematik bir hatadır. İnsan, içine doğduğu sınıfın değerleri ile yetişen Toplumdaki tüm sınıfların kendi değerleri vardır ve bu değerlere göre toplumda her bireyin yeri ve rolü bellidir. Bütün bu değerler bir bütünü oluşturur. Dolayısıyla, toplumun tamamı her şeyi topluca yanlış algılar. Topluca yanlış algılandığı için, bunun yanlış olduğu farkedilmez.

—> Marx'a göre, bir üstyapı unsuru olan siyaset, altyapı tarafından, yani iktisadi örgütlenme biçimi ve ilişkileri tarafından belirlenir. Emek, üretim araçları ve üretim tekniklerinden oluşan üretim güçlerinin belirli bir düzeyine, belirli tipte üretim ilişkileri (belirli bir toplumda, üretim süreci içinde bireylerin kurduğu ilişki biçimi) tekabül etmektedir. Üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin bileşimi ise üretim tarzını doğurmaktadır. Üretim ilişkilerinin biçimi, toplumun siyasal örgütlenmesi ve bileşenlerin niteliği açısından çok önemlidir. Üretim güçleri ve üretim ilişkilerinden oluşan üretim tarzı, siyasal ve düşünsel alanı (ideoloji) belirler. Marx'ın “tarihsel materyalizm” adını verdiği bu anlayışa göre, üretim zinciri, mülkiyet ve üretim ilişkisi ile sınıflandırma biçimi demektir. Her üretim tarzında, üretim güçleri ve üretim ilişkilerine göre belirlenen sosyal sınıflar arasında bir siyasal mücadele vardır; bu, siyasetin ve iktisadi ilişkilerin yansımasıdır. Tarihsel materyalizme göre her üretim tarzı belirli bir devlet tipine karşılık gelir. Örneğin, köleler ve efendiler çatışmasının yaşandığı Antik Üretim Tarzı, Köleci Devlete; serf-derebeyi çatışmasının yaşandığı Feodal Üretim Tarzı, Feodal Devlete; ücretli işçiler ve proletarya-burjuva çatışmasının hakim olduğu Kapitalist Üretim Tarzı ise, Burjuva Devletine tekabül eder. Tarih, üretim güçlerini ele geçirmeye çalışan sınıflar arasındaki bir mücadele boyunca ilerler. Üretim araçlarının sürekli değişmesi de sınıfsal yapının sürekli değişmesini getirir. Marx, her üretim tarzında egemen sınıflardan ve yükselen sınıflardan söz eder. Egemen sınıflar, önceki dönemin hakim sınıflarıdır. Yeni üretim tarzının hakim sınıfı, üretim güçlerini elinde bulunduran ve ilişkileri belirleyen sınıftır. Yükselen sınıflar ise sömürülen ve mevcut üretim tarzına muhalif olan sınıflardır; bu durumda her üretim tarzı kendi muhalifini doğurur.

—> Marx'a göre bilinci açıklama yolunda önemli bir engel, işbölümünün ortaya çıkışı ve yaygınlaşmasıdır. İşbölümü, insanları hem üretimde kullandığı aletlerden hem de düşünce ürettiği araçlardan ayırmıştır. İşbölümünün gelişmesiyle, üretimi gerçekleştirenlerin düşünce üretenlerden ayrılması gibi, insanlar meşgul oldukları iş çerçevesinde dünyayı algılamaya, dolayısıyla farklı ve gerçek dünyayı görememeye başlamışlardır. Bu durum ideolojiyi doğurur; ideoloji, insanların dünyayı ancak belirli açılardan görmelerine sebep olan, toplum yapısının yarattığı bir düşüncedir. İşbölümünün ilerlemesiyle ortaya çıkan sorun, amacının değişmesidir: Mevcut işbölümünü ayakta tutmak ve toplumsal sınıfları yaşatmak. İşbölümünün olmadığı "saydam" toplumlarda (örneğin avcı-toplayıcılıkta) amaç ile eylem arasındaki ilişki açıktır. Ancak işbölümü yaygınlaştıkça, amaç (ihtiyaçların giderilmesi) ile toplumsal eylem arasındaki ilişki kopar; insanlar, işbölümünün artmasıyla birlikte, anlayamadıkları, çıkarları ve ihtiyaçları ile doğrudan ilişki kuramadıkları toplumsal, iktisadi süreçleri yaşamaya başlarlar. Bu durum, toplumu "ışık geçirmez" (opak) hale getirir. İşçiler nerede alveriş ettiklerini, ham maddelerin sahiplerini, üretilen malın kime satıldığını bilmezler; kendi ürettiği malı para vererek satın almak zorunda kalırlar. Bireyler, yaşadıkları süreç ile kendi yaşamları ve çıkarları arasında ilişki kuramaz. Bu, bireylere, egemen sınıfların ideolojisiyle açıklanır; bireylerin taktığı gözlük, burjuva ideolojisi gibi.

—> Marx, ideolojiyi olumsuz bir anlamda taşır. Diğer yandan, Lenin ideolojiyi, sosyal sınıfların kullandığı bir "eylem aracı" olarak görür. Marx'ın ideolojiye yüklediği "eylem aracı" işlevini kullanan Lenin, proletarya sınıfının başarılı olabilmesi için ideolojiyi bir araç olarak kullanması gerektiğini savunur. Ona göre, burjuva sınıfının kapitalist üretim tarzını egemen hale getirebilmesinin en önemli nedeni, burjuva ideolojisini yayarak tüm sınıflara kabul ettirebilmesidir. Marx, ideolojinin tarihsel materyalizm, yani bilimsel bir yaklaşım olduğu inancındaydı. Oysa Lenin, proletarya sınıfının, üretim araçlarını ele geçirebilmesi ve siyasal rejimi belirleyebilmesi için kullanabileceği bir ideoloji olarak Marksizmi görüyordu. Lenin'e göre, işçi kitlelerinin kendiliğinden geliştirdiği doğal durum, burjuva ideolojisi ve tercihi ya burjuva ya da sosyalist ideoloji olacaktır. Üçüncü bir ideoloji yoktur. Sınıf çatışmalarının olduğu bir toplumda, sınıfsal olmayan, sınıf-üstü bir ideoloji olamaz. İşçiler, sosyalist teorisyenler tarafından geliştirilecek olan sosyalist ideolojinin gelişmesine katkıda bulunacaklardır. Lenin, ideolojiyi belirli bir çağın veya sınıfın dünya görüşü olarak değil, bir sistemleştirilmiş bir düşünce olarak görmüş; ona göre ideoloji, doğruların ve aydınların ürettiği bilgidir ve sınıflı toplumlarda ideolojilerin mutlaka sınıfsal olacağını vurgulamıştır.

—> Marx'ta toplumsal gerçekliğin sınıflar tarafından çarpıtılması olarak tanımlanan ideoloji olgusu, Gramsci'de egemen sınıfların elindeki siyasal alanın (devletin) görünmez baskı ve meşruiyet aracı haline gelmiştir.

Althusser'in, tıpkı Marx gibi, ideolojiye eleştirel bakması, olumsuz bir anlam yüklemesidir. Gramsci ise, ideolojiye ne olumlu ne de olumsuz bir anlam yükler; ideolojiyi bir mücadele sorunu olarak görür. Lenin'den farklı olarak da, iktidarın devrim ile ele geçirilmesinin önkoşulu olarak, hegemonya kazanmayı görür.

GRAMSCI'DE İDEOLOJİ

—> 20. yüzyılın önemli isimlerinden Gramsci, ezilen ve ezen sınıf arasındaki yönetme-boyun eğme ilişkisinin açıklanmasında ideoloji kavramının ve sivil toplum-siyasal toplum ilişkisinin yeniden incelenmesi gerekliliği üzerinde durmaktadır. Marx'ta ekonomik alana tekabül eden sivil toplum, Gramsci'de daha geniştir ve toplumun üretmiş olduğu tüm semboller, değerler, din, felsefe vb. tüm zihinsel ürünleri içermektedir ve ideoloji de bu alanın içindedir. Bu durumda, Gramsci'de sivil toplum üstyapısal bir unsurdur. Devrimciler, devleti sadece kaba bir baskı aracı olarak görmüşlerdir. Oysa devlet (siyasal alan), toplumu ikna etmede sadece fiziki güç kullanmaz. Zaten böyle olsaydı, meşruiyetten yoksun, otoritesiz bir iktidardan, bu nedenle de kısa ömürlü bir iktidardan bahsediyor olurduk. Oysa, toplumsal sınıflar, ne kadar ezilirlerse ezilsinler siyasal iktidara boyun eğme konusunda fazla bir sorun çıkarmamaktadırlar. devlet, toplumu sadece kaba şiddet araçları ile değil, aynı zamanda daha etkili bir araç olan ideoloji ile yönetmektedir. Bu, siyasal alanın sivil alan üzerindeki kültürel iktidarındır. Egemen similar, kendi sınıfsal değerlerini (Marx'taki gerçekliğin çarpıtılması) tüm topluma öylesine derinden empoze etmektedir ki, bir müddet sonra bu değerler tek doğru değerler demeti halini almaktadır. Gramsci'ye göre, siyasal iktidara ulaşmanın yolu, önce kültürel iktidarı ele geçirmektir.

—> **Hegemonya** : Gramsci, bir sınıfın kendi dünya görüşünü (ideolojisini) diğer sınıflara kabul ettirebilmesi durumunu “hegemonya” kavramı ile açıklar. Egemen sınıfın dünya görüşü toplumda doğru, kabul edilebilir olarak algılandığı sürece, bu sınıfın iktidarı meşrudur. Her sınıfın kendi ideolojisini topluma yayacak aydınları vardır. Gramsci bunlara “organik aydınlar” adını vermektedir. Örneğin, feodal sınıfın organik aydınları din adamları olmuştur. Burjuva sınıfının organik aydınları üniversite mensuplarıdır. Sanayi toplumunun daha da gelişmesi ile birlikte, hâkim ideoloji teknokratlar tarafından topluma empoze edilmeye başlamıştır. Gramsci, sınıf çatışmasının gerçekleştiği alanda aydınların çok önemli bir rolü olduğunu düşünmektedir. Burada ideologların bireysel işlevlerinden ziyade, daha geniş bir siyasal önemden sözeder. **Aydınları “geleneksel” ve “organik”** olarak ikiye ayıran Gramsci (**ilki egemen sınıfların sesi, ikincisi egemen sınıflara karşı mücadele eden sınıfların sesi**), aydınları hegemonya mücadelesinde, özellikle konum kazanma savaşında çok önemli rol yükler. Hegemonya sağlandıktan sonra başlayacak olan devlet erkini ele geçirme savaşında ise aydınların öneminin ve işlevlerinin daha az olduğunu düşünmektedir. **Ancak, hegemonyayı ele geçirmek, diğer bir ifadeyle sınıfsal ideolojiyi toplumda hâkim hale getirmek, iktidarın ele geçirilebilmesi için zorunludur.**

—> Üretim tarzının belirlediği altyapı, üstyapıyı belirlediği anda, Gramsci'ye göre “tarihsel blok” oluşmaktadır. Yani, ilk aşamada altyapı üstyapıyı belirlemektedir. Ancak, tarihsel blok oluşuktan sonra, üstyapı o kadar etkili olmaktadır ki, ilişki tersine dönmekte, üstyapı altyapıyı etkilemeye, hatta gelişimini engellemeye başlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, üstyapıda yeralan ideoloji, tüm altyapıyı kontrolü altına almaktadır. Bu nedenle, Gramsci, proleter devrimin gerçekleşmesi için, proletaryanın kendi organik aydınları vasıtasıyla kendi ideolojik hegemonyasını kurmasını zorunlu görmektedir

Fransız düşüncesinin önemli bir ismi olan Louis Althusser, bir adım daha ileri giderek, ideolojiyi “sivil toplumun devletleştirilmesinin” bir aracı olarak yorumluyor. Althusser, her şeyden önce altyapı ve üstyapı arasında JVIarx’ın iddia ettiği gibi birebir ve katı bir ilişki olmadığını, üstyapının görece özerk olduğunu düşünüyor. Devleti ve kurumlarını bir yerden toplanmış olan bir güç odağı olarak değil, toplumdaki birçok yapı vasıtasıyla iyice yaygınlaşmış olan bir örgütlenme olarak görüyor. Yapısalcılıktan etkilenmiş bir isim olan Althusser, bir siyasal veya sosyal yapıyı anlamak için, onun derininde yatan yapısal ögelere bakmakta.

Sisteme başkaldırma olasılığını azaltmak için, egemen sınıfların zayıflatma yolu, ideolojik aygıtları ele geçirmektir. İdeoloji, görüldüğü gibi, Gramsci ve Althusser'e göre güçlü bir araçtır, hakim sınıfın iktidarını pekiştirir ve meşrulaştırır, ancak aynı zamanda yükselmek isteyen sınıfların da kullanabileceği potansiyel bir güçtür. Dolayısıyla ideoloji, toplumların dönüşümünde, iktisadi unsurlar kadar önemli bir güce sahiptir. Gramsci ve Althusser arasındaki temel fark, Althusser'in, tıpkı Marx gibi, ideolojiye olumsuz bir anlam yüklemesidir; Gramsci ise ideolojiyi ne olumlu ne de olumsuz bir yük olarak görür, onu iktidar için bir mücadele sorunu olarak kabul eder ve iktidarın devrim yoluyla ele geçirilmesinin önkoşulu olarak hegemonya kazanmayı öne sürer. Althusser'e göre devlet, bir yerde toplanmış olan tek bir güç odağı değil, toplumu birçok yapı vasıtasıyla iyice yaygınlaşmış olan örgütlenmeler olarak görülür; bu nedenle, devlet sadece güçten ibaret olmayıp, topluma farklı yollardan nüfuz eden ideolojik aygıtlar da içerir. Hükümet, polis, ordu gibi şiddet içeren örgütler ***"Devletin Baskı Aygıtları"***dır ve bunlar sadece baskıcı araçlarla uzun süre ayakta kalamaz. Ayakta kalabilmek için meşruiyet araçlarına, yani Althusser'in "Devletin İdeolojik Aygıtları" adını verdiği örgütlere ihtiyaç duyarlar. Televizyon, radyo, eğitim kurumları, dinsel kurumlar, sanat vb. alanlar, Devletin İdeolojik Aygıtları olarak işlev görür; bunlar vasıtasıyla devlet, kendi ideolojisini yeni kuşaklara sürekli aktarır ve mevcut durumu meşrulaştırır. Baskı aygıtları şiddeti temel olarak kullanırken, ideolojik aygıtlar şiddeti sadece gerektiğinde kullanma potansiyeline sahiptirler ve zaman zaman yaptırım mekanizmalarına sahip olabilirler. İdeolojik aygıtların üzerindeki kontrol, baskı aygıtlarının sağladığı kontrol kadar güçlü değildir. Egemen sınıflar, ideolojik aygıtlar aracılığıyla kendi ideolojilerini sürdürür ve yeniden üretirler. Althusser'in modelinde "yeniden üretim" önemli bir kavramdır. Her toplumda egemen sınıfın temel amacı, yeniden üretimi sağlayabilmektir; bu sadece üretim güçlerinin (makinalar, teknoloji, hammadde) değil, aynı zamanda emek gücünün (insanın yeni üretiminin) yeniden üretilmesi demektir. Kapitalizmde yeniden üretim işlevini yerine getiren en önemli ideolojik aygıt, dinsel kurumlar idi, günümüzde ise, eğitim kurumları bu rolü üstlenmiştir. Bu aygıtlar, çocuklara küçük yaşlardan itibaren sistemin değerlerini aşılayarak içselleştirmeyi sağlar.

LIBERALİZM ÖZET

- Çok dilli ve çok kültürlü bir toplumda geleneksel sınırlayıcıların etkisinden kurtulma çabası
- Rasyonel birey kavramı ve bireyin merkeze alınması
- Liberalizmin siyasi ve ekonomik boyutları arasındaki ilişki ve gerilimler
- Fırsat eşitliği, doğal haklar ve mülkiyet hakları gibi liberal kavramların tartışılması
- Devletin rolü ve sınırları konusundaki tartışmalar
- İdeolojinin algılanması ve teorileri. İdeolojinin ölümlülük yerleri ve modern ideolojilerin ortaya çıkışı. İdeoloji ve karşı görüşün dönüşümü
- Liberalizmin kökeni, tarihsel gelişimi ve temel kavramları

- İdeolojiler, insanların ihtiyaçlarına karşılık olarak gelişmektedir. İdeoloji ve karşı görüş, nesnel fikirler yönünden algılanırken, zamanla çeşitli şeylere dönüşmüştür.

- Liberalizmin kökeni, insanın doğal haklarla donatılmış olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Liberalizm, bireyin kendi başına bir amaç olması ve kendini gerçekleştirme üzerine temellenmiştir. Liberalizmin farklı yorumları (klasik liberalizm, sosyal liberalizm, neo-liberalizm) bulunmakta ve bunların ortak noktası rasyonel bireye verdikleri önemdir. Liberalizm, bireyi merkeze alan ve geleneksel sınırlayıcılardan kurtulmayı hedefleyen bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır. Rasyonel birey kavramı, liberalizmin temel taşıdır ve bireyin kendi çıkarlarını maksimize etme, kendini gerçekleştirme ve özgür tercihler yapma hakkına vurgu yapar. Liberalizmin siyasi ve ekonomik boyutları arasında gerilimler olabilmektedir. Siyasi özgürlükler ile ekonomik özgürlükler bazen çatışabilmektedir. Fırsat eşitliği, doğal haklar ve mülkiyet hakları gibi kavramlar liberalizmin temel ilkeleridir, ancak bunların yorumlanması ve uygulanması konusunda farklı yaklaşımlar vardır. Devletin rolü ve sınırları konusunda liberaller arasında da görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Klasik liberaller devletin ekonomik alana müdahalesini sınırlı görürken, modern liberaller daha geniş bir rol öngörmektedir. Liberalizm, bireyi merkeze alan ve geleneksel sınırlayıcılardan kurtulmayı hedefleyen çok yönlü bir ideolojidir. Rasyonel birey kavramı, fırsat eşitliği, doğal haklar ve mülkiyet hakları gibi temel ilkeler liberalizmin omurgasını oluşturur. Ancak liberalizmin siyasi ve ekonomik boyutları arasındaki gerilimler ve devletin rolü konusundaki tartışmalar, liberalizmin farklı yorumlanmasına ve uygulanmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, liberalizmin kapsamlı bir şekilde anlaşılması için bu farklı boyutların ve tartışmaların dikkate alınması gerekmektedir.

- Liberalizm, siyasal özgürlükler ve ekonomik özgürlükler olmak üzere iki temel yönelime sahiptir. Liberalizm, bireyin doğal haklarını ve özgürlüğünü merkeze alan bir ideolojidir. Liberalizmin farklı yorumları, bireyin konumunu ve devletin rolünü farklı şekillerde ele almaktadır. Liberalizmin temel hedefi, bireyin geleneksel ve siyasal kısıtlayıcılardan kurtarılması ve özgür bir şekilde tercihlerini yapabilmesidir. Liberalizmin siyasal ve ekonomik özgürlükler arasındaki dengeyi kurması önemli bir meseledir.

- Liberalizmin klasik ve sosyal liberal kanatları arasındaki gelişim ve çatışma / Negatif ve pozitif özgürlük kavramları /

Düşünce ve ifade özgürlüğü tartışmaları / Devletin rolü ve müdahalesi konusundaki görüş ayrılıkları / Eşitlik, fırsat eşitliği ve sosyal adalet tartışmaları

—> 19. yüzyılın ortasından itibaren liberalizm içinde klasik liberal ve sosyal liberal olmak üzere iki farklı kanat ortaya çıkmıştır.

Klasik liberaller, devletin müdahalesini minimum düzeyde tutulması gerektiğini savunurken, sosyal liberaller devletin bireylerin kendilerini gerçekleştirme için gerekli araçları sağlaması gerektiğini savunmuştur. Negatif özgürlük (dış müdahaleden bağımsız özgürlük) ve pozitif özgürlük (kendini gerçekleştirme özgürlüğü) kavramları arasındaki tartışmalar önemli bir yer tutmuştur. Düşünce ve ifade özgürlüğü konusunda John Stuart Mill'in görüşleri öne çıkmaktadır. O, yanlış fikirlerin de ifade edilmesi gerektiğini, çünkü doğru ve yanlışın çatışmasının hakikatin ortaya çıkmasına yardımcı olacağını savunmuştur. Sosyal liberaller, eşitlik, fırsat eşitliği ve sosyal adalet konularında daha ilerici görüşler savunurken, klasik liberaller piyasa mekanizmasının işleyişine müdahale edilmemesi gerektiğini savunmuştur. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında sosyal darwinizm gibi akımlar, toplumsal eşitsizlikleri doğal seleksiyon sürecinin bir sonucu olarak meşrulaştırmaya çalışmıştır. Liberalizmin klasik ve sosyal liberal kanatları arasındaki tartışmalar, 19. yüzyılın ortasından itibaren liberalizmin dönüşümünü ve çeşitlenmesini sağlamıştır. Bu tartışmalar, özgürlük, eşitlik, devletin rolü gibi temel siyasi ve ekonomik konularda farklı yaklaşımların gelişmesine yol açmıştır. Günümüzde de liberalizmin bu iki ana kanadı arasındaki görüş ayrılıkları devam etmektedir.

- 1929 Büyük Buhranı'nın etkileri ve kapitalist ülkelerdeki yansımaları / Keynesçilik ve Hayekçilik arasındaki tartışmalar, devletin ekonomiye müdahalesi / 2. Dünya Savaşı sonrası sosyal refah devleti uygulamaları ve liberalizm tartışmaları
- Neoliberalizmin yükselişi, devletin ekonomiden çekilmesi ve sosyal hakların kısıtlanması / Adalet teorileri ve Rawls'ın adalet ilkeleri

—> 1929 Buhranı'nın kapitalist ülkelerde yıkıcı etkileri olurken, daha az sanayileşmiş ülkelerde daha geç ve daha az hissedildi. Keynesçilik, işsizlik ve enflasyonla mücadele için devletin ekonomiye müdahalesini savunurken, Hayekçilik daha az devlet müdahalesi öneriyordu. 2. Dünya Savaşı sonrası sosyal refah devleti uygulamaları, kapitalist ekonominin işleyişini garanti altına almayı amaçlıyordu. Neoliberalizm, devletin ekonomiden çekilmesini, sosyal hakların kısıtlanmasını ve piyasa mekanizmalarının güçlendirilmesini savundu. Rawls, adil bir toplum için eşitlik ve fark ilkelerini önerdi. Dezavantajlı grupların desteklenmesi gerektiğini vurguladı. Sunulan metin, 20. yüzyılın ikinci yarısında yaşanan ekonomik ve siyasi dönüşümleri kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Keynesçilik ve Hayekçilik arasındaki tartışmalar, sosyal refah devleti uygulamaları ve neoliberalizmin yükselişi gibi önemli konular detaylı olarak incelenmiştir. Rawls'ın adalet teorisi de bu bağlamda değerlendirilmiştir. Metnin sunduğu kapsamlı bakış açısı, modern ekonomi ve siyaset tarihinin anlaşılması için önemli bir kaynak niteliğindedir.

- Organik toplum anlayışı - Kusurlu insan doğası - Siyasal şüphecilik - Gelenek ve otorite kavramları

—> Muhafazakarlık, toplumun organik bir bütün olduğu ve geleneksel kurumların korunması gerektiği görüşünü savunur.

İnsan doğasının kusurlu olduğu ve otoritenin bu kusurları dengelemesi gerektiği düşünülür. Siyasal alanda mutlak özgürlüğe şüpheyle yaklaşılır ve özgürlüklerin gelenekler ve toplumsal ahlak çerçevesinde sınırlandırılması gerektiği savunulur. Otorite, toplumun doğal bir parçası olarak görülür ve sözleşmecî liberal anlayıştan farklılaşır. Muhafazakarlık, toplumsal istikrarın ve hiyerarşinin korunması amacıyla geleneksel kurumların ve otoritenin güçlendirilmesini savunan bir ideolojik yaklaşımdır. Bu çerçevede, bireysel özgürlüklerin sınırlandırılması, sosyal ve siyasal alandaki değişimlerin kontrol altında tutulması ve mülkiyet haklarının korunması öne çıkan temel konulardır.

—> Muhafazakarlar, insanların akıllarıyla her şeyi kavrayamayacağını, ahlaki ve psikolojik açıdan kusurlu varlıklar olduğunu savunur. İnsanların güven ihtiyacı ve topluma ait olma arzusu, muhafazakarlığın temelini oluşturur. Muhafazakarlar, toplumu organik bir yapı olarak görür. Mutlak eşitlik fikrine karşı çıkar ve toplumsal hiyerarşinin korunması gerektiğini savunur.

Değişimin kontrollü bir şekilde gerçekleşmesi gerektiğine inanırlar. Muhafazakarlar, geçmişten gelen geleneklerin ve kurumların korunması gerektiğini düşünür. Ani ve radikal değişimlere karşı çıkar, değişimin yavaş ve kontrollü olması gerektiğini savunur. Muhafazakarlar, insanların akıllarıyla her şeyi kavrayamayacağını, ahlaki ve psikolojik açıdan kusurlu varlıklar olduğunu savunur. Bu nedenle, otoritenin ve geleneklerin rehberliğine ihtiyaç duyulduğunu düşünürler.

Muhafazakarlar, toplumu organik bir yapı olarak görür. Toplumsal hiyerarşinin ve farklılıkların korunması gerektiğini savunur.

Mutlak eşitlik fikrine karşı çıkar. Muhafazakarlar, değişimin kontrollü ve yavaş bir şekilde gerçekleşmesi gerektiğini düşünür.

Ani ve radikal değişimlere karşı çıkar, geleneklerin ve kurumların korunması gerektiğini savunur. Muhafazakarlık, insanın doğasına, toplumsal yapıya ve değişime dair temel varsayımları ile öne çıkan bir siyasi ideoloji ve düşünce akımıdır.

Muhafazakarlar, insanların akıllarıyla her şeyi kavrayamayacağını, ahlaki ve psikolojik açıdan kusurlu varlıklar olduğunu savunur. Bu nedenle, otoritenin ve geleneklerin rehberliğine ihtiyaç duyulduğunu düşünürler. Toplumu organik bir yapı olarak gören muhafazakarlar, toplumsal hiyerarşinin ve farklılıkların korunması gerektiğini savunur. Değişime ise kontrollü ve yavaş bir şekilde gerçekleşmesi gerektiğini düşünür, ani ve radikal değişimlere karşı çıkar.

29 eylül-week 1:

İdeoloji;

İDEOLOJİ NEDİR?

- İdeolojiyle kurduğumuz ilişki, ideolojiyi kavrama biçimimiz, belirli bir ideolojiyle özdeşleşme şeklimiz zamansal olarak değişime tabi. İdeolojilerin de siyasal ve sosyal dünyayı ideolojiden dolayı anlamadığını, çünkü her türlü ideoloji toplumun gündelik hayatta yaşadığımız süreçlere ilişkin kullandığımız söz dağarcığımızın bir parçasıdır. İdeoloji konuşurken ister istemez, hegemonya, egemen ideoloji, egemen ideoloji olarak üzerimize giymesek de, ama bu belirli ideolojilerin etkisi altında olduğumuz gerçeğini ortadan kaldırmıyor.

Sosyal bilimci açısından ideoloji konuşmanın zorluklarından biri; ideolojiye dair

İdeolojiyi tanımlama konusunda siyaset bilminin diğer kavramlarına oranla

—> İdeolojiler zararlıdır görüşü, ideolojiler birer yanılsamadır, ideolojiler somut değildir. Çünkü ideolojiler tanımlanamaz, zorlanmaz.

ne kadar ideolojilerden kendinizi soyutlarsanız o kadar nesnel hale gelirsiniz; bu iddianın kendisi bir ideolojidir, ideolojik

İdeoloji çok kaygan bir kavramdır. Çünkü ideolojiler tanımlanamaz, zorlanmaz.

Şu soru sorulmalı : konuşacağımız ideolojiler neredeyse çok yakın aralıklara

pozisyonudur. Genellikle siyasal alanı daraltıp kamusal ilişkilerde politik temel sorunların sorulmasını sakıncalı gören iktidarlar

ideolojiyi olumsuz tarif ederek işe başlarlar. Bu durum o kadar yerleşikleşir ki, ideolojik konuşma gibi ifadeleri birer olumsuz

pejoratif anlamla yüklenmesini berberinde getirir. 80li yıllar türkiyesinde “ideolojiden arınma” vardı. Çünkü her türlü ideoloji

toplumu bozan bişey olarak tarif edilmiştir, zararlıdır, özellikle de buna en çok zaafı olan toplumsal kesimleri zehirlemektedir.

(Gençler). Bu yüzden de ideolojisizleştirme adında yeni bir ideolojik hegemonya kurulmuştur.

—> Gündelik hayatta yaşadığımız süreçlere ilişkin kullandığımız söz dağarcığımız bizim bakış açımızı dışavuru, dolayısıyla o

bakış açısı ideolojinin bir uzantısı, eğer neo-liberal bir dille konuşuyorsak neo-liberal bir hegemonyanın dünyasında

konuşuyoruz. O yüzden gündelik hayatımız ve kullandığımız sözcük dağarcığı ideolojiden bağımsız değildir. Kendinizi neo-

liberal olarak tanımlamazsanız da neo-lib egemenlerin diliyle konuşursunuz, aynı zamanda onların yarattığı dünyadaki

etkileliliğe uygun birer aktör olarak davranıyoruz. (Black friday, indirim).

—> İdeoloji konuşurken ister istemez; hegemonya, egemen ideoloji, egemen ideolojiye karşılık duran ideoloji , hegemonik

ideolojiler karşı duran ideolojiler, karşı hegemon ideolojiler gibi şeyleri de konuşuruz. Sosyal bilimci açısından ideoloji

konuşmanın zorluklarından biri; ideolojiye dair olumsuz bir zihinsel çağrışımımız var, gündelik hayatımıza bu kadar gömülü

olmasına rağmen biz ideolojiyi seçikleştirmekte zorlanıyoruz.

—> İdeolojiyi tanımlama konusunda siyaset bilminin diğer kavramlarına oranla bu denli zorluklar var. (Siyasal partiyi tanımlarız

kolayca). İdeoloji bu kadar kolay tanımlanamaz. İdeoloji çok kaygan bir kavramdır. Çünkü ideolojileri tanımlamaktaki

zorlanmamız ; ideolojik üretim yapan insanların önemli bir kısmı kendilerini o ideolojiyle özdeş bir biçimde ortaya koymazlar.

Birçok insana biz bugünden ideolojik bir pozisyon atfediyoruz, adam smith ben liberalim demiyordu. Biz bugünden bakarak

onların kavram dünyasına, onların inşa ettikleri siyasal toplumsal iktisadi kurallar bakarak diyoruz.

—> Bu ideolojileri ortaya çıktığı dönem tam da toplumsal değişimin hızlandığı bir dönem; 18yy sonu. Şu soru sorulmalı :

konuşacağımız ideolojiler neredeyse çok yakın aralıklara aortla çıktılar, aralarında birbirleriyle temas, geçirgenlik, birbirleriyle

aynı somut gelişmelere tabi olmanın beraberinde getirdiği diyalog ortadan kaldırılamaz, yok sayılamaz. Bu isimler aslında aynı

entellektüel dünyanın parçası, birbirlerinin kavramlarından /tarihlerinden/ yaşadıkları olaylardan etkileniyorlar, bu anlamıyla

kompartmentleri net ayırmakta kendi yaşadıkları dönem açısından zorluk yaşamak çok normal. Biz bunu kolaylaştırıyoruz,

—> ideolojiler eğer 18.yy ın sonunda ortaya çıktı gibi bir iddiada bulunuyorsak neden daha önce ideoloji yoktu da 18yy sonunda var diyoruz ? **Siyasal devrimler ve kapitalizmin yeni bir ivme kazanmasına sebep olan sanayi devrimi ideolojiler çağına kapı açıyor, bu gelişmelerin ciddi bir toplumsal hayatı kökten etkileyici bir yanı var. siyasetin, siyasal karar alma süreçlerinin çok dar içe kapanık bir grubun tek elinden bu gelişmeler sonucunda çıkmış olması ideolojiyi anlarken en önemli odak noktalarımızdan biri.** Yani siyasetin az çok bu şekilde koşullar ve yapılar hali modern dünyada 200 yıllık bir ömre sahip. Büyük savaşlar genellikle bir düzlükte karşılaşır, sıradan insanın hayatına az temas ediyor, yeni vergi düzeni olabilir, yani gündelik yaşamda insanların karar alıcıların kararlarından etkilenme düzeyleri çok düşük. O zaman sizin siyaset konuşmanız için somut neden yok, şuan konuşuyoruz çünkü artık siyaset bizim hayatımızın her alanını belirliyor, modern dünyada eğitim hakkınızdan barınma hakkınıza, iş bulma imkanınızdan ekonomideki kararlar sizin istihdam olanaklarınızı belirliyor; yani bu kadar gündelik yaşamımızı topyekün belirleyen birşey siyaset. Ama daha önce böyle değildi, 15.yy da siyasetle sıradan insanların işilikisi çok sınırlıydı, şimdi kitleler siyasete doğru akmaya başladığında , en önemli mesele bir kaotik grup ortaya çıktı. Daha önce insanlara siyaset toplum varoluş konusunda etki eden büyük anlatılar etkinliklerini yitirmeye başladılar. İnsanlar daha önce dünyalarını açıklayan şeylerden adım adım kopmaya başladılar ama yeni olanı kavrama noktasında da büyük bir belirsizlik söz konusu. Ideolojiler belirsizlik zamanlarıdır, 18.yy sonu belirsizliğin zirve yaptığı bir dönemdir. (Uncertainty + insecurity + unsafety). Bunun olduğu yerde ideolojiler hayatımıza girdi ve karmaşık olan şeyi açıklamak için devreye girdiler. **Yani ideoloji dediğimiz şey size karmaşık dünyayı açıklayabilecek bir mercektir sunar.** Yeni bir ekonomi oluştu, kitleler harekete geçmiş, bizzat gelişme eşanlı yaşanıyor ve o eşanlılık içerisinde insanlar birer agent (Temsilci / aracı) oluyorlar.

—>**İdeoloji; karmaşıklığı açacak ve sizin net görmeyi sağlayacak aynı zamanda karmaşıklık içinde sizi kimliklendirecek, size bir siyasal pozisyon sunacak ve bu pozisyon üzerinden hasmınız müttefikiniz kim bunları göreceğiniz bir zemin yaratır.** 19.yy da kitlelerin ideolojilere doğru büyük akışının arkasında bu var. Büyük alt üst oluşun içerisinde ideoloji karşımıza çıktı, ideolog sıfatını alan kişilere karşı muktedirin gücü elinde tutanın büyük bir antipatisi doğdu, yani ideoloji aslında size şunu sunmayı amaçlar; bir anda izleyemeyeceğiniz şey oluyor sizin ama bunların tutarlı bir analizi mümkün, kendi içinde tutarlı ve açıklanabilir bir perspektife ulaşabilirsiniz. O yüzden ideolojilerin size verdiği mercek toplum-ekonomi ilişkisine de bakarsınız, siyaset- ekonomi ilişkisine de , siyaset-toplum ilişkisine de bakarsınız, öyle bir mercek. Bu anlama/bilme/analiz hissine kavuştuğunuz andan itibaren artık dünya sizin için açıklanabilir bir dünyadır.

—> Modern dünyada en ihtiyaç duyulan kavramlar ; eşitlik, özgürlük, adalet, ilerleme vb. , çünkü bu **Uncertainty + insecurity + unsafety** birlikte yaşandığı dönem aynı zamanda bütün kaosa rağmen ilerlemeye dair inancın hızla yayılmaya başladığı bir dönem. Neredeyse bütün **modern ideolojileri modern kılan şey, onların sadece modern tarihte çıkmaları değil, modernitenin ana unsuru olan ilerleme fikrinden büyük oranda etkilenmiş olmalarıdır.**

- **Ahmet murat'ın 4 lü ideoloji tasnifi :**

1. Büyük toplumsal grupların üyelerinin kanaatlerine yön verecek temel düzeydeki inanç fikir ve ilkeleri geliştirmek. (bu kitlelerin siyasete ve siyasal süreçlere attığı dönem için geçerli bir işlev ve kanaatlere etki etme durumu. Kanaatlerle ideoloji aynı şey değil. İdeoloji sizin kanaatlerinizin oluşmasını sağlayabilecek genel ilkeler yaratır. Yani bireyin doğuştan temel haklarla doğduğuna dair iddia böyle bir ilkedir. ideoloji bu ilkeleri, fikirleri, inançları vaaz eder.)
2. Aynı toplumsal gruba üye olanların ilgilerini ve çıkarlarını nispeten tutarlı bir bütün arzedecek şekilde bir araya getirmek. (bir grup insanın aynı çıkaralar ya da aynı umutlara beklentilere kanalize edilebileceği çerçeveyi ideoloji inşa eder. Yani örneğin; çok çalışırsanız ilerde refah içinde yaşarsını ifadesi ideolojik bir ifadedir.)
3. (Hocaya göre ideolojinin en ayırt edici unsuru) farklı toplumsal kesimler arasındaki uzlaşmazlıkları ve çatışma alanlarını tanımlamak. (Ve buna göre size bu hasmınız bu da müttefikinizdir der. Hasımlık ve müttefiklik size çatışma alanları hakkında bir fikir verir. Çıkar çatışmaları kolektiviteyi etkileyen) . “Agentınız arttıkça çatışma potansiyeliniz artar” siz ne kadar özneyseniz çatışma artar. çatışmanın görünürlük kazanması için sizin fail olmanız lazım, fail olmakta (agent) tahakküm ilişkisi içinden kurtulmakla olur, o yüzden köleliğe baş kaldırdığınızda çatışmacı bir ilişkiye giriyorsunuz. İdeoloji o çatışmacı ilişkiyi tanımlar, anlam katar, egemen lehine bir pozisyon alır. (Köle tahakküm altında olan biridir ve köleyi kölelikte tutmanız için ideolojiye değil sopaya ihtiyacınız vardır. Ama bizim tek başına sopayla yönetmek mümkün değil, ideoloji burda devreye giriyor. Bu bize şunu söyler; ideoloji ile tahakküm ararsında bir zıtlık ilişkisi vardır. Mutlak tahakkümde sizin ideolojiye ihtiyacınız yoktur.). örneğin ırkçılık şunu söyler “siyahlar medeni olamazlar”derler ve bunu siyahlar için söylemiyor, bunu siyahların mücadelesine sempatiyle balan beyazlar söylüyor. Bu da ideolojik bir pozisyon.
4. Bütünleştirdiği toplumsal gruplara siyasal toplumun kendi amaçları doğrultusunda etkilemelerini sağlayacak düzeyde bir eylem kapasitesi sağlar. (Hiçbir ideoloji sadece düşünmek için var olmaz. İdeoloji aynı zamanda agenta bir eylemlilik yükler, hedefe ulaşmak, hasımlarla müttefiklerle olan dünyada kendi amaçlarına ulaşmak için sizin eyleme geçmeniz demektir, ve o eylem kapasitesinin alanını tanımlayan şey ideolojidir. Bu yüzden eylem kapasitesini genişletmeyen ideoloji 19.yy modern ideolojisi değildir.

İDEOLOJİ BİZE NE SAĞLAR?

- İdeoloji bir anlam dünyası getiriyor, o anlam dünyasının içerisinde var olan ilkeler fikirler sizin kanaatlerinize yön veriyor, o kanaatlerinize birer agent konumundasınız, **agent olarak aslında mutlak tahakküm dışındaki bir dünyada siyasal faaliyette bulunuyorsunuz, kimlerle hangi toplumsal grubun içinde olmanıza gerektiğine dair birşey söylüyor ideoloji, sonra kimlerle kapışacağınıza dair birşeyler söylüyor ideoloji, ve eylem kapasitesi sağlıyor.** Bu yüzden kitlelerin nazarında ideoloji parlak, peşinde koşulası birşey haline geliyor. Donuk, durağan değil aksine kitlelere ideologlar kanalıyla hitap eden. Farklı toplumsal kesimler kendisi için uygun olan ideolojiye karar verirler, burda kritik nokta şudur; artık ideolojiler dünyasından söz ettiğimiz zaman siyasal iktidarın/devletin de topluma ideoloji yoluyla müdahale etme istenci artıyor.

→ **Resmi İdeoloji** : Daha önce devletlerin, kişilerin fikirlerini biçimleme gibi bir ihtiyaçları yoktu ama artık 19yy da 20.yy da tek tek bireylerin neyi meşru görüp neyi görmemesi gerektiğine dair genel kanı oluşturmaya çalışan birşey. Şunu ayırt etmek lazım, biz 19yy'dan itibaren, ki bu aynı zamanda modern ulus devletlerinin de yükselişi, resmi ideoloji diye birşey duyduk. Devletin ideolojisi. Devlet ideolojisi/ resmi ideoloji eşit değildir egemen ideoloji. Her zaman resmi ideoloji egemen ideoloji haline gelmiyor. Hiçbir resmi ideolojik endokrinizasyon mutlak ölçüde toplumun tüm kesimlerini kavrayacak bir gelemmez. (Bu totaliter de evet böyledir; italyan faşizm tarihinde tüm toplum faşist değildir.). Devletin ideolojisinin ötesinde tanımlayabileceğiniz bir şeydir egemen ideoloji.

→ **İdeoloji tahakkümden farklı olarak rıza üretir.** Egemen ideolojinin gücü tam da o ideolojiye tabi olanların, egemen ideolojinin merceğinden dünyaya bakmasını mümkün kılar. Somut maddi şartlar bilinç üzerinde etkiler. **Egemen ideolojinin asıl gücü şuradan kaynaklanıyor; kulübedekilere, saraydakilerin sarayda olmasının meşru olduğunu anlatan bir ideoloji.** Gramsci. İdeoloji modern toplumlarda, çatışmanın arttığı toplumlarda ittifak ve çatışma alanlarına, bu çatışmanın neye evrilebileceğine dair bir projeksiyon sunar. İdeolojiler size sadece karmaşık olanı netleştirecek mercekler sunmazlar, hep ileriye dair tahminlerde bulunabileceğiniz birer yetenek verir. Modern ideolojiler ilk ortaya çıktıklarında aydınlanmanın lineer zaman anlayışına sahipti.

→ **İdeoloji neden bu kadar siyaset teorisinin merkezinde bir konu haline gelmiş** bunu keşfetmek önemli. Siyaset nedir diye tartışırken, siyaset fikir itibarıyla kolektif yaşamın nasıl örgütlenip düzenleneceğini ve bu örgütlenme düzenlenme araçlarının nasıl belirleneceğine işaret eden bir alandı ve bu yüzden hayatımızın her alanına yayılır. İdeoloji de aslında bu sınırların nereden geçeceği konusunda belirleyenin mücadelesi. Yani toplumla -siyaset arasında ki ilişki nasıl kurulacak,ekonomi ile siyaset arasında ki ilişki nasıl kurulacak, nasıl düzenlenecek nasıl belirlenecek. İdeolojiler aslında bu alanı kavrar. İdeolojiler alt-üst döneminde ortaya çıkmıştır. Bu alt üst oluş beraberinde büyük bir belirsizlik hissi getirmiştir. İdeolojiler belirlilik , güvenlik, kestirilebilirlik duygusu yaratmaya çalışır. İdeoloji pratikle teori arasında nasıl bir ilişki kurulması gerektiğine dair ve nasıl bir ilişki olduğuna dair bilgiler verir. Pratik teori ile uyumlu hareketler demektir. Teorinin çizdiği çerçeve içerisinde hareket etmek demek. Praksis bir eylemlilik halidir ancak teoriden süzölmüş bir eylemlilik halidir.

—> İdeoloji açısından baktığımızda, ideoloji değişime açık bir şeydir. Ve tüm ideolojiler değişmez değildir. Teori pratiğin içerisinde yükselen bir şeydir. Somut gelişmelerin ideolojileri etkilediklerini söylememiz doğru olacaktır.

İdeoloji Kavramının Tarihsel Gelişimi

- İdeoloji kavramı Fransız devrimi sonrasında ortaya çıkmıştır. İdeoloji en genel anlamıyla bir toplumda insanların dünya görüşünü, toplumsal düzeni nasıl anladıklarını ve bu düzeni nasıl meşrulaştırdıklarını belirleyen inançlar, değerler ve düşünceler bütünüdür. Başka bir deyişle, ideoloji toplumun bireylerine “dünya neden böyledir, nasıl olmalıdır?” sorusunun cevabını verir. “İdeoloji” terimi ilk kez 18. yüzyıl sonunda Fransız düşünür Destutt de Tracy tarafından kullanılmıştır. O dönemde “fikirlerin bilimi” anlamına geliyordu. Yani tarafsız bir “düşünceler bilimi” olarak görülüyordu. Önemli olan özelliği nesnel bilgi üzerinden toplumu ve siyaseti anlayabilmek. İdeolojiye olumlu bir anlam yüklenmiştir çünkü baktığınızda yeni bir dönemin yeni bir bilimi yapmak iddiasındadır bu insanlar.

—> Peki ideoloji nasıl “fikirlerin bilimi” iken gerçekleri saptıran bir manipülasyon aracına dönüştü?

Napolyon’un siyasi müdahalesi ile birlikte ideoloji kavramı olumluluktan uzaklaşarak sanki kitlelerin beklentilerini hiçe sayan bir manipülasyon olarak görülmeye başlandı. Peki neden? Napolyon’un gelişine kadar olan süreci az çok biliyoruz. Napolyon iktidarlığı ile birlikte ideolojik anlam yükleyen ve ideolog olarak adlandırabileceğimiz insanlara sempatik tavrıyla dikkat çekiyor. Fakat sonra ideologlar ile Napolyon arasında gerilim oluştu. Bunun nedenlerinden biri Napolyon gücü merkezileştirmek ve o merkezileştirme üzerinden yeni bir diktatörlük oluşturmaya çalıştı . Ve bu diktatörlük üzerinden de sadece Fransa’yı değil Kıta Avrupa’sını dizayn etme gayretine girişti. Ve bu yönde baya bir yol kat etmişti. Buna karşılık olarak ise ; biz kraldan kurtulduk ve neden kral gibi davranan birine boyun eğelim dendi. (entelijansiya yani entellektüeller sınıfı dedi)

İkinci önemli neden ise katolik kilisesine verilen ödünler. Katolik kilisesine ödün vermeye başladı Napolyon ve kendisine din dışı yada dindar olmayan entellektüellere mesafe koydu. Fransız devriminin iki ayağı vardır : birincisi ; soyluluğa karşıdır diğeri ise antiklerikal yani ruhbanlığa karşıdır. Sen ruhbanı ödün veriyorsun bir yandan da yetkileri diktatöryal biçimde uyguluyorsun eleştirileri başlayınca ideologlar olarak tarif ettiği kesimi gerçeklikten kopan somut gelişmeleri anlamaktan uzak ve bilim adına toplumun ve siyaseti uredütte (?) eden insanlar olarak tarif eder. Entelijansiya ve muktedir arasında şaşmayan ilişki. Ve bundan sonra ideoloji kavramını manipülasyon ile özdeş kullanılmaya başladı. Napolyon bunu olumsuz kodladı diye ideoloji kavramı niye her yerde öyle olsun diye düşünebilirsiniz. İdeoloji kavramı Almanya’da, ABD de italyada yaygın bir biçimde yapılmaya devam ediyor yani fikirlerin bilimi olur mu, nesnel bir fikir bilimi oluşturmak mümkün müdür , teori ile pratik arasında ki ilişkiyi nasıl kurucuz ve acaba doğru teoriye ulaşırsak en müferreh toplumu inşa edebilir miyiz. Her ülke ve her ülke içerisinde birbirinden çok farklı aktörler olduğunu hatırlatmak gerekiyor.

→ Yani mutlak pozisyonlar tarif edemiyoruz mesela ABD’deki **thomas jefferson ile John adams** iki önemli isim. Mesela John adams daha çok Napolyon gibi düşünüyor yani daha ideolojiye pejoratif bir anlam yüklüyor. Thomas jefferson ise ideolojiyi yeni Amerikan toplumunun inşası için kilit bir kavram olarak görme eğiliminde. Ya da Almanya’ya baktığımızda işler daha karışık . 19.yyda Almanya’da ideoloji tartışması ise, ideoloji kavramsallaştırmasını çok etkili bir aktör ya da ikilinin zihin dünyasını çözmek önemli: **Marx ve engels**. 1820’lerde Almanya’da ki ideoloji tartışmasında Fransa’nın etkisi yabana atılmaz. 19.yy Almanya’nın tarihini bilmek Fransa’nın tarihini bilmeden anlaşılacak bir şey değil. Almanya sedan savaşından kuruldu (1870).

- **Marx’a göre İdeoloji**

Almanya’da Almanya entelijansisi içerisinde ideoloji kavramına farklı perspektiflerden bakan üç kanat var: **alman sosyalistleri, alman muhafazakarları, alman aydınlanmacıları**. Bunlardan alman muhafazakarları ideoloji kavramını napolyoncu bir yerden bakıyor. Alman sosyalistlerinin öncüleri arasında marxtan önce olumlu bakan kimse yok. (Alman sosyalist geleneğinde ideoloji, Marx’a kadar olumlu değil, genellikle yanılısma ya da “üstyapısal fikirler” olarak görülmüştür. Marx bu kavrama eleştirel ama açıklayıcı bir derinlik kazandırır.) Alman aydınlanmacıları olarak tarif edeceğimiz daha çok Fransız aydınlanmasından olumlu etkilenmiş olanlar ideolojiyi karmaşık olan beşeri hayatı anlayabilmek açısından anlamlı bir şey olarak görür. Marx hem kendinden önceki alman sosyalistlerinin ideolojiye bakışında ki olumsuzluklardan etkileniyor hem de alman aydınlanmacılarının bunu olumlu kullanma açısından da etkileniyor o yüzden de Marxın ideoloji konusunda iki kapıya da açılabilen bi gözlemi olduğunu söyleyebiliriz. Bir tarafında yanlış bilinç kısmı var diğer tarafında ise insanların somut durumları onların düşüncelerini ve bilinçlerini belirler diye tarif edebileceğimiz materyalist bir durum var ki o ideolojiyi anlamak açısından işlevsel görmeye yakın bir patikaya doğru bizi götürür.Marxın ideoloji kavramıyla en çok konuştuğu metni : “alman ideolojisi” dir. Alman ideolojisi metninin bir bütün olarak yayınlandığı tarih 1932dir.

Marxın ideoloji kavramıyla olan ilişkisinde ki bu ikircikli durum aslında bütün 20.yy tartışmalarını belirleyecek bir etkiye sahip. aslında ideolojiyi Marx kendi yaptığı şeyi bilimsel sosyalizm olarak yani adı üstünde bir bilim olarak görüyor. Marxın yakın dönem onla fikirsel işlevi içinde olanları ve klasik Marksizm takipçileri de Marksizmi bir bilim olarak görüyor. Marxın işaret ettiği şey iktisat bilimi, pozitif bilimlerin katkısıyla somut bir biçimde test edilebilir demek. Marxın kendisinden önce daha doğrusu 19.yyın başında ki çoğu Fransız ve bir kısmı alman olanları ütopyacı sosyalist olarak nitelendirdi. Çünkü onların Marks gibi bu meseleyi bilimsel olarak temellendirme iddiası yoktu. Marksizmin öncesinde sosyalizm gelişim çizgisi vardı. Marx onları ütopyacı sosyalist çünkü onlar komün kuruyorlar; alternatif toplumsal yaşam örgütlenme biçimi. (Ütopyacı sosyalistler, insan doğasının iyiliğine ve ahlaki dönüşüme dayalı hayalî toplum tasarımları geliştirdiler. Marx ve Engels, bu düşünceleri eleştirerek “bilimsel sosyalizm”i kurdular — yani toplumsal dönüşümü sınıf mücadelesi ve ekonomik yasalarla açıklayan bir teori.).

- Marx kendi yaptığının bundan farklı olduğunu düşünüyor buna bilimsel sıfatının verilmesinin nedeni Marx'ın bunu ideoloji olarak tanımlamaktan kaçınıyor olmasından kaynaklanır. Marks kendi yaptığına ideoloji demiyor. Marks'a göre ideoloji egemen sınıfın düşünme biçimidir yani sizin bir somut gerçekliğiniz var o gerçekliğin içinde beklenti ve ihtiyaçlarınız var egemen ideoloji bunun mistiye edip sizin kendi somut gerçekliğinizle kurabileceğiniz nesnel ilişkiyi ortadan kaldırır.

—> **İdeolojiyi nasıl tanımlayacağız? Olumlu bir ideoloji tanımı mümkün mü? İdeoloji ile bilimi birbirinden nasıl ayır**

edicez? 20.yyda ideoloji kavramsallaştırmasının çok daha rafine hale geldiğini görücez birazdan. Orada hala Marks'ın iki kapıyı da açan ikircikli tutumunun etkisini görüyoruz. Liberaller de İdeolojiye iktidarı normalleştiren bir şey olarak tarif edilmeye daha yatkın o yüzden de bu ideolojiye dair karamsar bakış açısının Marks'ı takip edenler tarafından inşa edildiğini söylemek doğru değil. Alman muhafazakarlığı örneğinde olduğu gibi ideolojiyi bir manipülasyon olarak görüyor. Sosyal demokratlar ise ki bunların içerisinde en dikkat çeken isim **Eduard Bernstein**. Bernstein diyor ki ; ideolojiye olumlu bir anlam yükler maksizimi bir ideoloji olarak görüyor ama diğer ideolojilerden farklıdır çünkü tarihsel somut gerçeklikler üzerine inşa edilmiş bir ideolojidir diyor. Bu iyi ideolojiler kötü ideolojiler meselesine kapı aralıyor.

—> **İdeoloji 1926 yılında karl mannheim tarafından sosyal bilimci titizliğiyle ele alınıyor. İdeolojinin hem sosyolojik bir lehçesi hem de psikolojik bir tarafı olduğu işleniyor.** Bu ideoloji kavramsallaştırılmasının daha rafine hale getirilmesi süreci tam da nazizmin ve faşizmin yükselişine denk gelmesi tesadüf değil. Çünkü ideolojiye karşı olumsuz tutum olup ideolojinin şahikasını kurmuş bir şey faşizm. Faşist ideologlar var bunları da konuşacağız. O dönem bizlere şunu gösterdi; ideolojinin aslında toplumda büyük değişimlere yol açabilecek ve hem ülke içi hem de ülke dışı siyaseti etkileyecek bir güce ulaşabildiğini deneyimleme. Bu deneyimleme ideoloji üzerine eleştirel fikir üretme çabasını arttırdı. Bu çabayı bir kaç şekilde ifade edebiliriz: bunlardan bi tanesi **“frankfurt okulu”** içerisinde ortaya çıkan ideolojiyi tanımlama çabaları. Bir de kendisini **kıta Avrupa'sı Marksizmi olarak gösteren damar o da Gramsci'yle** başlayan çizgi. Bunların hepsini ortaklaştıran şey faşizmin hepsini deneyimlemiş olmaları. 45 sonrasında ise ideoloji tartışması totaliterlik kavramı üzerinden ilerledi.

—> **20.yy tartışmalarına bakalım ;** 20.yy'ın başında biraz daha nötr bir kavramsallaştırma tartışması yapıldığını söyledim . 1920li yıllarda özellikle bunun için bir çaba var ve bu çaba özellikle sosyal bilimcilerde de kendini göstermeye başlıyor. İdeoloji kavramsallaştırmasını analitik olarak yapabilme konusunda bir dizi teşebbüs ve bu teşebbüs içerisinde karl mannheim'a ayrı bir yer verilmesinin nedeni de mannheim'ın müstakilen bir eserinde ideoloji konu almış olması. 1930'lu yıllardan eleştirel teorinin yapmaya başladığı ve 45 sonrası devam ettiği şey ideoloji tartışmasını aydınlanmanın teknisi olarak anlatmaya çalışmak. Adorno ve Horkheimer da özellikle aydınlanmanın diyalektiği adlı metinde çok net bir biçimde karşımıza çıkar.

Gramsci'de İdeoloji

- Gramsci ile ise sosyal bilimlere kazandırdığı bir dizi kavramlar var. Gramsci 1920lerin başındaitalyan komünist partilerin kurucularından bir tanesi. 1924-26 arası komünist partinin önde gelen isimlerindendir 26da tutuklanıyor ve 20 küsür yıl hapis yatıyor ve 1937de ölmek üzereyken tahliye ediliyor. En önemli eseri ; hapishane defterleri. Şifreli yazılmış bir metindir.

—> Gramsci ideoloji kavramını anlayabilmemiz için bize yeni kavramlar sundu bu açıdan çok önemliydi. İdeoloji kavramsallaştırmasını **hegemonya** kavramından bağımsız ele alamayacağımızı söyler . **Klasik Marksizmin alt yapı üst yapı ilişkisine dair kurduğu tek yönlü ilişkiyi dönüştürüyor**. Klasik Marksizmi diyor ki ; üretim araçlarının nasıl örgütlediği ve bu üretim araçlarının örgütlenme biçimiyle oluşan sömürü ilişkileri ve bunların sonucunda oluşan ekonomik yapı kültür siyaset gibi alanları belirler. Gramsci bu netlikte bakmıyor konuya hatta daha da ileriye giderek şunu söylüyor ; tarihsel blok oluştuğunda pek ala üst yapı alt yapıyı belirleyebiliyor. **Gramscinin hegemonya kavramı neden önemli çünkü hegemonya kapitalist üretim ilişkilerinin hakim olduğu bir dünyada kapitalist devletin nasıl rıza ürettiğini anlayabilmemiz için kilit bir kavram**. Hegemonya hegemonik iktidar diye duyarız. Hegemonya kavramı şunu ifade eder ; doğrudan bir çıkarınız yoksa bile en maksimum çıkara sahip olanlarla aynı şekilde rıza gösterirsiniz. Yani bir hegemonik iktidar şunu başarır; kişilerin somut çıkarlarıyla tam olarak nesnel bir biçimde özdeşleştiremeyeceğimiz gelişmeleri ile o kişilerin iktidara dair rızalarını nasıl meydana getirdiğini anlatır. Örneğin hegemonik olmuş bir siyasal iktidar 2002 sonrası akp, nasıl bir hegemonya bu , hem sermaye sınıfının ihtiyaç ve beklentilerini karşılamaya odaklı hem de neoliberalleşme sürecininin kaybedenlerinin de beklentilerini ekler. Ama napıyor neoliberal süreci belirleştirerek bunu oluşturuyor. Yani nesnel açıdan baktığımızda kaybedenlerin ileride daha fazla kaybetmesine neden oluyor ama onlarında rızası var.

—> Gramsci açısından baktığımızda şöyle bir önem arz ediyor; egemen sınıfın ideolojisi böyle mutlak ölçüde toplumun tüm kesimine kendiliğinden nüfus eden bir şey mi? Yani bunun bir rıza üretme ve bu rıza üretme sonucunda hegemonya tesisi için gerekli olan bazı aktörler ve süreçler var. Gramscinin bize sağladığı şey bu süreç ve aktörleri anlayabilmemiz yolunda kavramsal araçlar sunması mesela **organik aydın**. **Sermaye sınıfının organik aydını dediğimizde şunu kast ederiz; sermayenin çıkarlarını tüm toplumun çıkarlarıymış gibi lanse ederek rıza üretebilen kesim**. Mesela , bir sınıfın çıkarlarının sanki toplumun tüm sınıfının çıkarlarıymış gibi göstermek. Organik sınıfın yaptığı iş budur. Örneğin Asgari ücrete yüksek artış enflasyonu hızlandırır deyip kabullendiğiniz andan itibaren aslında organik aydının ürettiği rızanın içerisine giriyorsunuz yani aslında zararınıza ya da yararınıza olmayan bir şeyi sizin yararınızamış gibi kabul etmek bir hegemonya oluşumu sürecine karşılık.

—> **Rıza Üretimi:** Rıza farklı araçlarla üretilir. Gramsci rızanın üretilme sürecinin toplumda farklı ideolojiler arasında bir karşı karşıya gelme imkanının altını çizer yani **sadece egemen ideolojinin değil egemen ideolojiye maruz kalanların da kendi ideolojik hegemonyalarını kurarak karşı çıkabileceklerini ancak başarıyı böyle elde edebileceklerine dair pozisyon**. Yani bu ne demek? İdeoloji tek başına kötü bir şey değil işçi sınıfı da kendi ideolojik hegemonyasını kurmalı ki buna karşı bir cevap verebilsin yada daha ilerleyen aşamada organik hale gelsin yani işçi sınıfının da organik aydınlığına ihtiyacı var ki o işçi sınıfının organik aydınlığı karşısında bu sermaye yanlısı anlatıyı bi şekilde geriletsin. Rıza üretmek ideolojik anlamda mücadele vermek olumlu bir şey.

—> **Gramsci ; ideolojik çatışmanın altını çizer yani karşı hegemon dünya kurulmasının önemli bir şey olduğunu söyler bu bağlamda Marxtan ayrılır.** Yani ideoloji yalnızca kapitik iktidarın biçimsel suretlerinde gördüğümüz bir şey değil, toplumsal yaşamın bütün siyasal lehçelerinde karşımıza çıkar o yüzden işçi sınıfının ideolojik hegemonyası dediğimizde yalnızca işçi sınıfının yarın siyasal iktidarı ele geçirecek anlamına gelmiyor bu aynı zamanda bunu destekleyen kültürel bir hegemonyanın da kurulması anlamına geliyor. Hangimiz doğrudan ihtiyacımız olmamasına rağmen sırf yarı fiyatına düştü diye almıyor ki; burada kapitalist ekonomimin kendi hegemonyasını görüyoruz. Burada ki rıza üretme mekanizmasını düşünün örneğin. Asgari ücretli bir mavi yakalının 16 pro Max alması bir hegemonyadır.

Althusser'de İdeoloji

- Daha sonra 1960lar dünyasına gelince marxın daha sadık bir okuyucusu olan Fransız düşünür : Louis althusser. İdeoloji kavramıyla uğraşan diğer bir isimdir ve bize **kapitalist bir devlette kapitalist ilişkilerin ancak üretim süreçleri ve yeniden üretim süreçlerinin garanti altına alınmasıyla mümkün olduğunu söyler.** Üretim süreçleri ve yeniden üretim süreci diye ayırdığımız şey ; kapitalist ekonominin tüm girdilerini kapsayacak bir de bunun beşeri yanı var bununda yeniden üretilmesini mümkün kılacak şekilde kapitalist devletin işlediği bize söyleyecek.

—> Kapitalist devletleri anlatırken de devletin sadece anlatıldığı gibi zor aygıtlarından ibaret olmadığını ve zor aygıtların çok açık net görüldüğünü ve devletin bu zor aygıtları konusunda tek ele sahip olduğunu söyleyecek. **Zor aygıtlar : polis, ordu, mahkemeler, kolluk kuvveti, cezaevi sistemi.** Bunlar kapitalist ekonominin gerekçelerini güvence altına alan bir hukuk sistemi üzerinden işler. Kapitalist devlette ki hukuk her zaman kapitalizmin devamını garanti altına alan hukuktur. İşçi işveren ilişkilerinde böyle, anne babalarımızın emekli olma koşuluyla bizlerin emekli olma koşulu arasında ki uçurumu görüyoruz. Ama bunu hukuk korur. Kapitalist devletin zor aygıtları tek bir elde ve çok açık bir biçimde toplanıyor bugün aynı açıklıkta değil.

Althusserin analitik becerisi bununla ideolojik aygıtları birbirinden ayırmak ve ikisinin kesiştiği şeyi bize göstermek ve tüm bu kapitalist ekonominin yeniden üretilmesi için gerekli ideolojik üretimin nasıl sağladığını anlatmak.

—> Bir de baskı aygıtı dışında ideolojik aygıtlar var devletin : Eğitim, sendika, medya, kilise. Bunlarda dikkat çekici özellik, zor aygıtlar gibi baktığınızda hemen ayırt edemeyeceğiniz bir şey ve hepsi devlet kefesinde değil. Bunlar bir çeşit ideolojik rıza üretmek için kullanılır. Neye rıza? Bu bölüşüm meselesini dert etmeyen kapitalist üretimdeki her bir kişinin kapitalist üretim ilişkisinde ki işçi ya da emekçi konumlarını devam ettirmenin rızası. Althusser yapısal bir analiz ortaya koymuştur ve sonrasında post yapısalcılar tarafından eleştirilecektir.

Totaliterizm

- 20.yy'ın yaklaşık yarım yüz yılı boyunca ideoloji kavramsallaştırmasını kapitalizm eleştirisi üzerinden yürüten bir kanat kadar soğuk savaş düzeyinde ideoloji kavramsallaştırmasının totalitarizm kavramıyla sürdüren bir başka kanat da vardı.
- > Totalitaryen sözcüğü bir **İtalyan liberal Giovanni Amendola** tarafından kullanıldı. Bu kişi Mussolini karşıtıdır ve totaliterizm sözcüğünü **Mussolini'nin tahakkümünü ifade etmek amacıyla olumsuz bir çağrışımla kullanıyor**. İlk 1923 te kullandı, yani kara gömleklilerin iktidarı almasından sonra. 1926'da ise kara gömlekliler tarafından öldürülmüştür. Totalitarizm sözcüğünü olumlu manada kullanan kişi **Giovanni Gentile**. Gentile, totaliterizm kavramını **yeni devlet yeni ulus inşasını mümkün kılan ideoloji olarak söyler**.
- > 40'lı yıllarda totaliterizm kavramına genellikle faşizme sempati ile bakanlar bu kavramı sevecekler, olumlu bir çağrışımla kullandılar. “Siyasetin belirli yüce ilkelere göre dizayn edilmesi “ anlamında kelimenin içeriğini doldurdular. 45 sonrası faşizm yenildikten sonra iş değişti; totaliterizm sözcüğünü iyi yönde savunacak çok da biri kalmadı. Bunun yerine soğuk savaş döneminde totaliterizm sözcüğü kapitalist dünyanın ideologları tarafından kullanılan ve ideolojinin pejoratif anlamına karşılık gelecek şekilde kavramsallaştırılan sözcük oluyor. Yani ideolojiye kötü gözde bakanların yerine totalitarizm koydular. Totaliter ideolojilerin ortadan kalkması gerekir diye düşünürler.
- > **Postyapısalcılık**; ideolojiyi değil söylemi merkeze alır ve söylemle iktidarla din arasında ki ilişkiyi deşifre etmeye çalışan bir perspektif ortaya çıktı. Foucault ; ideolojiden değil söylemden söz eder. Aslında ideolojik davranış diye algıladığımız şeylerin çoğul iktidarlarda bir söylem mücadelesi olduğunu bize anlatmaya çalışır ve bu mücadelenin beraberinde bir kontrol getirdiğini söyler. 18.yyın sonundan 21.yyın başına kadar manzara bu şekilde.
- 200 yıldır ideolojiler hayatımıza yön veriyor, bir kısım ideoloji olduğunu söylemeden devam ediyor. ideolojinin kendi varlığını sürdürebilmesi için bazı araçlara ihtiyacı var : beşeri ve beşeri olmayan araçlar. İdeolojiler artık çok daha karmaşık bir hale gelmiştir.

LIBERALİZM

- Liberalizmin kökü olan sözcük, özgür, [liber yani “köle olmayan”](#) anlamını taşır. İdeolojiye eşleşmeden önce sıfat olarak kullanılma eğiliminde yani liberal sözcüğüne rastlanır klasik metinlerde; özgür insanla ilgili faaliyetler olarak karşımıza çıkar örneğin liberal sanatlar gibi. Liberalizmin kendisinin siyasal ideoloji kimliğine bürünmesi daha çok 18.yy içerisinde oluyor ve 19.yy’da ideolojik referans olarak üzerine konuşmaya başladığımız modern siyasal ideoloji haline geliyor.
- > Tüm ideolojiler gibi liberalizmde aydınlanma düşüncesinin uzantısıdır ve buradan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ; [aydınlanmanın en önemli mirası bireyi merkeze koyma fikri yani dünyayı kavrama çeşitleri farklı farklıdır ve dünyayı gerçekten nasıl kavrayabileceğimize dair fikirler arasında da bir rekabet ve çatışma vardır.](#) Kimileri dünyayı ancak iyi bir mümin olarak kavrayabileceğimizi söyler yüzyıllarca hakim olan fikir bu idi. Yani dünyayı anlamak demek aslında tanrının kurduğu düzeni anlamak demekti ve o da iman etmekti. Daha sonra modern zamanla birlikte iki farklı fikir ön plana çıktı : dünyayı aklımızla ya da sezgilerimizle kavrarız düşüncesi. [Sezgicilik ve rasyonalizm](#) olarak kristalleşecek. Aydınlanma dünyayı akılla kavrayabiliriz der. Yani bir takım sorunlara bilimsel bir çerçeveye oturtmaya çalışmak akıl çağının en önemli özelliği. Liberalizm de buraya sırtını dayar dolayısıyla [liberalizm rasyonel bireye vurgu yapar.](#) Aristo’da ki akıl ile aydınlanmadaki liberalizmdeki akıl arasında bir fark var çünkü akıl yalnızca yaptığın şeylerin sorumluluğunu almak manasına gelmiyor artık aynı zamanda kendi çıkarını maksimize edebilmek manasına geliyor ve bu zemini ortaya çıkaran şeylerden biri de akılın ilerleme fikri ile akılla ilerleme fikri arasında kurulan ilişki.
- > Liberalizm [ilerleme](#) kavramsallaştırmasının en önemli sahiplenici ideolojilerinden bir tanesidir. Aydınlanma ve ilerleme arasında ki ilişki insanların hep daha iyiye doğru bir yolculuk yaptığını ilişkindi ve aklımızla ilerlemeye devam edersek hayatımızı kolaylaştıracak ve daha üretken bir toplumda yaşamaya ulaşabiliriz. Liberalizm ilerleme düşüncesini mevcut ekonomik ilişkilerle birleştirerek aslında [özgür bireyi piyasa içerisinde özgür ve akılla hareket eden bir birey olarak tanır.](#) [Liberalizmin bir ideoloji olarak ana hedefi bireyin geleneksel ve siyasal kısıtlayıcıların etkisinden korumak.](#) Kısıtlayıcılar meselesini açalım ; liberalizmin ortaya çıktığı zamanlarda hala cemaat / topluluk anlayışı etkili. Kişi ancak bir cemaatin üyesi olduğu kadar haklara sahip yada bir cemaatin üyesi olduğu kadar dünyayı görür. Yani sizin ait olduğunuz çoğunluk / cemaat sizin kimliğinizi veren yegane şey. Dolayısıyla cemaat komünite. Komünite ağırlıklı olarak sizin sosyal devletin araçlarından mahrum kaldığınız bir yer yani neyi ne kadar nasıl yapabileceğinizin kodları içinde bulunduğunuz topluluk tarafından belirlenmiş durumdur ve bu çoğu zaman sizin insan olarak faaliyetlerinizi sınırlandıran bir şeydir. Dinsel öğretinin pratik hayatta nasıl kullanılacağı da kurumsallaşmış dinsel otorite tarafından verildiği için mesela ruhban sosyal ilişkilerde sınırlandırıcı bir etki yaratır. Hangi insani faaliyet tanrı tarafından makbuldür hangisi değildirden yola çıkarak temelde bir Beşeri faaliyet haline gelmiş iktisadi üretim ve bölüşüm tartışmaları da dinsel otoritenin izni ya da sınırlamasına bağlı.
- [Liberalizm bireyleri bu tip geleneksel kısıtlayıcılardan kurtarmak iddiasıyla yola çıkar yani komünite baskısı, kurumsallaşmış dinin somut insani ilişkilerini etkileyen sınırlandırıcı etkileri vs bunlardan kurtulunması gerektiğini düşünür](#)

—> Bahsettiğimiz birey yani liberalizm düşünce yapısının hakim olduğu zamanda kibrey kendi aklınla hareket etmesinin sonucunda iktisadi olarak kazanç sağlayacak ve bu iktisadi kazancıyla kültürel siyasal toplumsal işler görecektir. Bunun bu şekilde faaliyet göstermesini engelleyecek her türlü unsur liberalizmin savaş açtığı bir unsurdur. [Liberalizm ve din arasında ki ilişkinin zaman zaman birbirine karşı olmasının sebebi daha çok dinsel otoritenin iktisadi faaliyetlere ilişkin tasavvurları](#) örneğin “faiz haramdır” meselesi dinlerin ortak noktası o yüzden mesela ruhban batıda tefecilik diye söylediğimiz şeyi yasaklıyor. Hristiyanlığın yasakladığı şey kim yapıyor ; yahudiler. Ama artık bir aşama öteye gitmeniz lazım yani banka kurmanız lazım, faizi kurumsallaştırmanız lazım vs ve burada ki engel büyük ölçüde kurumsallaşmış dini otorite.

—> Bireyin toplumun kendine ait kurduğu etik kodların ötesinde bir evrensel ahlaki eşitlik tahayyül etmesi yani toplulukların kendi ahlaki kodları vardır ; bireyin davranışlarının meşru ya da değil olduğunu söylemek için. [Liberalizmin bireyi soyut bir birey olarak tahayyül etmesinin sonucu olarak komünitelerin belirlediği etik kodların ötesinde insanların evrensel bir ahlaki eşitliğe sahip olduğu iddiası](#). Evrensellik çağrışımı önemlidir çünkü liberalizm baştan bu yana yani bireye attığı değer itibarıyla evrensellekle çok sıkı fıkı olmuş bir ideoloji. Daha sonra liberalizmin bazı temel argümanlarını eleştiren özellikle 20.yy’ın sonu ve 21.yy’ın başında ki eleştirel okullar, görüşler bu evrensel birey anlayışının aslında hangi farklılıkları örttüğünü söyleyen eleştirileri var oraları konuşacağız zaman içerisinde. İlerleme fikri nasıl temel bir şeyse evrensellekte çok temel bir mesele ve geleneksel kısıtlayıcılardan kurutulma dediğimizde de bunun evrensel bir ölçekte olması evrensel anlam ifade etmesi, kurumsallaşmış dinden ve siyasal iktidarın tahakkümünden kurtuluyor. Siyasal iktidarın tahakkümünden kastımız , siyasal iktidar liberalizmin ortaya çıktığı dönem itibarıyla merkezileşmiş bir iktidar yani monarşi. [Monarşilerin sahip olduğu sınırsız yetki liberalizmin bakışından yola çıkarsak aslında kişilere atfedilen doğal hakların ihlal edilecek kadar yetkilerle donatılmış olması başlı başına çok önemli bir problemdir ve bununla başa çıkmak liberalizmin ana hedefleri haline gelmiştir](#).

—> [Liberalizm soylular karşısında burjuvazinin eşitlik iddiasının taşıyıcısıdır ve ruhban karşısında da “laik soyut bireyin” merkeze konmasını sağlayan bir ideolojik formasyondur. Ama en önemlisi iktidarın sınırlandırılması gerektiği düşüncesini merkeze alan bir ideoloji](#). İktidar nasıl sınırlandırılır tartışması liberalizm açısından ilerlemek, zenginleşmek, rahat bir yaşam için olmazsa olmaz. Çünkü monarşi aynı zamanda liberalizmin kendisini var ettiği zaman dilimi içerisinde iktisadi hayatı da dizayn eden taraf, yine bu dönem merkantilist politikaların çok ön planda olduğu bir dönem . Liberalizm hem siyasal iktidarın sınırsız bir biçimde siyasal özgürlüklerde dahil olmak üzere temel hakların iradesini eleştiriyor hem de devletlerin merkantilist ekonomik politikalarını eleştiriyor

Liberalizmin Tarihsel Dönemleri

- 17.yyın sonundan bugüne kadar olan tarihsel aralıkta liberalizm belirli dönemlerden geçti. İlk dönemi klasik liberalizm olarak tarif ettiğimiz zaman dilimiydi ve bu zaman dilimi neredeyse 18.yyın başlarından 19.yyın ortasına kadar devam etti. 1870'ler gibi ise kimilerine göre modern liberalizm kimilerine göre sosyal liberalizm ortaya çıktı. Ama sosyal liberalizm ortaya çıktığında da klasik liberalizmin etkileri devam ediyordu. Daha sonra ise 1980'lerle birlikte Neo-Liberalizm ortaya çıktı. Tüm bu üç dönem içerisinde liberalizm içerisinde ki farklı fikirler arasında ilişki geliştirdi yani tek bir liberalizm yok.

—> Liberalizmin farklı gruplarının farklı temsilcileri ve odaklandığı farklı kulvarlar var ama hepsinin ortak zemini rasyonel davranan soyut bireye verdikleri önem. Bu da Emmanuel Kanta kadar götürebileceğimiz insanın kendi içerisinde bir amaç olduğu düşüncesine dayanır. Sosyal bilimlerde böyle klasik liberaller ve neoklasik liberaller içinde böyle. Birey toplumsal ilişkilerde iktisadi faaliyetlerde bir araç değil birey kendi başına bir amaç ve kendi başına amaç olan bireyin kendi kendini gerçekleştirme özelliği var liberalizme göre. Liberalizm soyut ahlaki eşitliğe sahip rasyonel bireyi bulunduğu yerden kendi varlığıyla hedefleri arasında bir mesafe koyabilen ve hedefleri kendi hür iradesiyle seçebilen bir özne. Tüm liberalizmin ortaklaştığı nokta budur. Bireyin hayatta tercih özgürlüğü olmalı yani bireyin özgürlüğü çok temelde ve onu tercihler yapabilme kapasitesine ulaştığı nokta. Geleneksel siyasal kısıtlayıcıların etkisinden kurtulmalıdır ki özgürce tercih yapabilsin. Özgür tercih konusu kritiktir konu çünkü iktisadi faaliyetler açısından da kritik bir öneme sahip.

—> Kısaca şunu söyleyebiliriz bireyin kendi başına amaç olması bireyi başka hedefler doğrultusunda araçsallaştıran her türlü yaklaşımla liberalizm arasında bir husumet olduğu kanaatine bizi ulaştırır. Yani asıl amaç devlettir insanlar devletin bekası için hareket etmelidir görüşü ile liberalizm taban tabana zıttır. Ya da asıl hedef ulusun ölümsüzlüğüdür bireyler bu uğurda rahatlıkla feda edilebilir düşüncesi ile liberalizm çatışır. Tüm buradan yola çıktığımızda özgürlük bir kavram olarak liberalizmin diğer ideolojilerden farklı yorumladığı ve ana merkezi kavramı olarak tanımladığı bir şeydir. Bu özgürlük kavramsallaştırması bireye ait bir özgürlüktür, toplulukların özgürlüklerinden söz etmek mümkün değildir o dönemde. Ve bu haliyle de kişinin insan olarak dünyaya gelmesiyle belirli haklara sahip olduğu inancı vardır. (Doğal haklara sahip olduğu inancı; doğal haklar teorisine kadar uzanan bir şey-locke konuşurken referans vermiştik) doğal haklar öğretisi insanın evrensel ölçekte özgür olduğu tezinin en önemli gerekçesi yada açıklama zemini olarak karşımıza çıkar liberalizmde. Eşitlik ve özgürlük arasında ki ilişkide ise özgürlük öncelenmiş bir şeydir eşitlik ise ahlaki eşitliktir; burada ki eşitlik liberalizmin ilerleyen zamanlarında fırsat eşitliği kavramıyla da kol kola girecek.

Doğal haklar öğretisi/ rasyonel bireyin tercih özgürlüğü / kendi içinde amaç olması / kendi kendini gerçekleştirme

potansiyeli = LIBERALİZMİN ORTAK SEBEPLERİ.

—> Liberalizm aslında iki temel çağrışım yapar bize ; birincisi siyasal özgürlükler ve liberal demokrasi taraftarı olanlar, ikinci çağrışım ise ekonomide herhangi bir merkezi müdahaleyi kabul etmeyenler. O zaman şunu söyleyebiliriz **liberalizmin iki temel lehçesi var bunlardan birisi iktisadi liberalizm ve siyasal liberalizm**. Kimilerine göre bu ikisi birbirinden ayırt edilemez, bir siyasal liberal görüş aynı zamanda iktisadi liberalliği de savunmak zorunda. Kimilerine göre de bu iki görüşün bir arada olmadığı örnekleri tespit etmek mümkündür zaten siyasal liberalizmin nihayi geldiği nokta olan liberal demokrasi de uzunca bir tarihsel kavganın sonucunda ortaya çıkmıştır. İki farklı görüştür bu. **Bu iki farklı görüşün hemen hemen hepsi liberalizmin iktisatla siyasal alanı birbirinden ayırdığına dair temel argümanı kabullenmiş durumda çünkü aslında liberalizm aydınlanma geleneğinin mirasçısı olması nedeniyle ikilikler üzerinden yürüyen bir yapı. Dualite**. Mesela kamusal alan-özel alan bir dualitedir ve kökü liberalizmedir. Siyasal alanın iktisadi alandan farklılaşması gerektiği düşüncesi bir liberalizm iddiasıdır ve bunlar arasında siyasal alanın iktisadi alanı yönlendirmemesi gerektiği fikri zaman içerisinde liberalizmin ana iddiasına dönüşmüştür o yüzden ikilikleri akılda tutarak meseleye bakmakta yarar var.

Klasik Liberalizm

- Klasik liberal dendiğinde **John Locke / Thomas Jefferson / John Stuart Mil / Adam Smith** akla geliyor. Adam Smith'in önemli eseri "Ulusların Zenginliği"dir.

—> Tüm bu konuştuğumuz 18.yy-19.yy başı iktisadi liberalizmin bir betimlemesini yapmak durumundayız ki konuştuğumuz liberalizmin temel ön kabulleri iktisadi liberalizm lehçesinde nasıl kendisini gösterir. Aslında iktisadi liberalizm siyasal liberalizmin ötesinde bir yaygınlığa sahipti 19.yy başında. Özellikle burjuvazi sınıfı. İktisadi liberalizmin merkezinde bireyin asıl faaliyetinin ekonomik faaliyetler olduğuna dair bir iddia bir varsayım yatmaktadır. **Homo economicus, yani ana faaliyeti iktisadi faaliyet olan canlı, bunun içerisine üretmeyi, üretilen bir şeyi satmayı ve dağıtmayı dahil ediyor**. Yani refah bir hayata ulaşmanın yegane yolu bu ve aileden gelen ayrıcalıklarla zenginleşmenin sonunun geldiğini iddia ediyorlar. Nitekim bu siyasal devrimlerin hepsinde gördüğümüz mesele bireyin evrensel eşitliğine yapılmış vurgu o ayrıcalıkların sahip olduğu taş atmadan bir şeyler elde edebilenlere karşı bir savaş. Yani iktisadi eşitsizliğin olduğu bir dünyanın yerine ancak risk alan müteşebbis kişinin zenginleşmesinin doğru olduğu tezini yerleştirir iktisadi liberalizm. Oysa homo economicus aklını kullanarak piyasa faaliyetlerinin içerisinde fail olarak yer alan bunun karşılığında zenginleşir zenginleşmez o ayrı bir şey ama kendi iktisadi faaliyetinin önünde herhangi bir ayrıcalıkla önlenmemiş olması yani sınırlamalardan bağımsız olmasıyla mürebbih bir biçimde toplum yaratabilir (**FIRSAT EŞİTLİĞİ** kavramı devreye giriyor bu kavram homo economicus ile eş eşe bir kavram.) herkes doğal hakları nedeniyle fırsat eşitliğine sahip olması gerekir. (İktisadi liberalizmin perspektifinde bu temel bir meseledir bu olmazsa özgürlük olmaz der) fırsat eşitliği önündeki tüm engeller insanların doğal haklarına birer saldırıdır. Bu yüzden homo economicus ancak serbest iktisadi ortamda kendi kapasitesini ortaya koyar, tercihler yapar ve o tercihlerin sonucuna katlanır.

—> İktisadi liberalizm, insanın temel varlığını ekonomik faaliyetlerde gören bir anlayıştır. Homo economicus, aklını kullanarak üretim, ticaret ve risk alma yoluyla refaha ulaşan bireydir. Bu düşünce, doğuştan gelen ayrıcalıklara karşı çıkar ve fırsat eşitliği temelinde, herkesin emeğiyle yükselebileceği bir toplum ideali kurar.

—> Liberaller devletin iktisadi politikalara müdahil olması konusunda sınırlı bir alan tanıdıklarını görüyoruz, o istisnalardan birisi devletin tekelleşmeyi engellemesidir. Çünkü tekelleşmenin kendisi klasik liberalizme göre fırsat eşitliğinin önünde bir engeldir. [Özel mülkiyet ve miras liberalizm için doğal hakların içerisinde](#) yani siz hayata sıfıra sıfırda doğmuş olabilirsiniz Sabancı'nın torunu olarak da doğmuş olabilirsiniz burada ki mesele klasik liberalizm açısından bir sorun teşkil etmez çünkü mülkiyet doğal hakların içerisinde bir şeydir ve mülkiyetin aktarılması da doğal haktır. Klasik liberalizm için özel mülkiyete müdahaleyi devlet bile olsa etmemeli çünkü ancak bu şekilde homo economicus özgür olabilir.

—> Klasik liberalizmde ki homo economicus, iktisadi faaliyetlerin özgürce yapılabilirdiği bir ortamda herkesin öyle yada böyle kendi tercihlerinin sonuçlarını elde edebilmek. Bu piyasanın optimizasyonunu mümkün kılar. Bu açıdan klasik liberalizm şunu der ; [devlet üretim alanını planlamak ya da düzenlemek gibi bir sorumluluğu üstlenemez. Dolaylı yoldan da olsa tüketimin nasıl gerçekleştirileceği konusunda bir yönlendirme de bulunmaz ama devletin iktisadi rolü kolaylaştırmak gibi bir rolü vardır.](#)

Bunu tekellere engel olarak yapar ve alt yapı yatırımları üstlenerek örneğin köprü, yol, kanalizasyon vs vs ticaretin kolaylaşması için. Vergilendirme meselesinde ise klasik liberalizm yumuşak olduğu bir konu yani onlara göre iktisat konusunda devletin bu altyapı konusundaki finansmanı bulması yeterli. Devletin diğer işleri için de gereklidir elbette örneğin güvenlik.

—> Liberalizm içerisinde değerlendirebileceğimiz faydacı görüş bu iktisadi ilişkilerle yakından ilgili. Mümkün olan en büyük faydaya ulaşabilmenin yolu kişilerin tek tek faydalarını maksimize etmesidir. Faydayı merkeze alan bir yaklaşım içindeler ve iktisadi yaşamdaki serbestliği kriter olarak getiriyorlar. Devlete tekelleşmenin engellenmesi ve alt yapıların yapımı gibi görevler verilmişti, peki başka devlete ne gibi görevler veriliyor klasik liberalizm içerisinde? Adam Smith, Thomas Jefferson gibi isimlere baktığımızda ; mesela [jefferson şunu söyler en iyi yönetim en az yönetimdir der buradaki mantık şudur devletin iktisadi alanla birlikte devlet zaten sosyal hayata çok da müdahale etmemelidir.](#) istisnalarımızın iki tane olduğunu söyledik piyasa dışında bir tanesi devletin güvenliği sağlamasıdır yani devlet zorunlu bir kötülüktür diyen liberaller ile bu zorunluluğu argümente etmek için güvenlik kartını oynarlar. Bir şekilde devletin içerisinde yaşayan insanların can mal güvenliğinin sağlanması devletin bir zorunluluğu olarak görülür ve bu yüzden de baktığımız da devletin bir ordu beslemesi ya da kolluk kuvveti marifetleriyle sosyal hayatta asayiş sağlaması bir noktaya kadar kabul edilebilir yeterki devlet güvenliği sağlamak adına başkalarının özgürlüklerini Kullanmasına zarar vermeyen özgürlük kullanımlarını sınırlamasın. Peşinen aslında özgürlükle güvenlik arasında optimum bir denge kurulabileceğini düşünür klasik liberaller ve bu dengenin özgürlükler aleyhine bozulmasını da büyük bir tehdit olarak görürler. Devlet zorunluluk olarak var liberalizmde.

- Kısacası ; Dış güvenlik, içerde asayiş yani mal güvenliği, üçüncüsü ise adaletin tesis edilmesi. Bu üç alan dışında devletin sosyal hayata müdahale etmemesi gerektiğini savunur klasik liberalizm.

—> Bu üçünün de devletin bunları bahane kılarak daha fazla sosyal hayata müdahale etmesini engellemenin yolunun nereden geçtiğini de siyasal liberalizm vurgusuyla anlatacaklar yani siyasal liberalizm bunları kabul etmekle birlikte devletin bu alanlardan herhangi birini bahane ederek kişilerin özgürlüklerinin aleyhine keyfi davranmasına mani olma ideolojisidir. Peki bu müdahale nasıl önlenabilir [siyasal liberalizmin meselesi, yönetimin yani siyasal erkin sınırlandırılması için hangi mekanizmaların devreye sokulabileceği tartışmasıdır](#). Siyasal özgürlükler temin altına alınmalıdır yani siyasal özgürlükten kastımız kişilerin isterlerse siyasal hayata katılmalarında bir engel olmaması durumudur. Liberalizm kamusal işlere katılmayı bir zorunluluk ya da bir sorumluluk olarak kodlamaz. Liberalizmde insan aslında özel alana ait ilişkilerle kendini gerçekleyen canlıdır ve iktisadi ilişkilerde özel alana ilişkin faaliyettir. Kimse kamusal yaşama katılmaya zorlanamaz ama kamusal yaşama katılmak isteyen insanlarda keyfi bir biçimde kamusal alandan men edilmemelidir. Yani herkes ticarete yapabilir herkes nasıl şirket kurup batırma özgürlüğüne sahipse kamusal işlerle ilgilenme özgürlüğüne sahiptir ama bu onların üstüne bir yükümlülük olarak yüklenmemelidir. Cumhuriyetçilikteki gibi değildir mesela, cumhuriyetçilikte sorumluluktan kaçamazsınız bir yurttaş olarak o sizin için bir yurttaşlık görevidir. Ama liberalizm kişilerin tercihlerine göre davranmasına davet eder ve bu kişilere siyasal erkin saygı duyması gerektiğini söyler. Buradan yola çıkarak şunu söyleriz; [kişiler iktisadi alanda ve siyasi alanda aslen liberalizm nazarında hukuken eşit olmak durumundadır ve hukuk kişiler arasında ki haklar ve sorumlulukların belirlenmesinde ki temel ilkedir dolayısıyla devlet adaleti tesis ederken hukukun bireylerin özgürlükleri arasındaki kabul edilebilir meşru sınır olarak kodlanmasını sağlamakla yükümlüdür. Bir evrensellik referansı ile tanımladığı doğal haklara uygun hukuksal varlığı gerekli görüyor. Hukukun varlığını siyasal iktidarın keyfi davranmasının önüne geçmenin yegane yolu olarak görüyorlar. Bu yüzden de hukuk devleti vurgusu liberalizmin siyasi kanadında çok güçlü. Hukuksal düzenin siyasal iktidarı sınırlamada ki en önemli işlerden olduğu düşüncesi. Amerikan ve Fransız devrimi gibi devrimler sonrasında üretilen metinlerde hukuk önünde eşitlik vurgusunun neden olduğunu anlayabiliyoruz.](#)

—> Bir başka mesele daha var ; [siyasal liberalizmin siyasal iktidarın keyfi olarak davranmasını engellemek için anayasal çerçeveye tabii olması gerektiği tezi](#), “anayasacılık, anayasa hukuku, anayasaya tabii olma gerekliliği” ile ilgili tüm o vurgular aslında siyasal iktidarın denetlenmesinde anayasayla tanımlanmış bir dengeleme mekanizmasının kurulmasının elzem olduğu fikrine dayanır. Yani siyasal iktidar denetlenmelidir ama bu denetleme anayasada nasıl yapıldığı belli olan bir denetlenmenin sonucu ortaya çıkmaktadır. Kuvvetler ayrılığı tartışması, karma anayasa tartışması, hepsi siyasal liberalizm açısından bu çerçeveye ait. Kuvvetler ayrılığı tartışmasının en önemli gerekçesi siyasal iktidarın mümkün olduğu kadar denetlenebilir bir hale getirilmesi idi. Elbette anayasanın olduğu her yerde iyi işleyen denge ve denetleme mekanizması olmayabilir ama klasik liberalizmin özellikle kuvvetler ayrılığına vurgu yapmasının yanında hukuku yasamanın ve yürütmenin etkisinden çıkartma ve bir nötr hukuk tahayyülü önemli bir rol oynuyor. değildir.

—> [Temsili demokrasi](#) fikrinin gelişimi de siyasal liberalizmin gelişiminde birlikte yürüyen bir süreç çünkü siyasal iktidarların sınırlandırılması konusunda genel oy ilkesinin devreye sokulmasına dair fikirler 19.yyın başından itibaren liberal düşüncenin içerisinde kendisini gösterir. Nasıl gösterir ; [insanlar nasıl bir hukuki eşitliğe sahipler ise aynı zamanda genel oy ilkesi çerçevesi içerisinde kendi temsilcilerini belirleyebilme hakkına da sahip olmalıdır fikri](#). Genel oy dendiğinde şunu anımsamak lazım; klasik liberalizmin hakim olduğu dönem açısından düşündüğümüzde genel oy yalnızca ve yalnızca mülk sahibi erkekler için düşünülmüş bir genel oy. İşçiler, mülksüzler, kadınlar bu genel oy tahayyülünün iddiasının içerisinde yer almıyor. O yüzden temsili demokrasiden anladıkları bugünkü temsili demokrasiye yüklediğiniz, herkesin eşit oy hakkı olup o oy hakkıyla temsilcileri parlamentoya göndermeleri değildir. En azından klasik liberalizm döneminde değildir.

—> [Soru şu neden sadece mülk sahibi erkekler?](#) Yani eğer kâğıt üstünde herkes eşit ve özgür doğduysa neden genel oy hakkını sadece onlar kullanabilir; liberalizm açısından mülkiyet kişiyi iktisadi tahakkümden azade kılan, onu bu anlamıyla özgürleştiren bir şeydir yani mülk sahibi iseniz bir başkasının sizin hayatınız konusunda doğrudan karar vermesi epey zorlaşır. [Mülkiyet emekle elde edilmiş bir mülkiyet ise dokunulmazdır ve bu sizi özgürleştirir çünkü başkalarının tahakkümü altına girmekten sizi kurtarır. Siyasal açıdan karar verici olmayanlar da zaten iktisadi açıdan tahakkümden bağımsız olanlar olduğu için, aksi takdirde tahakküm altında olanın özgür kararlar vermesi mümkün değildir.](#) Bu tabi beraberinde şunu getirmiş oluyor; kadınlar açısından da tüm o liberalizmin özgürleştirici tonlamasına rağmen çok daha ataerkil bir tonu vardır klasik liberalizmde. Mülk sahibi, ailesini yöneten erkeğin özgürlüğü ancak özgür kararlarla siyasal iktidarı belirleyebilir ancak öyle olursa toplumun tümünün yararına birileri seçilebilir çıkarılması. Halbuki biz hepimiz biliyoruz ki mülk sahibi kendi çıkarına birini seçecektir.

—> Şimdi bu siyasal liberalizmin başında gördüğümüz süreç bildiğimiz demokrasiyle yani herkesin eşit oy hakkına sahip olduğu ve seçilme özgürlüğünü elinde tuttuğu demokrasi anlayışıyla baştaki liberalizm arasında bir mesafe olduğunu bize gösterir. O yüzden liberal demokrasi diyebildiğimiz ve sıkça söylediğimiz şey ancak tarihin belirli döneminde oluşmuş ittifak. Daha önce liberalizmle demokrasi arasında hiçte öyle sıkı fıkı bir ilişki yok ya da [demokrasi tahayyülünün kendisiyle rasyonel bireye atfedilen özellikler arasında bir çatışma çekişme söz konusu. Bu durum 19.yyın sonlarında değişmeye başlayacak ve kendiliğinden de değişmeyecek örgütlü işçi sınıfının mücadelesi ve kadınların mücadelesi değiştirecek.](#)

- O zaman şunu görmüş olduk; [iktisadi liberalizmle siyasi liberalizm arasında ilişki var, iktisadi liberalizm ve siyasal liberalizmin ortaklaştığı konulardan bir tanesi devleti bir nevi hakemlik rolüyle sınırlandırmak \(bazılarına göre gece bekçisi \) bu klasik liberalizmin her iki kanadının öğelerinin öne çıkaran düşünürlerinde ortaklaştığı nokta.](#) İlerleyen zamanlarda konuşucuz ama kapitalist ekonomilerin ilişkin olduğu bir dünyada devlet farklı sınıfların çıkarları konusunda nötr davranabilir mi sorusu önemli bir soru. Buna evet davranır veya hayır davranamaz diyenler arasında bir ideolojik çatışma var oraya gelicez. Sonuçta 1850ler-60lara kadar klasik liberalizm sanki bir özgürleşme teorisiyle özdeş görülür; sonuç eşitliği ile ilgilenmeyen bir özgürleşme.

—> İnsan olarak faaliyetlerimizin sonuçlarıyla ortaya çıkmış eşitsizliklerle ilgilenmiyor önemli olan başlangıçta ki eşitlik ve devletin bu başlangıçta ki eşitliği yasalarla güvence altına alması. Kişilerinde özgürlük alanlarının olabildiğince geniş olması sınırlı ancak başka insanların özgürlüklerinin kullanması yönünde engel teşkil ettiğinde sınırın onlara hatırlatılması üzerine kurulu bir ideolojik perspektif. “Sizin özgürlüğünüz başkasının özgürlüğünün başladığı yerdir” sözü aslında liberalizmde şu demek 19.yy’ın ortalarında liberalizm içerisinde farklı fikirlerin ortaya çıkmasına neden olan gelişmeler yaşandı, bu gelişmelerin yaşanmasının arka planında elbette sanayi devriminin yarattığı servet ve bunun sonucunda açığa çıkan eşitsizlikler vardı. Bir yandan rasyonel bireyler müteşebbis bireylerin sanayi devrimiyle devrettiği büyük servet, bir taraftan köleleştirilmiş çocuklar, kadınlar, çok ağır koşullara tabi tutulmuş sefil bir yaşam yaşayan işçiler. Bu bize şunu gösteriyor kişinin kendini gerçeklemesi diye ortaya konulan şey tüm bireylerin ulaşabileceği bir şey değilmiş.

—> Bir başka önemli gelişmede tabi 1848 devrimiyle onu takip eden süreç, 1860larda yeniden başlayan güçlü bir işçi hareketi. Bu eşitsizliklere karşı hak mücadelesi veren bir hareket. Bunun liberalizm içerisinde bir değişime tartışmaya neden olması kaçınılmaz. 1860-70 gibi daha sonra adına sosyal liberal dediğimiz ya da çağdaş liberal dediğimiz bir ekol oluşmaya başladı. Klasik liberalizmin temel argümanlarını paylaşmakla birlikte devlet toplum ve ekonomi ilişkilerine dair klasik liberalden daha farklı argümanlar sunan bir okul. Thomas hill green, I.t.hobhouse, John Stuart mill var. Sosyal liberalleri klasik liberallerden ayırt eden temel unsur devletin toplumsal yaşama daha fazla müdahale edebilmesini meşru kılan bir yaklaşıma sahip olmaları. Bu da beraberinde özgürlük kavramının farklı biçimde yorumlanmasına ya da farklı sıfatlarla adlandırılarak özgürlük kavramsallaştırılması yapılmasına neden oldu. Sosyal liberaller köklerini kantta bulabileceğimiz kategorizasyondan yola çıkarak en çok Thomas Hil’le özdeşleşmiş negatif özgürlük / pozitif özgürlük ayrımını yapmaya başlıyorlar. Klasik liberaller özgürlük dendiğinde tek bir şey anlıyordu, rasyonel iktisadi öznenin tercih yapabilme ve geleneksel kısıtlamalardan azade bir biçimde kendi hayatını biçimleyebilme özgürlüğü. Sosyal liberallerle birlikte özgürlüğü farklı şekillerde kavramsallaştırarak klasik liberallerin özgürlüğünü aslında bir negatif özgürlük tanımı olduğunun altını çizelim. Negatif özgürlük; çok temelde devletin siyasal iktidarın kişinin özgürlüklerini sınırlandıracak bir müdahalede bulunmaması. Seyahat özgürlüğümü engelleme, düşünce özgürlüğümü engelleme, ifade özgürlüğümü engelleme, mülk edinme özgürlüğümü engelleme. Bu aslında klasik liberalizmin özgürlük tanımıyla özdeş, klasik liberalizm negatif özgürlükleri temel alıyor. Peki bunun dışında bir özgürlük olabilir mi? liberal teoride soyut birey kendi içinde bir amaçtı ve kendi kendini gerçekleştirme kapasitesine sahip olduğu varsayılıyordu. Sosyal liberalizmin olduğu dönem insanların bir kısmının yine aynı şekilde homo economicus olarak emeklerini kiraladıkları fakat korkunç derecede hayatlar sürmeye mahkum bırakıldıkları ve her türlü salgın hastalığa maruz kalan çocukların çalıştığı vs bi dönem. Buradan düşünüldüğünde pozitif özgürlük kişilerin tercih yapabilme kapasitelerini arttırmaya yarayan özgürlüklerdir. Yani kişi özgür olabilmesi için yani kendini gerçekleştirme için onun ihtiyaç duyduğu araçlara sahip olması ancak pozitif özgürlük olarak devreye girebilir.

—> Bunu devlet yapacak yani devlet ; eğitim, sağlık gibi temel meselelerde toplumsal yaşama pozitif müdahalelerde bulunacak ki kişiler kendini gerçekleştirme imkanına sahip olsunlar. Devlet insanlara imkan ve kapasite varlığı sunmalı.

Fırsat eşitliğinden farkı: sadece Marmara bölgesine ayrıcalık verip diğer bölgelere vermediysen fırsat eşitliği yoktur. Önce bunun sağlanması lazım yani herkesin ticaret yapabilmesi mesela. Ancak ticaret yapabilmek için örneğin bilmen gereken hesap kitap işleri bulunuyor bu yüzden devletin size bir pozitif özgürlük sağlatması lazım. Ama siz Sabancı torunusunuzdur daha fazla araçlara sahip olmuş olabilirsiniz ama bahsettiğim şey [her insanın temel bir araca sahip olması](#), parasız eğitim vermek gibi. Örneğin; özel üniversitede okuyorsun finans kaynağın ailen, devlet okullarında ise devlet finans kaynağı sağlıyor vergi yoluyla. Bunun finansmanı için yaptırdığınız şey klasiklerin gözünde özgürlüklere müdahale, sosyal liberallerde ise aslında pozitif özgürlüğü sağlayacak bir müdahale. Yani birinde negatif bir şey birinde olumlu bir şey.

—> Nitekim pozitif özgürlük fikri 20.yyda sosyal refah devleti düşüncesinin arka planı. Bu iş eğitimde ve sağlıkta temel ihtiyaçların giderilmesi için hizmetler sunmasıyla başlayacak; 1960lara gelindiğinde ise bu sosyal güvenlik, emekli aylığı, işsizlik sigortası gibi başka unsurları içine alacak bir sosyal refah devleti dediğimiz bir mekanizma olacak. Thomas h. Green, John Stuart kuşağı liberalizmin içerisinde farklı bir yorumla karşımıza çıkıyorlar. Bu farklı yorumla karşımıza çıkmalarına neden olan şey onların doğuştan adalet duygularının yüksek olması vs değil o günün koşullarında eşitsizliklerin çok görünür hale gelmesi ve o eşitsizliklerin sosyal hareketleri ateşlemesi, sınıf hareketlerinin yükselişi , devrimci başkaldırıların artması karşılığında piyasanın sürdürülebilir olması ve özgürlüklerin güvence altına alınması için pozitif özgürlüğün bir reçete olarak yazılması. Pozitif özgürlükler reçetesi yazıldıktan sonra da bu fikre karşı olan bunun insan özgürlüklerinin yararına değil zararına olduğu görüşler söz konusuydu. Yani hiçbir zaman liberalizmin tek kanadı hakim olmadı yani sosyal liberaller varken bile tüm bunların klasik liberalizme göre yapılması gerektiğini savunanlarda vardı.

—> Kişilerin temsili demokrasi mekanizmaları içerisinde daha çok insanı genel oy prensibi içerisinde kalmaya yönelik çıkışlarda sosyal liberallerden geliyor. Sadece mülk sahibi değilde mülksüzler, kadınlar da versin diyor. Liberalizm içerisinde bu görüşü kabullenenler ya da bu görüşü meşru bir görüş olarak dolaşıma sokanlar sosyal liberaller oldu. [Sosyal liberaller bu anlamıyla pozitif özgürlükler losyonunu demokratik katılımı açıklayacak şekilde yorumladılar yani sadece iktisadi alana daha fazla devlet müdahalesinin meşru olduğunu kanıtlamaya çalışmadılar aynı zamanda siyasal alana katılımında özgürlükleri genişletici bir rol oynayabileceğinin altını çizdiler.](#) Düşünce özgürlüğü tartışması da modern liberalizm içerisinde kendisine geniş bir yer buldu daha önce klasik liberalizmde düşünce özgürlüğü bu kadar altı çizilen bir kavram değildi 1860'lar sonrasında düşünce özgürlüğünün ilerleme fikri açısından önemli rol oynadığını söyleyerek sahiplendiler. Bu konuda John Stuart Mill ; özgürlüğün üstüne adlı metni çok bilinen ve zamanında çok ses uyandırmış bir metindir.

—> Aslında 19. Yy ortaları itibariyle her ne kadar sosyal liberalizim fikirleri gelişse de unutmamamız gereken bir şey var: negatif özgürlük liberalizim için temel olandır. Bu negatif özgürlük kısmını bütün liberal gelenek açısından teorinin mihenk taşı olduğunu unutmayalım. Eğer siz sosyal liberalde bahsediyorsanız o sosyal liberal zaten negatif özgürlükleri cepte görüyordur, bunun yetip yetmediği konusunda bir tartışma vardır yoksa o negatif özgürlüklerin kırmızı çizgi olmadığını hiçbir liberal söylemez.

John Stuart Mill

—> 19.yy liberalizmin açısından ilginç bir isim çünkü genellikle 19.yy'da klasik liberalizim ile sosyal liberalizim arasındaki geçişi simgeleyen bir düşünür ve aynı zamanda bir siyasi özne olarak düşünülür. Onun en kült metni *On Liberty* metnidir. John'un özgürlük tanımında negatif özgürlüklerin ne kadar merkezi bir yer oluşturduğunu göstermek açısından John kitapta şöyle diyor : Şimdi sayacağım özgürlükler insan özgürlüğünün özel alanıdır. Buraya en geniş anlamda vicdan özgürlüğü, bütün dünyevi veya zihni, bilimsel, ahlaki veya dinsel konularda mutlak düşünce ve duygu özgürlüğünü gerektiren birincil iç alana girer. Yani önce vicdan, inanç ve düşünce özgürlüğünü koyuyor; bireyin içsel alanı, düşünce, vicdan, inanç dokunulmazdır. Bu vurgu önemli. Diyor ki “Beğenilerde ve uğraşılarda özgürlük, yaşamımızın tasarımı kendi karakterimize uygulayacak şekilde düzenlemek, başkalarının fikrinde bizim karakterimiz ters ve yanlış bile olsa yaptığımız şey kendilerine zarar vermediği sürece onlar tarafından bir engellemeye uğramaksızın ve işin olası koşullarına katlanmamız koşuluyla beğendiğimiz biçimde davranma özgürlüğü.” Yani şunu söylüyor ben yanlış da yapabilirim, başkalarına saçma da gelebilir ama ona zarar vermiyorsa yapılarıma seçme özgürlüğüm olmalı. Burada önemli bir kısım var “işin sonuçlarına katlanma koşuluyla” diyor. Her bir bireyin bu özgürlüklerinden sonuç alarak bireyin aynı sınırlar içinde; kendi içinde, kendi aralarında bir araya gelme özgürlüğü, başkalarına zararı olmayan her hangi bir amaç için birleşme özgürlüğü ortaya çıkar. Bu aslında örgütlenme özgürlüğü diye tarif edebileceğimiz bir şeye kapı açmak. Artık sadece seyahat özgürlüğü, mülkiyet özgürlüğü gibi bir şeyle özdeşleştirmiyor negatif özgürlükleri 19.yy ortalarında John Stuart Mill, bunu aynı zamanda düşünce, vicdan özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü gibi şeylerle de birlikte düşünüyor. Bu liberalizmin gelişim noktalarını görmemiz açısından önemli.

—> İfade özgürlüğü tartışması

19.Yy ortalarından itibaren liberalizim açısından çok önemli bir tartışma alanı oluşturuyor. Düşünce ve ifade özgürlüklerini birbirinden ayırt etmek mümkün müdür tartışması zor bir tartışmadır. Düşünce özgürlüğü tek başına bir özgürlük olarak tarif edilebilir mi? Burada liberalizim açısından önemli olan nokta ; liberalizim artık 1850'lerden sonra ifade ve düşünce özgürlüğünü çok ana tartışmalardan biri haline getirdi. [Düşünce ve ifade özgürlüğünden kast ettiğimiz toplumun genel kanılarına aykırı olsa bile bir düşüncenin özgürce ortaya konulabilmesi ve savunulabilmesidir.](#) 19.yy'da düşünce özgürlüğünü nasıl gündeme getirebilirsiniz? John Stuart Mill bu açıdan önemli çünkü John diyor ki [“Bir düşüncenin yanlış olsa bile ifade edilmesi önünde herhangi bir engel olmamalıdır çünkü eğer bir düşünce ifade edildiğinde doğruysa toplumda yaygın olan yanlış düşüncenin yerine geçerek toplumun yararına sonuçlanır; yanlış ise o zaman doğru olan fikrin neden doğru olduğunu bize anlatır. o yüzden de hiçbir fikrin ifade edilmesinin önüne geçilmemesi gerekir.”](#) Bu düşünce siyasal liberalizim açısından çok önemli çünkü siyasal liberalizim, düşünce özgürlüğünün farklı kullanılma biçimlerinin aynı zamanda temsili demokrasi nazarında çok önemli olduğunu varsayıyor. Yasama organı olarak parlamento farklı fikirlerin dile getirilebildiği bir yer olarak tahayyül edilmeye başlanıyor, John'un yapmaya çalıştığı şey bu. Bunu desteklemenin yolu, siyasal katılımın mümkün olduğu kadar genişletilecek düzenlemeler yapılması. [John Mill her yurttaşın oy vermesi gerektiğini söylüyor ama bunu eşit oy prensipine göre söylemiyor, herkes oy kullansın ama herkesin oyu farklı sayılsın diyor. John Mill, özgürlüklerin alanını genişleten, örgütlenme ve ifade özgürlüklerine vurgu yapan özelliği nedeniyle geçiş insanı olarak tarif edilir.](#) Ondan sonra onun fikirlerini takip eden ve onun fikirlerinden de etkilenen isimler daha sosyal liberal görüşlerini savunmaya başlayacaklar. Bu görüşler içerisinde en önemlisi pozitif özgürlükler diye tahayyül ettiğimiz şeyler. Mill aslında klasik liberaller gibi negatif özgürlüklerin asıl olduğunu , devletin müdahalesinin minimum olması gerektiğini düşünüyor. Özgürlük alanlarının ifade ve örgütlenme özgürlüğünü çevirecek şekilde genişletilmesi ve siyasal katılım araçlarına yaptığı vurgu nedeniyle klasik liberallerin ötesine geçiyor.

- Artık 19.yy sonlarında her şey çok açık. Liberalizmin içerisinde iki kanat var, biri daha klasik liberalizmin kabülleriyle yoluna devam eden, biri de liberalizmin devlet- toplum ilişkilerinde devletin, kişilerin kendi içine müdahale etmesini savunan taraf. Bu iki kanat yani sosyal liberal ve klasik daha sonra neo klasik liberallerle arasındaki bölünme liberalizmin 200 yıllık bölünmesidir.

—> 19. Yy son çeyreği – 20.Yy'in ilk yarısı, burda kendilerine sosyal liberal diyebileceğimiz bir kanat oluştu ve bu kanat içerisinde Thomas Hill Green 'in [negatif özgürlük – pozitif özgürlük tartışması](#) ardından gelen Hobson, Hobhous vs bu isimlerin ortak noktası. 20. Yy da gördüğümüz sosyal refah fikrinin köklerini bulabileceğimiz isimler ve pozitif özgürlük tartışması devreye girdiği andan itibaren '[kendini gerçekleştirme ya da gerçekleştirme](#)' sözcüğü, liberal gelenekte sosyal liberalizm açısından çok önemli bir tanım aldı. Kendi kendini gerçekleştirme dediğimiz şeyin yapılabilmesi için kaynak bulmanız gerekir, bu da vergi. Bununda liberalizm içerisindeki o çatallanmayı çok sertleştirdiğini çünkü vergiyle ilgili kaynak yaratma fikrini özellikle bu verginin asıl alınacağı kişiler olan burjuvazi nazarında bir rahatsızlık doğurduğunu ve liberallerinde çıkıp bunu mülkiyet hakkına yapılmış bir saldırı olarak tanımladığını gözlemlemeye başlayacağız. Bu taraf diyor ki böyle olması herkesin yararına, zengin de yararına çünkü bu imkanlara sahip olmayan kendini gerçekleştiremeyen birilerin toplumun nezlinde bir suçlu olarak geri dönme ihtimali var. Aslında bir sınır içinde yatırım yaparak bunun önlendiğini ve mülkiyet ilişkilerini de güvence altına aldıklarını düşünüyorlar, sosyal liberal tarafından bakıyorlar. Ama klasik liberal perspektif bunun kendisinin bir çeşitt gizli sosyalizm olduğunu düşünüyor. Devletin, bireylere kendini gerçekleştirmesi için yeni araçlar sunma adına attığı adımlar ve bu adımların zorunlu getirisi olan kaynak toplama meselesini bir gizli sosyalizm olarak kodluyorlar ve mahkum ediyorlar.

—> Bunun içerisinde en çok bilinen yani [19.yy sonunda sosyal -liberal fikirlere karşı eleştiri](#)yle en meşhur isimlerden bir tanesi [Herbert Spencer](#). Spencer Darwin'in teorisinin konuşulduğu dönemin bir insanı. Bu durum şu açıdan önemli ; Darwin'in teziyle birlikte canlıların dünya üzerindeki gelişim süreçlerinde dair yeni teoriler ortaya çıkmıştı, o dönemde bu fikirlerin bitkiler ve hayvanlar için söylenenler insan topluluklarına uyarlanıp uyarlanamayacağı konusu önemli bir başlık olarak karşımıza geldi. Bunu yapanlar içerisinde Herber Spencer, Darwin'in teorisini belli miktar deforme ederek sosyal alana uyarlamak konusunda önemli bir isim olarak karşımıza çıkıyor. Herbert spencer gibi bir liberalin neden sosyal Darwinist fikirlerin girşiminde önemli olsun? Sosyal darwinizm sömürgecilik, ırkçılık, milliyetçilik tartışmalarında karşımıza geliyor. Liberalizm tartışmasında neden sosyal darwinizme değiniyoruz? [Spencer negatif özgürlüklerin ötesine geçilmemesi gerektiğini düşünen ve devletin her türlü piyasaya müdahalesini sakıncalı bulan bir liberal, burada sosyal Darwinizm nasıl devreye girecek?](#) Sosyal Darwinizm ilerleme fikrine çok sadık bir düşünce akımıdır. Toplumlara nasıl ilerlerler? Topluma kendi içerisindeki gerekli doğal seleksiyonu yaparak ilerlerler. [Doğal seleksiyona göre insan toplulukları da diğer canlılar gibi sosyal şartlara adapte olmalı ve yer edinmesi için zayıf unsurlarından kurtulmalı.](#) Bunun liberalizmle ilişkisine dair Herbert Spencer diyor ki : Siz eğer bir fakire bir evsize yardım ederseniz el uzatırsanız toplumu çürütürsünüz. O kişi bir tercih yapmış ve başarısız olmuş, siz bu insanlara yardım etmediğiniz zaman aslında toplum bunlardan temizlenmiş olacak.” [Bu güçlünün kendisinden fedakarlık yapması demek ve bu iradi bir fedakarlık değil bunu devlet zorluyor, bu yüzden bunun bir müdahalecilik olduğunu ve negatif özgürlüklerle zarar verdiğini toplumdaki rekabetçilik hisslerini ve rekabetçilik üzerinden oluşacak ilerlemeyi engellediğini düşünüyor.](#)

—> [Hayek ve Keynes Tartışması](#) : Liberalizm 1. Dünya savaşı ile 2. Dünya savaşı arasında olan dönemde 1929 krizinin etkisiyle başlanan tartışmaya sürüklendi. 1929 büyük buhranının çok doğrudan ya da kapitalist ilişkilerin çoktan yerleşikleştiği bir ihtilaldir. Tarımsal üretiminin ağırlıkta olduğu ve bu ölçüde sanayi burjuvazisinin gelişmediği ülkelerde etkisi daha az oldu. 1930'lu yıllar dünyasında da kapitalizm krizi sonrasında ortaya çıkmış bir tartışma var ve bu tartışmada da bizim bildiğimiz bazı liberal temsilciler karşı karşıya geliyorlar. 30'lar ve 40'lar dünyasında bu tartışmanın önemli iki figüründen bir tanesi Hayek ve Keynes arasındaki tartışma. Bu tartışmaları sadece entelektüel tartışmalar olarak görmeyiniz, bu tartışmalar [liberalizmin içerisinde aynı zamanda kriz sonrasında aslında ' nasıl yeniden ayağa kalkarız' tartışmasıdır](#) ve devletler nazarında bu tartışmaların etkilerini görürüz. Hayek ile Keynes arasındaki tartışmada galip çıkan Keynes oldu .Keynes aslında keynezcilik olarak bildiğimiz şeyin temelini atan isim ve en çok korktuğu iki şey var; işsizlik ve enflasyonun aynı anda arttığı durum ve bunun büyük bir ekonomik dağılma ve duraklamaya yol açması. Keynes istihdamın artırılması gerektiğini söylüyor ve burada devreye girecek aktörün devlet olduğunu söylüyor. Kitlese işsizliğin yarattığı en büyük tahribat; kitlese işsizlik olduğu zaman talep düşüyor. Talep düşmesine bağlı olarak üretim azalıyor, üretim azalmasına bağlı olarak işçiler çıkarılıyor. Eğer kapitalist ekonomi bunu kendi içerisinde aşamıyorsa devlet, istihdamın yaratılmasını sağlayabilecek adımlar atmalı yani geçici olarak ekonomiye müdahale edecek. Hayek 1940'larda meşhur eseri olan '[serfliğe giden yol](#)' u yazıyor. Yazdığı zaman 2.Dünya savaşı sırası. Şimdi bu tartışmanın 2. Dünya savaşının sonrasında devam ettiğini düşünebilirsiniz çünkü Hayek diyor ki : Her türlü düzenleme, her türlü planlı ekonomi teşebbüsü insan özgürlüklerine saldırır ve bunun açtığı yol siz totalitarizme götürür, Keynesçiliğe düşmeyin. 2. dünya savaşı sonrasında bu tartışmanın edildiği yer Almanya da refah devleti örneği ile karşımıza çıkıyor sonrasında hızlanıyor. Bu anti-Hayekçi refah devleti çünkü refah devleti pratiği aslında devletin ekonomik alana daha fazla müdahalesini mümkün kılan ve işlerin özellikle sosyal haklarının ortaya çıkmasını ve güvence altına alınmasında devlete bir rol atfeden yeni yapı. Şimdi bu [sosyal refah devleti-liberalizm tartışmaları içerisinde yer alıyor](#) [çünkü aslına baktığımızda sosyal demokrasi ve liberalizm arasında bir kesişim kümesi](#) .

NEO-LİBERALİZM

—> Neo liberalizm devletin tümüyle üretim alanından çekilmesi gerektiğini söyler, devlet hiçbir şey üretmesin yani devlet bu alanda istihdam yaratmasın demek istiyor. Kamu üretim alanları olarak ifade edilen şeyler aslında kamunun doğrudan belirli alanlarda üretim yapması, üretimi niye yapar kamu? Belirli standart bir ürünü kitleler tarafından ulaşılabilir olması için yapar. Bunu yaparken de aynı zamanda da istihdam yartır. Neo liberalizm devlete ordan çekil diyor ve gerçekten de kamu iktisadi teşekkülleri adım adım ortadan kaldırılıyor. Bu işin bir tarafı, ikincisi ise bölüşümde adalet ilkesinden vazgeçilsin. Sosyal refah devleti vergilendirme rejimiyle bölüşümde adalet mutlak anlamda sağlamasın yani zenginden fakire doğru bir kaynak transferi olmasın. Üçüncü önemli adım, devlet daha önce kendisinin yaptığı alt yapı yatırımlarını özel sermayenin işletmesine açsın. Bu alt yapı yatırımlar piyasa aktörlerine bırakılırsa daha iyi gelişir ve daha hızlı teknolojik uyum sağlanılır. Neo liberal politik düzeni destekleyenler alt yapılarının gelişmesi için gerekli olan sermaye birikiminin devletler tarafından değil özel şirketler tarafından yapılması gerektiğini ve bunun da hizmet karşılığında elde edilen ücretlerle karşılanması gerektiğini söylerler. Bu zaman içerisinde örneğin hem kamu hastanesi olsun hem özel hastane olsun ya da hem kamu okulu olsun hem devlet okulu olsun şeklinde bir duruma dönüştü. Sonrasında da kamuların sayısı azalacak özellerin sayısı artacak böylece piyasa yani sosyal refah devleti sırasında kurulmuş olan yapı parçalarına ayrılmış oluyor ve piyasa aktörlerine teslim edilmiş oluyor.

—> Aynı zamanda istihdam rejimi de neo-liberizasyon sürecinde değişti. Rekabetçiliği tekrar geri getirme adına güvenceli emek dediğimiz şey geri getirildi ve bu güvenceli emeğin geri getirilmesiyse birlikte en güvencedeki çekirdek grup (yüksek rütbeli askerler, yüksek rütbeli bürokratlar, özel sektördeki yöneticiler) dışında herkesin aşama aşama güvencesiz emek haline geldi. Bunu böyle olmasında piyasa rasyonalitesi, en üste ulaşmak açısından en önemli adım olduğunu düşünüyordu dolayısıyla neo liberalizasyon hem sermaye alanında hem de istihdam alanında bir esnekleşme rejimi getirdi. Bu esnekleşme de beraberinde daha önce varsaydığımız güvenceli emek ve sermayenin karlılığı üzerinden kamunun kaynaklarının finansmanı süreci dönüşüm geçirdi. Bu neye etki etti ? örneğin emeklilik yaşı, işsizlik sigortası, kıdem tazminatına etki etti. Bunlar uygulama peki bu dönemde felsefi anlamda liberalizmde ne oldu dersiniz? Liberalizmin içerisinde devlet müdahale etmesin görüşünü savunanlar olduğu gibi bakın burda çok büyük eşitsizlikler çıkıyor buraya başka bir şey yapmamız gerekir diyen ve sosyal liberallerin devamı niteliğinde değerlendiren isimler karşımıza çıktı. En popülerleri modern 20.yy liberalleri içerisinde bu adalet meselesiyle ilgilenen isim Macpherson. Machpherson aslında hayata (possessive individualism) mülkiyetçi bireycilik yerinden bakıyor. Hayatı benim üzerinden mülkiyet üzerinden kuran bireyin liberalizimden daha önce geliştiğini, demokrasinin de liberalizimden sonra geliştiğini söylüyor. Yani liberal toplum bireyi 'sahip olan bir varlık 'olarak kurar; özgürlüğü de 'mülkiyet sahibi olma kapasitesi ' üzerinden tanımlar.

—> Erken dönemde bu düşünceye eleştiri olarak şu fikir atılıyor ‘[Aç gözlü tüketiciler olmaya devam edebiliriz, eksiz bir yaşam sürme talebimiz yalnızca daha fazla tüketim maddesi talep etmekle sınırlı olabilir ama öyle olmak zorunda değildir çok eski bir fikir olan piyasa ekonomisi her birimizi birer tüketiciye dönüştürmezden önce var olan , sahip olmak için değil yapmak ve var etmek için olduğu fikrine yeniden sarılabiliriz](#)’ bu alıntı önemli çünkü biz bunu şuan 70 lerin başında söylüyoruz. Bizim olanlar var olanla kendini tanımlamak değil; yapmak, durmak üzerinden var olmak. Bize ait olduğunu düşündüğümüz şeyler ve ait olmak hayali kurduklarımızla sadece yaşamaya devam ediyoruz. Bu benim hissi, buna ben sahip olabilirim hissi üzerinde hayata bağlanmak, ilişkileri bunun üzerinde kurmak. Çok erken dönemde macpherson bu eleştiriyle yani [sahiplenici birey meselesinin aslında bizim ‘özgürleşmenin önünde bir engel’](#) olabildiğini söylüyor. Biz sahip olduklarımızla özgürleşebileceğimizi düşünüyoruz ama hayatta sadece sahip olma üzerine kurduğumuz ilişki aslında bizi özgürleştirmiyor olabilir mi tartışması. Sonrasında [Rawls diyecek ki bize ; siyasal liberalizm meselesinde önemli olan bir toplumdaki hakkaniyet ölçümlerini bulmaktır, hakkaniyet ölçümlerini bulduktan sonra ancak özgürlüklere yaklaşım konusundaki temel ilkeler yani adalet konusundaki temel ilkeleri bulmalıyız.](#) Rawls diyor ki önemli olan adaletin ilkelerini tespit etmek. Adaletin ilkelerini tespit ettiğimiz zaman aslında bize negatif özgürlük pozitif özgürlük verir, burdan iki ilke bulucuz: [eşitlik ilkesi-farklılık ilkesi.](#) Rawls’ın amacı doğal durumundan politik topluma geçişi anlatmak değil amacı adalet ilkelerini tespit etmek. Rawls diyorki adalet ilkelerini tespit edebilmemiz için bizim toplumda sahip olduğumuz statü güç ilişkileri eğitimizden, kutsal aidiyetimizden, kadın veya erkek olmamız bütün bunların bir paranteze alınması gerektiğini söyler. Biz bunlardan bi haber olduğumuzu var sayarak adaletin ilkelerini tespit edebiliriz. Orda hakkaniyete uygun bir şey bulmak zorundayız çünkü eğer bunu yapmazsak örgün haklarından oluşan toplumda dezavantajlı duruma düşebiliriz. O yüzden adil olanın ne olduğunu bilebileceğimize dair doğal olarak adaletin nasıl işleneceğine dair bir şeyi bildiğimizi var sayıyor ama bununla bir ilkeleri tahayyül ederken statümüz, cinsiyetimiz ,eğitim düzeyimiz önemli değil. Burda biz iki ilkeye ulaşıyoruz bunlardan bir tanesi temel hakların herkes tarafından eşit kullanılmasını sağlayan durum asıl olan bu ama bu tek başına yetmez diyor toplumda dezavantajlı olanların eşitlik ilkesine uygun bir biçimde desteklenebilmesini sağlamamız gerekir, orda bir müdahaleye ihtiyaç var. Dezavantajlı olanların adalete uygun bir biçimde özgürlüklerini kullanabilmesi haklara sahip olabilmesi için bir aksiyona ihtiyaç var. Asıl olan eşitlik ilkesi ama pozitif müdahaleyi gerektiren durumlarda adaleti gerçekleştirir diyor. Rawls aslında bize 20. Yy son çeyreğinde bir nevi neo liberal dönemin liberalizmin çektiği yer çektiği karşı daha sosyal adalet nosyonunu dikkate alan ve siyasetin yapılma biçimini de adalet ilkesi üzerinden temellendiren başka bir pozisyonudur.

- Böylece şunu görmüş olduk bi taraftan Spencer var diğer taraftan Thomas Hill Green vardı ; bugünün dünyasında da bir tarafta Hayek - macpherson - Rawls var. Bunlar bir bütünleşik liberalizme dönüşemiyor, o yüzden de liberalizm hakkındaki kaanatlerinizde farklılaşma oluyor. Farklılık derken hep bir kanat daha hegemonik olmuş, bazen neo klasikçiler hegemonik olmuş bazen daha sosyal liberaller hegomanik olmuş bununu da sağlayan toplumsal ve iktisadi şartlardır.

MUHAFAZAKARLIK

—> Konservatizm ile benzer bir formülasyon var. Hatırlarsınız, bir kısmımızla daha önce konuşmuştuk. Konservatizm ifadesi bazen doğayı korumak manasında; bazen var olan gelenekleri korumak manasında kullanılmış bir sözcük. Bu , bizim konuştuğumuz **ideoloji dünyasına ulaşması 18. yüzyılın sonu**. Neden böyle? Yani konservatizm deyince kalonik eser olarak hangi eseri biliyoruz? Konservatist düşüncelerinin aslında kristalize olmuş en erken kitaptır. **Edward Burk'un Reflections on French Revolution kitabıdır**. Kimilerine göre Burk biraz pre-konservatizm diyebileceğimiz, yani ideoloji tam henüz olgunlaşmamışken onun öncüsü diye tarif edilebilecek birisi. Kimilerine göre ise zaten konservatizm ve dahil ne kadar çekirdek ülke varsa onu Burk'da bulmak mümkün. Thomas'ın olduğu bir konservatist olarak değil de, konservatizmi inşa eden isim olarak düşünmek gerekir. Bu çok önemli değil Burk, bizim açımızdan, muhafazakarlığa dair kalonik yapının öncü unsurlarından bir tanesi. **Tesadüf değil 1790'da ortaya çıkması çünkü Fransız Devrimi Avrupa düşünce tarihine damgasını vurmuş bir alt üst oluş olarak modern ideolojilerin ortaya çıkmasında bir rol üstlendi**. Yine bizim bildiğimiz gibi, aslında Burk kalkıyor gidiyor, bir İngiliz gözüyle Fransız Devrimi'ni anlamaya çalışıyor. Fransız devriminin sonrasındaki bütün o hem devrimi hazırlayan fikirler hem de 1982 sonrasındaki politik tartışmalarımı dinleyerek aslında liberal, cumhuriyetçi ve sosyalist kanalın Fransız devrimi savunmasına karşı tezler geliştirmiş. Bu açıdan ilginç, önemli bir isim Burk.

—> Biz şunu biliyoruz, muhafazakarlık dediğimiz ideoloji tıpkı diğer ideolojiler gibi, liberalizm, sosyalizm, anarşistlik gibi, sosyal demokrasi gibi 200 yıllık zaman döneminde farklı değişiklikler, dönüşümler gösterdi. Bu değişikliği ve dönüşümleri anlarken iki önemli bizim parametremiz var. Bu parametremizden bir tanesi **coğrafi bölgesel parametre**. Yani muhafazakarlığı bir ideoloji olarak konuşurken Anglo-Sakson dünyadaki muhafazakarlık ile kıta Avrupası'nda muhafazakarlığın birbirinden farklı vurgulara sahip olduğunu hatırlatıp konuşuyoruz. **Anglo-Saksonluk ; İngiliz, Amerika, Kanada tipi muhafazakarlığı**. Bu muhafazakarlık tipinde herhalde en çok bildiğimiz şey, Tolinler'in oluşması ve oradan sonra muhafazakar partinin ortaya çıkışı, 19. yüzyılın ikinci çeyreğinin içerisinde. Bu bir gelenek. Genellikle **Anglo-Sakson muhafazakarlığının, Kıta Avrupası muhafazakarlığından farklı olmasının nedenleri o sosyal sınıfların değişimi açısından değerlendirilen bir şeydir**. Monarşi, Burjuvazi, Aristokrasi'ye karşı tutum, onunla yükselen sınıflarla ilişkisini nasıl olacağına dair buldukları çözüm önerileri Kıta Avrupa'sından bir miktar farklıdır. Bu da konuştuğumuz ülkelerde, özellikle burjuvazinin çok daha önce bir zaman diliminde yükselişe geçmesi ve aristokrasiyle kurduğu ilişkinin mahiyetindeki farklılıktan kaynaklanır. **Kıta Avrupa'sı muhafazakarlığı Fransa ve Almanya merkezli muhafazakarlık biçimidir**. Bu haline baktığımızda, baştan itibaren daha Aristokrasi savunusuna yaktık ve daha otoriter bir muhafazakarlık yorumu benimsemişlerdir. Zaman zaman Kıta Avrupası'nda muhafazakarlık düşüncesi, romantik akıl ve milliyetçilik düşüncesiyle işe geçmiştir. 19. yüzyılın ortalarından itibaren kendisini daha fazla devletin müdahalesini meşrulaştıran bir muhafazakarlık yolumu olarak göstermiştir. Literatürde buna paternalist muhafazakarlık denir; bu da aslında muhafazakarlığın içerisinde başka bir ayrıma götürüyor bizi.

—> Bu ayırım, liberal muhafazakarlık ve paternalist muhafazakarlık. Aslında coğrafi farklılıkla da zaman zaman çakışır bu.

Liberal muhafazakarlığı daha çok Anglo-Sakson dünyada görebilmeniz mümkündür, paternalist muhafazakarlık Kıta Avrupası temellidir. Kıta Avrupası'nda liberal muhafazakarlığa yakınlaşan aktörler ortaya çıkacaklar, zaman içerisinde ya da Anglo-Sakson dünyasında paternalist muhafazakarlığa yakınlaşan aktörler ortaya çıkacaklar. Bu tartışma, günümüz dünyasına da gelen devlet neye ne kadar müdahale etmeli tartışması liberalizm de olduğu gibi muhafazakarlıkta da iki farklı yorum olarak karşımıza çıkacak. Bu iki farklı yorum üzerinden yürüyen tartışma aslında muhafazakarlığın son 150 yıllık ölçüsünü anlamamız açısından önemli. Nasıl klasik liberal muhafazakarlarla, sosyal liberal muhafazakarlar arasındaki tartışmanın gidişatı siyasal dünyada, partiler arasında ve bu partilerin hakim olduğu dönemde bir değişime karşılık gelecek.

—> 18.yüzyılın sonunda muhafazakarlığın oluşumunu ne bu kadar etkiledi? Bir defa devrim, Fransız Devrimi'nin yapısı itibariyle var olmuş, kurumsallaşmış yapılara karşı açtığı savaş muhafazakarlığı düşünce olarak bu savaşta karşı bir cephe oluşturmaya itiyor. Kıta Avrupası Devrimleri'nin içinde Fransız Devrimi'nin o barutu ateşleyen rolü aslında kurumsallaşmış yapılarla bir mücadele manasına geliyordu. Kurumsal yapıların her birinin kendi içerisinde gelenekleri var. Kilise, aristokrasi önemli gelenekleri temsil ediyor. Bunun içerisinde, biraz çözülmeye başlasalar da loncalar, başka bir geleneği temsil ediyordu. Bu geleneklerim hepsi hiyerarşik bir topluma referans veriyordu ve bu hiyerarşik bir toplumun içerisinde insanlar ayrıcalıklara göre sıralanıyordu. Fransız Devrimi'nin eşitlikçi iddiası, bu hiyerarşilerin ortadan kalkması ve kurumların çözülmesini isteyen bir siyasi pozisyona denk düştü. Tabi, kurumların, bu tip kurumların yani kilisenin, aristokrasinin, loncaların vs çözülmesi, muhafazakarlar tarafından bir geleneğin ortadan kalkışı olarak yorumlandı. Bu yüzden de, muhafazakarlığın kilit kavramlarından bir tanesi gelenek oldu.

—> Kavram üzerinden muhafazakarları inceleme eğilimi yüksektir; gelenek bunların başında gelir. Geleneği takip eden analiz unsurlarından biri insan doğasına dair muhafazakarların yaptığı yorumlardır. Burada beşeri kusurlar ön plana çıkar ikincisi budur. Üçüncüsü, bir çeşit politik şüphecilik olarak tarif edilebileceğimiz savunma. Gelenek, insan doğasına dair muhafazakarlıklar, tarih yaklaşımları, politik şüphecilik ve organik toplum düşüncesi. Bu dört unsur, genelde muhafazakarlık çalışan sosyal bilimcilerin muhafazakarlığı anlamak için kullandığı çekirdek ilkelerdir. İnsan doğasına ilişkin varsayımlar, bunu da insanın kusurluluğu diye tarif ediyoruz, eksikliği, nefisliği. Bunları başka unsurlara eklememiz mümkün, şüphesiz. Ben konuştukça sizler içerisinden bir şeyler çıkartacaksınız. Bu temel tartışmada, bir ideolojinin muhafazakarlıkla olan ilişkisinde turnusol olarak bu dört ilke kullanılır. aynı zamanda paternalist muhafazakarlı ve liberalizme göz kırpan muhafazakarlığın ortaklaştığı bir zemin olarak anılır. O yüzden isterseniz biz de bunu bozmayalım böyle konuşmaya başlayalım ama sonra birlikte bunun ötesine geçelim. Muhafazakarların en önemli ortak noktalarından bir tanesi bu insan doğası meselesine dair tutumları. Şimdi burada kendilerini liberalizmden ayırt etmeye karar veriyorlar. Çünkü liberalizmin o soyut, özel bireyi muhafazakarlığa göre, aslında toplum ve geleneğin çözülmesine neden olan bir hareket.

—> **İnsan doğasına dair:** Bir defa, şuradan başlayalım. İnsanın toplumdan ayrı bir varlık olarak alınıp ele alınabileceği konusunda şüpheleri var. Çünkü toplum, muhafazakarlıkta bireylerin toplamı olan bir yapı değil. Yani **toplum, bireylerin yan yana gelişinden fazla bir şeydir ve aynı zamanda yön vericidir. Aynı zamanda, bir yanıyla da tarihten bu yana geldiği varsayılan bazı yapılagelişlerin kendisinde somutlandığı bir şeydir.** O yüzden de bu bireyin toplumdan tamamen özel, tamamen bağımsız davranabileceği fikrine şüpheyle yaklaşıyoruz. İnsan doğasına dair tartışmalarda, liberalizm bize şunu söylüyordu: İnsan aklıyla her şeyi kavrayabilir; insan aklına olan inanç, aynı zamanda onun tercih özgürlüğünü de beraberinde getirmelidir. Ama muhafazakarlık, insanların hem bilişsel açıdan hem de psikolojik ve ahlaki açıdan kusurlu birer varlık olarak **tarif ediyor. Bu demek ki insanlar bilinçsel olarak her şeyi kavrayamazlar. Akıllarıyla her şeyi kavrayamazlar çünkü hem bireyleri etkileyen mikro süreçler hem de toplumları etkileyen makro süreçler çok karmaşıktır.** Bu karmaşıklık içerisinde, insanların akıllarıyla bu karmaşıklığı çözmemiz mümkün değildir. Yani, tek başına akıllarıyla bunların üstesinden gelmeleri mümkün değildir. Onların bilişsel kapasiteleri buna yetmez. Yani, insanı tek başına toplumun dışında bir yere oturtsanız da, toplumun içerisindeki insanları birlikte bir etkileşime soksanız da, akılla bunun en doğru yere, en doğru istikamete gideceğini öngöremezsiniz. Çünkü bir defa, **insanlar bu bilişsel kapasitelerindeki eksikliğe ya da bilinçsel kapasitelerindeki yetersizlikle birlikte, aynı zamanda ahlaki, aynı zamanda psikolojik açıdan da kusurlarla ve eksiklerle dolmuştur. Nedir bu? İnsanlar, biraz Hobbes'ta konuştuğumuz, bencillik dürtüsüyle hareket eder.** Bu bencillik aslında ahlaki soruna da neden olmaya açık. O yüzden de insanların bencilliklerinin her zaman rasyonel tercihlerle eşit görülerek, meşrulaştırılmaması gerekir muhafazakarlıkta. Bu, insanlar psikolojik açıdan zaafarla doğmuştur çünkü her şeyden önce bağıllık ihtiyacı hisseder, bir şeylere bağlı olma, bir şeylerin parçası olma ihtiyacı hisseder. İnsan için mikro ya da makro ölçeklerde, kendinden daha büyük bir toplumun parçası olma durumu, bu bir bağıllık ihtiyacıdır muhafazakarlık için. Çünkü biz insanlar sürekli güvende kalmak isteriz, kusur olmak zorunda değil bu. Ama muhafazakarlara göre biz güven ihtiyacını sürekli hisseden, güvende kalmak eğilimlerini gösteren varlıklarız ve topluma, topluluğa, cemaate ait olma meselesi de burada kaynaklı. **Yani aslında biz güvende olmak için bir şeyin parçası, bir komünite parçası haline geliriz. Herhangi birimizde var bu muhafazakarlık. İnsanların, o yüzden, soyut özel biri olarak ele alınamayacağını söylerken yaptıkları genel vurgu, bu aşına olduklarına yatkın olmaları, aşına olduklarını aramaları, bunu da ancak bir toplulukla kolektivite içerisinde var etmeli.**

—> Muhafazakarlık size şey söylüyor yani insanların en değerli ihtiyaçlarından bir tanesi, bana bir şey olmayacak hissiyle yaşayabilmek. Bana bir şey olmayacak çünkü devrim Fransası bana bir şey olmaz diye düşünen insanların hayatlarını yerle bir etti. Kilise bana bir şey olmaz diyordu; rahipler bana bir şey olmaz diyordu. Kilise topraklarına girildi, bazı kiliseler tarumar edildi. Rahipler, zorla devrim Fransası'na hürmet etmeye zorlandı. Kırsal'daki aristokrasinin şatolarına girildi. Kendisi güvende hisseden en ayrıcalıklı insanların hayatları Fransız Devrimi esnasında alt üst oluyor. Bu güvensizlik duygusu ve güvensizliğin beraberinde getirdiği huzursuzluktan insanların kaçındıkları, o yüzden güvenlik aradıkları, aşına olduklarına tutunduklarına dair bir çıkarım var.

—> Aşına olduğuna teveccüh etme meselesi illa ideolojik olmak zorunda değil; bu bir tutum, tavır olarak da kendisini gösterebilir, rahatlıkla. Burada bir ideolojik pozisyonun varlığını meşrulaştıran bir genel ilke olarak tahmin ediyorum. İnsanlar muhafazakarlık içerisinde, muhafazakar ideoloji içerisinde bir tercih özgürlüğüne sahipse bile o tercih özgürlüğü onların bağılılıkları, onların bağılılıkları içerisinde şekillenir. Bu bağılılığın ve aidiyetin şekillendirici rolü, aynı zamanda insanda bir emniyet hissi verir. Bu şekilde muhafazakarlık, o yüzden de kendi kendini gerçekleyen insan gibi liberalizmin baş tacı ettiği bir şeye temelden karşı insan kendi kendini gerçekleyemez. İnsan ancak bir topluluk içerisinde, bir aidiyet içerisinde kendi kendini keşfeder. Ve o keşifte olan yolu gösterecek unsurlar vardır. Gelenekler ön plandadır. Gelenekler insanlara o keşif yolculuklarında rehberlik eder. Muhafazakarlık o yüzden aslında insanların liberalizmdeki rekabetçiliğini sınırlandırmaya çalışır. Hem de bireylerin topluluk tarafından kendilerine biçilen yönü kabullenmelerini bekler. Bu tip bir rekabetçiliğin toplumun, düzenin ahengini bozabileceğini düşünüyoruz, muhafazakarlıkta. Bu yüzden rekabetçinin sınırlandırılması gerektiğini düşünüyoruz. Bu neyle sınırlandırılacak? Bu tabii ki tarihin ve zamanın sınavasından geçmiş, bu testten başarılı olarak çıkmış, yapılan ilişkilerle, geleneklerle, teamüllerle sınırlandırılıyor. Burada baktığınız zaman, bireyin doğasındaki eksikliğe kusura, zaafa işaret etmek, zaaf üzerinden otoritenin gerekliliğini altına çizmek, otoritenin yönlendiriciliğini, otoritenin denetleyiciliğini, otoritenin sınırlandırıcı gerekli doğru göstermesini meşrulaştırmak, muhafazakarlığın kuruluş aşamasında karşımıza çıkan çok temel bir unsur. Bu otorite ne olacak? Bu otorite bazen baba, bu otorite bazen kral, bu otorite bazen dini kurum; aynı zamanda bu kusurları giderek gözettiği, bu kusurları yaratabileceği sorunları gidermek üzerinde müdahale ettiği bir siyasal, toplumsal düzen. Bu tabii bizim, sonra konuşacağız, daha paternalist muhafazakarlık diye tarif ettiğimiz yoruma götürür.

—> **Organik Toplum** : Şimdi, insan doğasına dair organik toplum var. Toplumunu bir organik yapıya benzetmek, bu neden önemli? Bu şundan önemli; birincisi, muhafazakarlık, liberalizme olduğu gibi sosyalizme de karşı çıkan bir pozisyon olduğunu görülecek. Ve toplumun içerisinde farklı çıkarları olan sınıfların mücadelesinin düzen bozucu olacağını varsayıyor. O yüzden de toplum içinde ahengi öne çıkartıyor. Bu ahenk nasıl olur? Bu ancak bir organik toplum tahayyülüyle olur. Bir de organik toplum, bildiğiniz bir şey aslında. Muhafazakarlığın uydurduğu bir şey değil. Kökler Antik Yunan'a kadar kadar gidiyor Tıpkı varlık zinciri gibi. Burada, önemli bazı varsayımlar var. Bu varsayımları anladığınızda muhafazakarlığın birey ve toplum arasında nasıl birlişki kurduğunu, siyasal düzen ve toplum arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair neler söylediğini kavrayabilirsiniz. Birinci varsayım şu: Bir defa, mutlak eşitlik diye bir şey söz konusu değil. Bir toplumda, mutlak eşitlik arayışı ve bu anlamıyla insanların mutlak eşitliğine dair bir siyasal projeksiyon ortaya koymak, zaten toplumun tarihsel olarak var oluşuna aykırı bir şey.

—> Burada hep aslında liberalizmin tırnak içinde eşit ve özgür bireyine karşı bir pozisyon var. Hem de mutlak eşitlik tahayyülünün, sınıfsız toplum tahayyülüne ilişkin sosyalistlere dair eleştiri var. Mutlak eşitlik bir söz konusu olamaz çünkü toplum aslında farklı işlevler gören, farklı özelliklere sahip insan gruplarından oluşur. Bu insan grupları için önemli olan şey, birer ahenk çerisinde, bir uyum içerisinde hareket etmektir. Bu elbette onların içerisinde farklı işlevlerden kaynaklanan farklı toplumsal rollere de karşılık gelir. İşlevleri farklıdır dolayısıyla rolleri ve statüleri de farklı olur. Ama bu, basit birer parçalar toplamı gibi de değildir. Yani şöyle düşünün, bir araba gözümüzün önünde getirin. Araba da çeşitli parçalardan oluşur. Ama arabanın tekerlerini başka bir şekilde kullanabilirsiniz. Araba motorundan bir parça alıp başka bir yere kullanabilirsiniz. Normalde kendisi de o işlevlere göre farklı statülere sahip olan şey toplumdaki çıkıp ayrı bir yerde tutamaz. Bu yüzden daha çok bedeldeki organik yapı, yani organizmacı toplum anlayışının bedel analojisi burada daha iyi bir işlev görür. Yani akciğeri ayrı bir yerde tek başına koyamazsınız, bir anda iflas eder. Bu, insan vücudundaki işleri kadar anlamlıdır. O yüzden de her organın nasıl farklı bir işlevi varsa ve bunlar toplumun, bedenin hayatta kalmasını sağlıyorsa farklı toplumsal grupların olması da ve bu toplumsal grupların bir düzen içerisinde çalışması da toplumun ayakta kalmasına neden olur. Şimdi buradan baktığımızda zaten eşitsizlik asıl olandır. Ve ayrıcalıklara bayrak açmak değil, ya da yapılara savaş açmak değil, bunları korumak konudur. Aksi takdirde siz yaşayan organizmayı riske atma, ona zarar verme, onun ömrünü sonlandırma gibi bir şey imza atmış olursunuz. Devrimler, tam da bu organik yapıya zarar veren, dolayısıyla onun yaşamasının önünde bir engel teşkil eden dışsal bir davranıştır.

—> Herkesin kendi işlevini yerine getirdiği kadar var olması, bizim haklarımızdan daha fazla sorumluluklarla donatan görüşü beraberinde getirir. Liberalizmin, haklarımızı öncülüyordu. muhafazakarlıkta o ait olduğu, sadakatle bağlı olduğumuz gereken şeye karşı hissettiğimiz sorumluluklar önde. O yüzden de muhafazakarlık, özellikle geleneğin devam ettirmesinde birincil derecede rol oynayan kurumlara dair sorumluluklarımızın aksatılmaması gerektiğini söylüyor. Bu insan gruplarına karşı sorumluluklarımız da olabilir, devlete karşı sorumluluklarımız da olabilir. O zaman şunu söyleyebiliriz: Organlar birbirleriyle rekabet etmezler, organlar birbirleriyle al aşağı etmeye çalışmazlar; onlar bir bütün içerisinde çalışırlar. Bir bütün içerisinde ana organizmanın sağlığıyla kendi kaderlerinin ne kadar bağlı olduğunu bilirler. O zaman biz de buradan bir yola çıkarak sınıf savaşı, sınıf mücadelesi vs. rekabetçi, atomist bireyleri kenara bırakmalıyız, muhafazakarlığa göre. Bu organizmanın çok daha dar anlamıyla görüldüğü, kabul edildiği, muhafazakar gruplar da, esnek tanımlayan gruplar da var. Ama hem birey tanımlamasında hem de toplum kavramsallaştırmasında gördüğümüz şey şu; siz buraya dıştan müdahale etmemelisiniz. Tırnak içerisinde toplum mühendiliği yapmamalısınız. Toplumun belirli ilkeler etrafında doğru müdahalelerle daha iyi birşeye dönüşebileceğine dair modernist perspektifte şüpheye yaklaşıyor. Bu yüzden siyasal şüpheci muhafazakarlığa, muhafazakar grupları görüyoruz.

—> **Gelenek** : Şimdi şöyle, muhafazakarlıkta gelenek tek tek insanların kendi yapabilme, değiştirebilme kapasitelerinin ötesinde zaten test edilmiş, zaten doğruluğu tarih ve tecrübe liginde bir şekilde ortaya konmuş bir şey. Yani bu anlamıyla gelenek, organik toplumun ve organik toplumun içerisindeki direği varoluşsal garantisi. Ağaç 100 yıllık, 300 yıllık örgün bir zeytin ağacı. Gelenek dediğimiz şey, muhafazakarlıkta o ağacı kökleri. Zaten ağacın uzun süre yaşama ulaşmasını sağlayacak beslenme o köklerde saklı. Siz ona, o köklere müdahale ettiğiniz andan itibaren ağaç ölür. O yüzden de gelenek, muhafazakarlığın teolojiye yakın kanatları tarafından genellikle tanrı tarafından bahşedilmiş bir şey olarak görüldü. Gelenek, aslında bilmediğiniz zamanda bir yerde tanrısal irade kurmuştur. Tanrısal irade geleneğin kuruluşuna rehberlik etmiştir. Her muhafazakarlık bildiğin tanrısal açıklama ihtiyacı hissetmez ama en azından 18. yüzyıl sonundaki gelenekçilik şöyle bir eğilim içerisinde. Geleneği, bir nevi toplumsal çimento olarak görür. O yüzden de gelenek öyle bir şeydir ki, mesela Bork'u hatırlayalım, Bork, liberallerin kurduğu ölçekte bir bireyler arası sözleşme kaynaklı bir toplum tahayyülünün tam karşısında bir pozisyonu var. Yani toplum, böyle bir sözleşmeye kurulmamıştır. **Toplum kurucu unsur, gelenektir. Gelenek, öyle bir şeydir ki, muhafazakarlık açısından baktığımızda, o güven hissini, o bağımlılık ihtiyacını, geleneğin kendisi karşılıyor. Bu gelenek, bir şey yaptığınızda, onun tarihsel olarak zaten sizden çok daha öncekiler tarafından yapılarak onaylandığını bilerek hareket etmektir. Yani, geleneğin vaaz ettiği ilkelere uyduğunuzda takip ettiğinizde zaten yanılmazsınız. Ama gelenek değişime kapalı bir şeydir demek değil. Çünkü, geleneği değişime kapattığımız zaman, muhafazakarlık sularından başka bir yere doğru gidiyor. Bork diyor ki, toplum dediğimiz şey ölmüşler, yaşayanlar ve doğacak olanlar arasındaki ahitleşmedir diyor. Yani, bir sözleşme arıyorsanız, bir zaman bir grup insan tarafından kendi aralarında yapılmış bir anlaşmaya bakmıyor. Toplum dolayısıyla, aslında toplumu tahayyül etmek, bir süreci tahayyül etmek demek, gelenek de bu süreci koruyanmış mantığı. O yüzden de, bir çeşit liberalizmin bize anlattığı ölçüde, yani insanlar zaten haklarıyla, doğuştan varolan haklarıyla geldiler ve bir sözleşme yaptılar. Yetkilerini bir siyasi otoriteye devrettiler diye bir şeyi anlatmak yerine, o geleneğin süreç içerisinde oluşmuş ve yine bu haliyle aslında çok dayanıklı bir şey olduğunu varsayıyor.**

—> Dayanıklılık burada önemli önemli bir sıfat. **Sürecin içinde oluşmak ve dayanıklılık.** Çünkü bu bize muhafazakarlığın aslında çok temel bir ilkesine getiriyor. **Aslında muhafazakarlığın o süreç içerisinde oluşmadığını varsaydığı anı, dışsal bir anda olunan her şeye karşı bir koruma refleksini anlatıyor. Anti devrim olması da bu yüzden. Devrim de bir süreç işidir ama muhafazakarlık için öyle değil. Muhafazakarlık da devrim upside down yapma bir işidir ve bunu yaptığınız andan itibaren, o tarihsel birikimi aslında ortadan kaldırıyorsunuzdur. Değişimle kurdukları ilişki, bütün bunlarla birlikte ancak anlamlı halde. Yani muhafazakarlık siyasal şüpheli bir durum vardır ama neden? Çünkü toplumun devrimde soyut ilkeler etrafında dönüştürmeye aday olan her türlü siyasal iradeye karşı şüphe duyar. Biz sosyal adaleti getireceğiz, eşitlik üzerinde yeniden yapılandık. Bütün bu iddiaların üzerinde kendisini var eden siyasal iradelere karşı şüphe duyulur. Çünkü ona göre, bütün muhafazakar geleneğe göre önemli olan şey, kaçınılmaz olan değişimin kontrol edilmesidir. Siyasal irade, bu değişimi kontrol edip doğru yere sevk edendir. Geleneğe uygun olan yere doğru sevk edilir.**

—> Modern bir ideolojidir muhafazakarlık, çünkü değişimin kaçınılmaz olduğunu kabul eden bir dönemin ürünüdür. Bu haliyle tırnak içinde gericilikten farklıdır. Kimilerine göre gericilik, reaksiyoner, reaksiyonerizm vesaire. Bu muhafazakarlığın bir kolu gibi anlatan şeylerle karşı karşıya kalırsınız aslında, muhafazakarlık ve gericilik farklı kavramsallardır. Tıpkı, ırkçılıkla milliyetçiliğin farklı kavramlar olması gibidir. Çünkü gericilik dediğimiz şey, her türlü değişime karşı olmak manasına gelir. Bir zaman diliminde oluşmuş, kutsal iradeye göre dizayn edilmiş toplum yapısına geri dönmeyi ister. Muhafazakarlık ise değişimin kaçınılmazlığını kabul eder ama değişimin mümkün olduğu kadar kontrolü yapmaya çalışır. Değişim momentinin hızlandırılması için olan tüm aktörlerle kavgası vardır. Değişimi hızlandırmaya çalışan her türlü aktörle kavga eder. Eşitlik ideali etrafında değişimi hızlandırmaya çalışanlar vardır. Bunun çeşitli toplumsal gruplardaki karşılığı; kadınların eşit oy hakkı, mülksüzlerin gelen oy hakkından yararlanması. Bütün bunlar, gördüğünüz defanslar aslında belirli bir soyut ilkeyi referans alarak ve işlemi hızlandırmaya çalışan oluşumlara karşı açılmış bir savaş hakkı. Muhafazakârlar, toplumun muhafaza ederek değişimini istiyor. Bir şeylere muhafaza edelim, geleneğini muhafaza edelim, toplumsal hiyerarşileri muhafaza edelim, öyle değişelim. Bunu yavaş, zamana yayarak mümkün olduğunca, geleneğin belirleyici olduğu bir biçimde. Bir muhafazakâr için 1928'de Osmanlıca Alfabesinden Latin Alfabesine geçiş kabul edilebileceği bir şey değil. Çünkü bir aktör, radikal bir değişimi hızlandırmış. Radikal bir değişimi gerçekleştirmiş. Şunu demezler bize, Latin Alfabesine hiç geçilmemeliydi. Ya geçilecekse bir süreç falan olur geçilir ama şunlar da geçilmez, bunlar da geçilir. Bunu tutalım, muhafaza edelim. O yüzden de her türlü muhafazakârların en nefret ettiği şey, en tüylerini diken diken eden şey, o ani müdahalelerin beraberinde getirdiği belirsizlik. Değişimi kontrol etmek istemekteki ana amaç, bir çeşit belirsizlikleri yoketme çabası. Çünkü muhafazakârlar insanların zaaflarını, bağılılıklarını bulunuyor. Bunlarken hep şunu söylüyorlar: İnsanlar belirsizlikten korkar Belirsizliği zirve yaptığı dönemler devrimci dönemlerdir. Değil mi? Devrimci dönemlerde onun o evrimin nereye gideceğini öngöremezsiniz. Öngörülemez bir şey. Liberal geleneklerde, anarşizan geleneklerde, sosyalist geleneklerde bu öngörülemezlik bu kadar kötü bir şey değildir. Muhafazakârlık açısından bozucu ve korkutucu bir şeydir. O yüzden de değişimi kontrollü. O yüzden de değişime müdahale ediyoruz Gelenek, her zaman değişimi muhafaza edecek şekilde takviye edilmesi gerekir. Anglo Sakson muhafazakârlığına baktığınız zaman değişim için muhafaza etme sloganı çok ön plana çıkar. Yani değişeceğiz ama muhafaza ederek değişeceğiz. O da tabii beraberinde ne getirir? Aslında, toplumdaki değişim momentlerinde, toplumdaki farklı statülerdeki insanlar arasındaki ilişkileri hızlı bir biçimde, bir müdahaleyle değişebilmesi. Bu da şu sonuca vardırıyor bizi: Fransız Devrimi sonrasındaki o büyük korku, yani ayrıcalıklarımızı yitiriyoruz konusu. Eşitlik iddiasının aslında bir düzleyici, siyasal sonuç doğurabileceğine dair kaygılar, muhafazakârlığı o kadar belirlemiştir ki muhafazakârlık, bu statü konusunda, o statülere ait yapılagelişlerin korunması konusunda çok hassas bir ideoloji haline gelmiştir. Bu toplumsal ilişkilerden, siyasal dizaynda da böyledir. Yani necis karşılığı muhafazakârlığın korktuğu şey, ayakların baş olmasıdır. En çok korktuğu şey bu. Bu yüzden de gerektiğinde devletin daha fazla müdahale ederek buna engel olmasına açık kapı bırakır. Bu da muhafazakârlığın 19. yüzyılın 2. yarısında otoriteriyle kesiştiği yolu bize anlatıyor.

OTORİTE

—> Otorite'nin geleceklere ulaşık haliyle. Bu haliyle de, işçilik iddiasının gerçekleştirdikleri bir hali ve hayal kırıklığı olduğunu söylüyorlar. **Toplumsal olarak sermayeyle ilişkinin, sermaye birikiminin arttığı bir döneme denk gelir muhafazakarlığın oluşması.** Özellikle de sanayi devriminin etkilerinin görülmeye başladığı bir dönemde. Muhafazakarlığın en büyük endişelerinden bir tanesi, bu sermaye birikim rejiminin sermaye ve işçileri karşı karşıya getirebilecek bir siyasal gerilime dönüşmesi. Bu tehdit algısının arka planında büyük ölçüde güç kazanan sosyalist fikirler var. Servet sahipleriyle servete sahip olmayanlar arasında ekonomik bir eşitlenmenin mümkün olmadığı durumda muhafazakarlık çok karşımıza çıkan bir şey. Burada bir sorumluluk farkına işaret etmek gerekiyor. Sermaye sahibi büyük bir serveti işçilerin emeği üzerinden kazanıyor. Ancak bunların aynı gelir eşitliğinde buluşmalarını savunan bir ideolojik pozisyon var. Bu muhafazakarlığa göre mümkün değil. Zaten servet kaynaklı sosyal farklılıklar da hayatta farklı sorumluluklar olarak tecelli ediyor. Yani muhafazakarlar diyorlar ki evet, **doğrudur patron sermaye sahibi, şu kadar büyük para kazanıyor ; işçi onun yanında ancak 3 kuruş para kazanıyor. Ama işçinin sırtında başka çalışanların sorumluluğu yok. Sermaye sahibi, kendi hayatını devam ettirebilmesi için ona hizmetini sunmak zorunda olan yüzlerce insanın sorumluluğunu omzunda taşıyor, diye açıklama yapılıyor. servet sorumluluk ilişkisi ilginç bir ilişki, bu bizi mülkiyet tartışmasıyla buluşturacak. Bu muhafazakar düşüncenin içerisinde çok yaygın bir eğilim yani serveti eşitlemek değil de servet sahibi olanın sorumlulukları yerine getirilmesi kaydıyla bu eşitsizliğin gelenek ya da toplumla uyumlanacağı düşüncesi var.** Bunun altını çizmek lazım çok yaygın bir bakış açısı, bunu da unutmayalım. Çünkü zaman zaman güncel tartışmalar içerisinde bunların izlerini bulmak mümkün.

—> Özgürlük bahsinde de aynı şey söz konusu. **İnsanların mutlak özgür olamayacağını düşünüyor muhafazakarlar ve mutlak özgürlüğün aslında toplumu yok edebileceğini iddia ediyorlar. O yüzden de muhafazakarlara göre özgürlük teamüllerle, gelenekle sınırlandırılabilir ve sınırlandırılmalıdır. Buradaki özgürlük kavramı iktisadi özgürlüklerden çok sosyal ve siyasal hayattaki özgürlüklerimizin sınırlandırılmasına dair bir anlam taşıyor.** Belki, tam bir liberalizmdeki “laissez-faire” tarif ettiğimiz, bırakınız yapsınlar diye bildiğimiz ölçüde değil ama iktisadi teşebbüs hürriyetinin altını çizen bir yaklaşım, kanonik(otoritelerce kabul edilen) edimlerin hemen hemen hepsinde mevcuttur. Fakat sosyal ve siyasal alana geldiği zaman bu özgürlüklerin kullanılmasına dair muhafazakarlar belirli sınırlar olması gerektiğini söylüyorlar ve bu sınırları da organizmacı toplum tasavvuruna göre çiziyorlar. Mesela, muhafazakarlara göre örgütlenme özgürlüğü ya da bireylerin sahip olduğu özgürlükler toplumsal ahlakı bozacak şekilde kullanılmamalıdır. Bu sınır buradan geçer. Tabii burada önemli bir tartışma gündemimize geliyor ya, toplumsal ahlak ne? Ondan sonra onu idare etmek ne? Daha böyle avıvalan ?bir alana doğru giriyoruz. Ama muhafazakarların en azından özgürlüklerin iktisadi alanla sosyal ve siyasal alan arasında bütün görmediği, birisi iktisadi alandakine daha geniş alan açarken sosyal ve siyasal alandakine daha sınırlayıcı bir perspektiften yaklaştığını söyleyebiliriz.

—> Bununla birleştirebileceğimiz şey, otorite meselesi, otoriteye olumlu anlamlar yüklenmesi. Otorite dendiğinde bunun illa devlet olması gerekmiyor. Muhafazakarlık, sosyal alanlar içerisindeki otoriteleri de genellikle meşru gören bir perspektife sahip. Hoca otoritesi, baba otoritesi, bir fabrikada usta başı otoritesi vs... Bunların hepsini meşru gören, gerekli gören bir yaklaşıma sahip, genel itibarıyla muhafazakarlık. Bazı örneklerde daha müdahaleci bir devleti de meşru görmeye yakınlaşacak. Benim için burada önemli olan liberalizmden farkı. **Liberalizm otoritenin özgür bireyler arasında özgürce gerçekleştirilmiş bir sözleşmeye dayandığını söylüyor. Yapay bir şey aslında otorite liberalizmde, özgür bireylerin özgürce yaptığı bir sözleşmenin sonunda ortaya çıkmış. Burada tabi politik otorite. Fakat muhafazakarlık politik otoritenin toplum içerisinde oluşumunu doğal bir süreçle bağlıyor. Doğal bir süreçle bağlı; böylece aslında otorite, zaman içerisinde ortaya çıkmış ve meşru olmuş bir güç kullanımı haline geliyor. Sözleşmeciler, en önemli farkı bu.** Zaten geçen ders konuştuk; liberal sözleşmeciliğinde herkesin eşit ve özgür bir biçimde sözleşmenin karşısında olduğu yapıya karşı bir pozisyonları var. Otoritenin oluşması konusunda böyle bir şey var ve otoriteye yetki devri, bir yerde yapılmış bir sözleşmeyle değil, Tarihin kendi akışı içerisinde, toplumun kendi doğallığında ortaya çıkmış bir süreç olarak tarif ediliyor. O zaman şunu söyleyebiliriz, yani otorite bazen toplumsal hayatta da tabandan kaynaklanan ihtiyaçları değil ama tabanın ya da toplumsal kesimlerin menfaatine olacak biçimde yukarıdan tasarlanabilir. **Liberallerden farklı olarak otoritenin meşru olabilmesi yukarıdan gelerek gerçekleşiyor olabilir.** Çünkü şöyle düşün : bir akıl hastası üzerinde kurulan otorite gibi, akıl hastası benim yaşam alanlarımı sınırlandırın demiyor, beni bir yere kapatın demiyor. Ama tırnak içerisinde, onun ve geriye kalan toplumun iyiliği için yukarıdan aşağıya, onun iradesine başvurmaksızın gerçekleştirilmiş bir şey, bir politik otorite. Benzer bir şey, ebeveyn ya da öğretmenin çocuklar üzerindeki otoritesidir. Bunlar nasıl yukarıdan aşağıya gerçekleşebiliyorsa, muhafazakar ideolojiye göre, zaten psikolojik olarak kusurları olan insanların, hepimizin kusurları olduğu ve otoriteyi yönlendirmesine açık olduğumuz varsayıldığına göre, tepeden bir otorite düşünülebiliriz. **Lakin tepeden kurulmuş otoritenin toplumsal meşrutiyetinin sağlanabilmesi için yine o geleneğe referans verilmesi gerekir.** Kurumlar bunun için vardır muhafazakarlıkta. Muhafazakarlıktaki bütün siyasal ve sosyal kurumlar, otoritenin keyfi bir davranış içerisinde girmesini engeller. Biliyorsunuz, keyfi davranışın yıkıcı sonuçlarından en çok korkan ideoloji liberalizmdir. Ama muhafazakarlık da keyfi yönetime tamamen kapılarını açan bir ideoloji değildir. Onun sınırlandırılması gerektiğini düşünür. **Liberallerden farklı sınırlandırılma teknikleri öngörürler. Liberaller bunun, temsili demokrasi ve güçler ayrılığı ilkesiyle gerçekleştirebileceğini düşünüyor, muhafazakarlık bunun gelenekler ve toplumsal ayrıcalıkların muhafazası yoluyla olabileceğini söyler.** Devletin daha çok müdahale etmesi gereken kurumlar söz konusu olduğunda da, ki bunu Almanya örneğinde 1860'tan sonrasında göreceğiz, bunu yaparken de devletin kendisinin kurumların üstü kurum olma özelliğine referans vererek yapar. Kurumlar var, devlet, bunların en üstünlüğünü himayeden bir yapı derler ve ona geniş bir alan açmayı buradan oluşturuyorlar. Özellikle paternalist muhafazakarlıkta bu eğilim çok daha güçlü.

—> **Mülkiyet** : Şimdi burada merak ettiğiniz bir şey var. Özgürlükler tartışmasında, **liberalizmde özellikle John Locke'la birlikte bir şey karakterize oldu. O da doğal haklar kapsamına mülkiyetin alınmasıydı.** Biz hep baştan beri konuşuyoruz, diyoruz ki bu mülkiyet meselesi, ideolojiler sözkonusu olduğunda farklı ideolojiler arasındaki çatışmada çok önemli bir husustur. Yani, liberalizm mülkiyete atfını, muhafazakarlığın mülkiyete atfını, sosyalizmle mülkiyetle olan kavgasını anlamadan ideolojiler arasındaki çatışmayı anlamak çok da mümkün değildir, diyorum. O yüzden ne okursanız okuyun, kimi okuyorsanız okuyun, acaba bir mülkiyet vurgusu var mı diye bakmanızı öneririm. Yani, bu bir muhafazakar yazar olur, bir liberal yazar olur, mülkiyeti ne ölçüde doğallaştırıyor, ne ölçüde normalleştiriyor ya da mülkiyetle kavga mı yürütüyor ona bakmamız gerekiyor. Locke da bu mülkiyet emek de değerli bir şeydir; emek katarak o mülkiyeti sizin yapın. Bu tabii doğrudan sizin emeğiniz olmak zorunda da değildir. Sizin kölenizin emeğiyle oluşturulan mülkiyet de sizin oluyor. Bu, baktığınızda, hadi canım yani böyle de rezillik mi olur falan diyebileceğiniz bir şeydir ancak bu liberalizm açısından çok normaldir çünkü hür teşebbüs, mülk edinme hakkı, edindiğiniz mülkte sizin emeğinizin olması önemlidir. Liberalizmin mülkiyet hakkını özgürlük olarak tarif etmesi ve devletin bu mülkiyet hakkına müdahale bulunmaması gerektiğini söylemesi, liberalizm açısından bir turnusol kağıdı işlevi görüyor. Şimdi, organik toplum, kusurlu insan, siyasal şüphecilik, gelenek. Peki, bunların içerisinde müdahale ettiğiniz haklar ve özgürlükler kapsamında mülkiyet nerede? Evet, biraz şu refleksle hareket edebiliriz. **Mülkiyet, muhafazakarlar için önemli bir şey olmalı çünkü mülkiyete en kuvvetli halk saldırısının gerçekleştiği zamana karşı ideolojilerini oluşturdular. Zaten ayrıca mülkiyeti korumak isteyen, ayrıcalıkları korumak isteyen, toplumsal hiyerarşiyi muhafaza etmek isteyen bir ideolojinin mülkiyeti korumaması düşünülemez. Mülkiyeti bir hak olarak gördükleri konusunda herhalde hiç birinizin kafasında bir soru işaret yok. Ama mülkiyet, liberaller gibi kazanıldığı için, emek verildiği için sizin hakkınız olan bir şey değil muhafazakarlara göre. Siz bunun için herhangi bir emek vermeseniz bile, siz onun için herhangi bir fedakarlık yapmasanız bile, sırf bizim olduğu için, sırf bize miras kaldığı için bir hak ve daha da ötesinde sadece bir mülkiyet, bir mülke sahip olmak, sizin o mülkiyet üzerinde hakka sahip olduğunuz anlamına gelmiyor. mülkiyet, sizin toplum içerisindeki yerinizi, kimliğinizi, sorumluluklarınızı da belirliyor. Bu ne demek yani? Sabancının bilmem kaç kuşaktan torunu hayatında taş atıp elini yormasa bile sahip olduğu mülkiyet onun hakkıdır. Bir şey yapmasına başka ihtiyaç yok. O, aynı zamanda olan toplumsal rolünü, statüsünü ve kimliğini de veren bir şey. Muhafazakârlık açısından olağan, hatta tırnak içinde olması gereken bir şey. Ama altı çizilmesi gereken şey şu: Muhafazakârlık, bu mülkiyet sahibi bir organik toplumun devamı için rol, sorumluluk da vermiyor. Bu ne demek? Senin malın mülkün güvence altında olsun, kimse bunu senin elinden almaya kalkmasın. Neyle? Devrimle, işçiliğiyle mesele. Ama sen bunun devamlılığını güvence altında almak istiyorsan, bazı sosyal sorumluluklarını da yaratabilirsin. Yani tırnak içerisinde malının zekatı verebilirsin. Nasıl? Otoriteye göre vergiyle. Çok liberteryen, muhafazakârlar vardır. Bu vergi meselelerinde kafaları karışık. Bunun dışındaki muhafazakârlar devletin sermayeyi vergilendirme meselesinde itiraz ortaya koymaz, hatta devletin bazen organik toplumun devamı uğruna yani mekanizmanın iyi işlemesi adına, iktisadi alana müdahale ederek, örneğin bazı ürünlerin satış fiyatlarına bir sınır koymasının da kabullenebilirler.**

—> O zaman şunu söylememiz gerekir: Muhafazakarlıkta mülkiyet korunmalı ancak kazanıldığı, uğruna fedakarlık yapıldığı için değil mülk sahibine ait olduğu için korunmalı, miras bırakılabilir. Ama aynı zamanda, mülkiyetin getirdiği sorumluluk da, geleneğin bir çerçevesinde yerine getirilmeli, diyelim ki, kimsesiz çocukların korunması konusunda fedakarlık gerekiyor. O zaman da siz o toplumsal uyum adını çıkartıp başışta bulunuyorsunuz. Bunu gelenek gibi tanımlar bir muhafazakâr, çünkü gelenek size diyor ki, siz kimsesizleri, çocukları korumalısınız.

—> Şimdi muhafazakârlığın bu hali, bu konuştuğumuz özellikleri(değişimi denetleme, toplumsal ailevi gelenekler koruyarak garanti altına alma, otoriteyi meşrulaştırma, hiyerarşik toplumu bir biçimde sürecin ortaya çıkardığı doğal bir şey olarak görme, otoriteyi de toplumun içinden çıkmış doğal bir şey olarak kavrama) bizi 19.yüzyılın 2. yarısından 20. yüzyıla doğru şöyle bir tartışmaya girdi. Demokrasi, oy hakkı, ya da oy talepleri, tüketim, insanların kendilerini talep etmesi, lüks mallar gibi konularda muhafazakarlık ne yapıyor? Önce şuradan başlayalım. 1830'lardan 19.yy'ın son çeyreğine kadar İngiliz muhafazakarlığı, 19. yüzyılda liberal piyasacılık ile muhafazakar düşünce arasında bir köprü inşa etti. Bir yandan serbest piyasa ekonomisini önemseyen, diğer taraftan aristokratik ayrıcalıkların zaman içerisinde dönüşümüne izin veren, yani onların Burjuva Beyine bu süreçte sınır kayıplarını yumuşatan bir yaklaşımdır. Tipik bir aristokrasi savunuculuğu yapmayan ama aristokrasinin bu süreçten minimum zarar görerek çıkmasını sağlayan bir politik hat. O yüzden de, liberal ekonominin sağlamış olduğu ekonomik özne meselesi, tamamen dışlamayan bir yönetici anlayışı hayatta geçiyor. Baktığınızda, 1830'lardan 1880'lere, İngiltere'de, bu yükselen sanayi burjuvazisine geniş alanlar yaratan bir muhafazakar hükümet var. Bunu yaparken de şeyiden gelemiyoruz. Kilise, aristokrasi ve burjuvazi arasındaki ilişkileri dengelemeye çalışıyor ve değişimin, kontrollü değişim yolunda da, ayrıcalıklı olanların kendilerini güvenli hissetmesini sağlıyor. Kıta Avrupası'nda ise, aristokratik ayrıcalıklılığın savunusu daha ön plana çıkıyor. Özellikle de 1848 devrimleri sonrasında, 1848 devrimlerini tehdit olarak gören ayrıcalıklı toplumsal kesimler, muhafazakarlığın kadar daha iç içe bir siyasal pozisyon belirliyorlar kendilerine çünkü kıta Avrupası'nda, aristokrasi ve burjuvazi arasındaki kapışma daha sert. kıta Avrupası'nda işler Fransız Devrimi sonrasında da bütün şiddetiyle devam etti o yüzden de muhafazakarlık daha çok bu aristokratik ayrıcalıklılığın olma yönünü üzerinden kendisini tanımlıyor Almanya örneğinde muhafazakarlık daha sonra bu ulus devlet inşası sürecinde de zaman zaman milliyetçilikle, zaman zaman romantizmde, düşünsel bir ittifak içerisindeydi. Ve ulus devletleşme imkanı yolunda otoritenin gücünü meşrulaştıracak bir yere doğru evrildi. Bütün 19. yüzyıl boyunca mekanik politikalar, muhafazakar tasarımı oluşturuyor. O muhafazakar tasarım büyük ölçüde muhafazakarlık ideolojisini Avrupa'daki siyasal haritayı çok büyük radikal değişiklikler olmadan korunması üzere kendisini meşru kılmıştı Bu yüzden de her ülke içerisinde ayrıcalıklı kesimlerin, ayrıcalıklarının korunmasını 1. derecede önemli bir yerdedir.

—> Asıl baktığımız zaman, muhafazakarlık genel itibariyle temsili demokrasiye şüphe duymaya devam etti. Anglo-Sakson dünyasında bu şüpheler daha az köşeli daha az sivriydi. Kıta Avrupası'nda daha sertti. Demokrasi karşıtı diye tarif edilebilecek yorumlara açık haldeydi. Ama temsili demokrasiyi çok çok benimsemedikleri muhafazakarların aşikar. Genel oy hakkı servet meselesindeki esnemeler ve pragmatizm kendini daha çok Anglo-Sakson dünyasıyla kıyasladı. O pragmatizmin her başarısını Kıta Avrupası'nda görmek çok zor oldu. Kıta Avrupası'nda muhafazakarlığı temsili demokrasi ve sosyal politikalarla eklenmemesi ancak 2.Dünya Savaşı sonrası oldu. Burada Hristiyan Demokrat Partilerin kuruluşu, önemli bir dönemeç. Alman Hristiyan Demokrat Partili'nin kuruluşu Avrupa'nın başka yerlerinde benzerleri takip etti. Hristiyan Demokrat Partiler, 45 sonrasında genel oy hakkı, temsili demokrasi mekanizmalarının fikriyle uyum sağladılar ve liberal demokrasiye kapı aralayan politikaları benimsedi. Toplum anlayışları çok büyük bir değişim göstermedi. Fakat bir başka şey daha oldu: **Muhafazakarlık 45 sonrasında Sosyal Refah Devleti'nin bazı temel fonksiyonlarını olumlu karşılayan bir yönelim gösterdi. Liberaller ve Sosyal demokratların ortak projesi gibi görünen Sosyal Refah Devleti uygulamalarının birçoğunu aslında olumlu karşıladığı yada koalisyon ortağı olduğu zamanlar takip etti. Bu, şu açıdan önemli. Muhafazakarlığın bir ideoloji olarak dönüşümünde 45 sonrasında demokratik eğitimlerin belirleyiciliği ve muhafazakar siyaseti yeniden kurma biçimi çok daha muhafazakarlığı başka ideolojilerle ilişki içerisine soktu. Liberalizmle daha ilişkili, daha alışverişi yüksek bir ideoloji haline geldi, sosyal demokrasiyle kısmen belirli ölçülerde işbirliği yaptı, koalisyon ortaklıklarına geldi. Ama şey çok değişmedi; 45 sonrasında da muhafazakar düşününce, kurumların ve geleneklerinin korunmasını ön plana çıkartmaya devam etti.** Hatta mesela İngiltere'de kraliyet karşıtı argümanlar dile getirdiğinde, bunlara en büyük defans muhafazakar kanattı. Tacin varlığı ve onun etrafındaki seremonyal ideanın Britanya için tutkal olduğunu düşünüyorlar. Daha doğrusundaki muhafazakarlık, katolisizmin daha tırnak içinde korporatist bir durumunu siyasete yeniden taşıdı. Ve sendikalar, sivil toplum örgütleri, siyasal partiler arasında toplumsal düzenin muhafazası amacıyla yeni işbirliklerin kurulmasını teşvik etti.

—> Kilise 45 sonrasındaki Avrupa'da hızla irtifa kaybeden bir durumda. Kiliselerin sosyal işlevlerle donatılması konusunda Hristiyan demokratların yönlendirici müdahaleleri oldu. Kıta Avrupası'nda dinden uzaklaşmanın en net yaşandığı dönem 45 sonrasında. Refah artarken hızlı bir dünyevileşme yaşanmaya başlamıştı. Bunu da en net dinsel otoritenin dünyevi alandan, kamusal hayattan çekilmesinde gözlemliyorsunuz ve buna paralel olarak dinsel ritüellerin(pazar ayinleri vs) katılım kaybı yaşaması. Bu aslında 2.Dünya Savaşı'nın sonucuydu. Amerika'da bunun karşısına geçmek için Amerikan conservatismi, dinsel sömürüyü canlı tutarak anti komünizmi hayatta kalmasını sağladı. O yüzden Amerika'da 45 sonrasında dinselleşme süreci yaşandı Kıta Avrupası'ndan farklı olarak. Bu da ilginçti. Aslında Amerikanlar hep dinsel referansları çok uzun zamandır siyasal alanlara çekmiş gibi düşünülür ancak o, aslında iki kutuplu dünyanın ürünüdür.Çoğu 45 sonrasında üretilmiş ritüellere ortaya çıktı. Neyse, ama sonunda Hristiyan demokratlıkta kendisini gösteren muhafazakarlık, 70'lerin sonunda ve 80'lerde bir neo-muhafazakarlığa dönüştü. Bu neo-muhafazakarlık, yeni muhafazakarlık, yeni sağın yeşil olarak karşımıza geldi. Burada çok önemli bir şey var.

—> Neo-liberalizm Muhafazakarlıkla işbirliği yaparak yeni bir siyasal hegemonya projesinin parçası oldu. Nedir bu iki görüntüyü iç içe geçiren ya da yan yana getiren şey, 70'lerin sonunda? Çünkü yeni sağ içerisindeki yeni muhafazakarlık, neo-liberalizmin piyasa konusunda söylediği her şeye gönüllü oldu. Halbuki biliyorsunuz ki muhafazakarlık 19.yüzyılın 2. Yarısından itibaren lüks tüketim, vefalaşma, dünyanın zevklerini, toplumun, devletlerin bozucu bir etki doğurabileceğine dair uyarılarla devam etmiş gibi görünüyor. Yani **muhafazakarlığın en önemli tabanlarından bir tanesi; refah artıyor ama bu refah toplumsal ilişkileri çok maddi bir temele doğru çekiyor. Bu da insanların sosyal bağları zayıflatıyor. Böyle olursa bizim organik toplum tahayyülümüz yerle bir olacak diye endişe ediyorum. O yüzden güçlü metalaşma eleştirileri vardı. Güçlü popüler kültür eleştirileri vardı muhafazakarların. Neo-liberallerin karşı çıktıkları şeylerle, neo-muhafazakarların karşı çıktıkları şeyler aynı değiller. Ama her ikiside sosyal Refah devleti içerisinde cereyan etmiş bazı ekonomik toplumsal gelişmelerden şikayetçi. Farklı ölçeklerde şikayetçiler. Neo-liberaller devletin daha fazla sosyal yaşama müdahil olmasından, devletin daha fazla sosyal hayata müdahil olduğu için bürokrasisini genişlemiş olmasından, gelişmiş bürokrasinin insanların hayatlarını daha çok kontrol edebildiği bir düzeye ulaşmış olmasından şikayetçi. O yüzden totaliterizm ve sosyal refah devletinin devletin daha çok müdahale edileceğini değerlendiriyorlar. Benim devlet olarak emekliye, işsize maaş bağlamam, kimsesiz çocuğa bakmam lazım, doğru düzgün sağlık sisteminde hasta olan birini tedavi etmem, aşısı gelen çocuğun ailesine aşığı hatırlatmam lazım. Bu sebeple çok gelişkin bir bürokrasiye ihtiyacınız var. Gelişkin bir bürokrasinin ne yapması gerekiyor? Sizin hayatınıza dair, hayatınızdaki gelişim durumlarına rağmen bir şey bilmesini gerekiyor ki orada müdahale etsin. Kaç çocuk, çocuk ne zaman hangi yaşa geldi, bu yaşta neye ihtiyacı var bilecek ki müdahale etsin. Aşığı hatırlatsın, ücretsiz aşı sağlasın. Neo liberallere göre bu Çok rahatlıkla totaliterizme dönüşebilen bir şey. O yüzden buna karşı çıkıyorlar.**

—> Peki, yeni muhafazakarlığın derdi nedir? Yeni muhafazakarlığı ise ağırlıklı olarak 1960'lı yıllarda başlayan, 70'lere doğru, **artık farklı toplumsal bulutların özgürleşme iddialarıyla genel bir trend haline gelmiş olan bireysel, kimliksel özgürleşme hareketi. 1960'ların başlarına itibaren doğum kontrol yöntemlerinin serbest tutulması, birçok ülkede kürtajın yasal bir hürriyet kazanması, bazı ülkelerde eşcinsel evliliklerin kabul edilmesi, cinsel özgürleşme çerçevesinde tartışılan konular, yayınlar, kültürel mağrurlar; bütün bunların büyük bir tehdit oluşturduğunu düşünüyorlardı. Özellikle de sosyal ve siyasal alandaki özgürlüklerin denetlenmesi gerektiğini düşünen muhafazakarlık açısından, bu tip alanlardaki gelişmeler birer tehdittir. Nitekim ailenin, muhafazakarlık açısından çok önemli bir hususudur, çözümüne sebep olacağını, ailenin çözümünün, toplumun çözülüşü anlamına geleceğini, bunun bir şekilde durdurulması için otoritenin daha fazla devreye girmesi gerektiğini düşünüyorlar. Neo-liberaller devlet iktisadi alanından çekilsin diye, yeni muhafazakarlar devlet sosyal alanda geleneği gerçekleştirecek bir otorite olarak geri dönsün diye ittifak istiyorlar. Bunun sonucunda yeni muhafazakarlık dediğimiz şey, sosyal alanda kilise aile gibi geleneksel kurumların ihyası, ekonomik alanda hür teşebbüs, serbest piyasa ekonomisi ama serbest piyasa ekonomisinin yarattığı güvencesizlikler ya da sorunların sosyal toplumun süreç içerisinde ortaya çıkardığı kendi kurumlarıyla çözülmesi.**

—> Yeni muhafazakarlık diyor ki, otoriteye nerede daha geniş alan tanıyabiliriz? Sosyal ve kültürel dünyanın dizaynında.

Burada otoriteye, daha kuvvetli bir şeye ihtiyacımız var çünkü orası erezyona uğruyor onlara göre. Bir tarafta kadın

özgürleşmesi, lgbt , çevreciler var, bir şekilde zemin olarak kayıyor. Onu tutmanız için geleneksel toplumları ihya edecek bir otoriteye ihtiyacınız var. Onun için yeni muhafazakarlar aileyi ve kiliseyi geri çağırıyorlar. Devletin bunları sosyal hayatta daha görünür kılması için onlara o boşluklarda birer görev atfetmesini bekliyor. Bu yüzden de daha önce sosyal devletin üstlendiği alanlarda sosyal devlet geriye çekiliyor. Ben artık çocuklarımıza bakmayacağım, diyor. Neo-muhafazakarların önerdiği gelenekten süzülen, aileyi güçlendirelim, boşanmayı - kürtağı zorlaştıralım, buna gerek kalmasın. Ya da işte cemaati, dinsel grupları güçlendirilip, onlara alan açalım, onları bırakalım; buradaki boşluğu bunlar kapatsın. Böylece şey görmeye başladık: neoliberal kapitalist birikim sürecinde oluşmaya başlayan, eşitsizlikler ve sorunları yeni muhafazakarların ihya edip ve verimli kıldığı kurumlar güçlendirmiş. Tekrar kilise etrafındaki aşevleri, çeşitli kilise kurumlarının yaptığı ücretsiz çocuk ve yaşlı bakımı, aileyi koruma yönelik girişimler. Aile heteroseksüel ilişkiler üzerine kurulu çok çocuklu bir şeydir. Bunun dışındaki aile tanımları, bunun dışındaki birliktelikleri gayri meşru ilan ediyor. Buradaki çaba yeni muhafazakarlığın dönüşümünde çok önemli. Çünkü insanların gerçekten muhafazakar olması gerekmiyor. İnsanların bu değişimlere karşı kaygıları var, hala var. Bu kaygılar karşısında, bu değişimin kontrol edilmesi, sınırlandırılması ve bu değişimin kamusal alanda bu kadar meşru kılınmasının önüne geçilmesi için geleneksel kurumlara ve geleneksel referanslara ihtiyaç duyulduğu iddiası daha popüler hale geliyor. Bugün de dünyanın birçok yerinde, yeni muhafazakarlıkları besleyen şeyler böyle kaygılar. Çünkü daha görülür ve daha meşgul kılındığı zaman, geleceğe yönelik belirsizlik hissi, sizin norm olarak da ürettiğiniz şeyin dışına çıkan örneklerin belirsizliği besleyeceği düşüncesi kaygıları arttırıyor. Aile yıkılacak, insan türü kendini yeniden üretme mekanizmalarını tıkanacak vs. Bu da biliyorsunuz birçok istatistikle kanıtlanıyor. İnsanın psikolojik bağlılığı, ihtiyacı, sadakat arayışı, bunlar olmazsa toplum çözülür iddiasını yeni çağa geri getirmiş durumda.

FAŞİZM

20.yy başı bir ideolojidir. Bir ideoloji mi, kitle mobilizasyonu mu, siyasal rejim mi?

2.Dünya Savaşı sonrası mahkum edilmiş bir ideoloji.

Faşizmin bir ekonomik programı yoktur. Faşizmlerin ortak noktası homojen birliktir, bir tornadan çıkmış gibi. Bu sebeple toplum tahayyülünde standartlaştırma. Bunun yolu da devletin tüm insani alanları kontrol altına almasıdır.

Social darwinizm, Vitalizm(dirimselcilik), Elitizm, tarihsicilik(historicism), Faşizmin eklektik yapısı, bundle

Bütün faşizmler hayatın bütün alanlarında partinin/liderin belirleyici olmasını emrederler.

Almanya savaştan Versay'la çıktığında ordusunun bir kısmı silhasızlandırıldı, savaş tazminatı ödedi vs. Bunların Alman onurunu kırdığına dair bir anlayış meydana geldi. İtalyan savaş endüstrisi 1.Dünya Savaşı esnasında işçileri bastırmak pahasına gelişti. Uzun çalışma saatleri ve düşük ücret. Faşizmi ortaya çıkaran koşullar, dinamikler

Yeniden doğuş, Aydınlanma, reaksiyoner, lidere teslimiyet, Tek partili yapı

İngiliz ekonomi-politiği, Fransız sosyalizmi ve Alman felsefesi, insan doğası, yabancılaşma, insan doğa ilişkileri, praksis,

üretim tarzı, üretici güçler, üretim ilişkileri, üretim araçları, alt yapı- üst yapı, mülksüzleştirme, ilksel birikim, meta üretimi

Politik güç, toplumsal güçten ayrılmış/ayrıştırılmış, bir nevi insani güç olan toplumsal güce “yabancılaşmış” bir uzantı olarak ele alınmaktadır.